

Vícegenerační výchova k hodnotám

Ludmila Geržová

Bakalářská práce
2020

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav pedagogických věd

Akademický rok: 2019/2020

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE (projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení: **Ludmila Geržová**
Osobní číslo: **H160026**
Studijní program: **B7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**
Forma studia: **Kombinovaná**
Téma práce: **Vícegenerační výchova k hodnotám**

Zásady pro vypracování

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.

Vymezení pojmů a teoretických východisek z oblasti rodiny, rodinné výchovy a životních hodnot.

Příprava metodiky výzkumné části.

Realizace kvantitativního výzkumu formou dotazníkového šetření.

Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace.

Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Forma zpracování bakalářské práce: **Tištěná/elektronická**

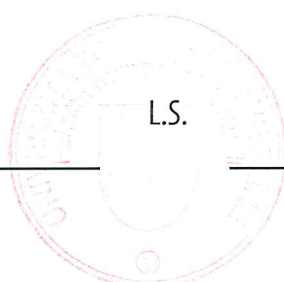
Seznam doporučené literatury:

- EYRE, Linda a Richard M. EYRE. Jak naučit děti hodnotám. Vyd. 3. Přeložil Ladislav S. DVOŘÁK. Praha: Portál, 2013. ISBN 80-262-0399-5.
- BIDDULPH, Steve. Tajemství výchovy šťastných dětí. 2. Praha: Portál, 2006. ISBN 80-7367-184-0.
- PREKOPOVÁ, Jiřina. Malý tyran. Vyd. 6., rozš. Přeložil Zdena LOMOVÁ, přeložil Zdeněk JANČAŘÍK. Praha: Portál, 2009. Rádcí pro rodiče a vychovatele. ISBN 978-80-7367-589-9.
- ROGGE, Jan-Uwe. Děti potřebují hranice. Vydání šesté. Přeložil Alžběta SIROVÁTKOVÁ. Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80-262-1152-5.
- CHRÁSKA, Miroslav. Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu. 2., aktualizované vydání. Praha: Grada, 2016. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-5326-3.

Vedoucí bakalářské práce: **doc. PhDr. Lenka Haburajová Ilavská, PhD.**
Ústav pedagogických věd

Datum zadání bakalářské práce: **4. října 2019**
Termín odevzdání bakalářské práce: **30. dubna 2020**

Mgr. Libor Marek, Ph.D.
děkan

doc. Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.
ředitel ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má ÚTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval.
V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně

.....

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací;

(1) Vysoká škola nevydávalečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být iž nejmeně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlížení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užíje-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.

3). Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užit či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlédne k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Tato práce se zabývá výchovou dětí v českých rodinách, kde žije pohromadě více generací a tím, jaké hodnoty jsou dětem předávány. Teoretická část práce pojednává o rodině, jejích typech, významu a úloze v dnešní společnosti. Dále je zde popsán výchovný proces dětí k tradičním hodnotám a vliv prarodičů na tuto výchovu. V praktické části práce byly vytvořeny dva dotazníky kvantitativního výzkumu (první pro rodiče a druhý pro prarodiče) zaměřené na výchovu dětí a soužití s dalšími generacemi. Oba dotazníky byly navrženy pro dosažení hlavních cílů této práce. Tyto cíle jsou následující: Jak moc ovlivňuje výchova prarodičů výchovu rodičům, porovnání výchovy předchozí generace se současnou generací a dále spokojenost soužití v rodině pro obě generace.

Klíčová slova: rodina, děti, rodiče, prarodiče, výchova.

ABSTRACT

This work deals with the education of children in Czech families, where several generations live together and what values are passed on to children. The theoretical part deals with the family, its types, importance and role in today's society. It also describes the educational process of children to traditional values and the influence of grandparents on this education. In the practical part of the work two questionnaires of quantitative research were created (the first one was for parents and the second one for grandparents). The questionnaires focus on the upbringing of children and coexistence with future generations. Both questionnaires were designed to achieve the main objectives of this work. These goals are as follows: How much does the education of grandparents affect the education of parents, the comparison of the education of the previous generation with the current generation and the satisfaction of cohabitation in the family for both generations.

Keywords: Family, Childrens, Parents, Grandparents, Education

Děkuji vedoucí mé bakalářské práce, doc. PhDr. Lence Haburajové Ilavské, Ph.D. za její odbornou pomoc, podporu a vedení. Rovněž děkuji zástupci ředitele ZŠ Okružní Zlín panu Mgr. Aleši Kouřilovi a ředitelce ZŠ Velký Ořechov paní Mgr. Jitce Liškové za obrovskou pomoc za zprostředkování předání dotazníků respondentům. V neposlední řadě patří veliké díky mé rodině za podporu a pochopení při psaní této bakalářské práce.

MOTTO:

„Máme-li děti vychovávat, je třeba abychom se také stali dětmi.“

Martin Luther

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské/diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD	10
I TEORETICKÁ ČÁST	11
1 RODINA	12
1.1 TYPY RODIN	13
1.2 FUNKCE RODINY	14
1.3 STRUČNÁ HISTORIE RODINY	16
1.4 CHARAKTERISTIKA SOUČASNÉ RODINY	18
1.5 ČLENOVÉ RODINY A JEJICH ROLE.....	21
1.5.1 Role prarodičů	22
1.5.2 Role rodičů	23
2 VÝCHOVA	24
2.1 DEFINICE A CÍLE VÝCHOVY	24
2.2 VÝCHOVNÉ STYLY.....	26
2.3 VÝCHOVA A PROSTŘEDÍ	27
2.4 VÝCHOVA V RODINĚ	28
2.5 VÝCHOVA S POMOCÍ PRARODIČŮ	31
3 ŽIVOTNÍ HODNOTY	33
3.1 HODNOTY VE VÝCHOVĚ V RODINĚ	33
3.2 HODNOTY BYTÍ	35
3.3 HODNOTY DÁVÁNÍ	36
II PRAKTICKÁ ČÁST	38
4 METODOLOGIE VÝZKUMU	39
4.1 FORMULACE PROBLÉMU	39
4.2 METODA VÝZKUMU A SBĚR DAT.....	40
5 ZPRACOVÁNÍ DAT	42
5.1 OTÁZKY OBECNÉHO CHARAKTERU	42
5.2 OTÁZKY K DÍLČÍ VÝZKUMNÉ OTÁZCE Č. 1	46
5.3 OTÁZKY K DÍLČÍ VÝZKUMNÉ OTÁZCE Č. 2	58
5.4 OTÁZKY K DÍLČÍ VÝZKUMNÉ OTÁZCE Č. 3	67
6 VYHODNOCENÍ DAT	73
ZÁVĚR	75
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	76
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK	79
SEZNAM OBRÁZKŮ	80

SEZNAM TABULEK.....	81
SEZNAM PŘÍLOH.....	83

ÚVOD

Lidská společnost je tvořena jednotlivými lidmi či skupinami lidí a vztahy mezi nimi. Patří k ní hodnoty a potřeby těchto lidí, které se snaží naplňovat a dále vlastní zájmy, které se snaží prosazovat. Tyto potřeby a zájmy se neustále mění a udávají vývoj celé společnosti.

Fungování rodin udává sílu společnosti, a proto je velice důležité, aby co nejvíce rodin ve společnosti plnilo své funkce a členové těchto rodin svoje závazky. Mezi hlavní funkce rodiny můžeme zařadit biologickou funkci (reprodukce člověka). Zároveň také propojuje i generace lidí, mezi kterými vytváří pouta kontinuity a solidarity. Rodina předurčuje osobní vývoj dětí a vytváření jejich vztahů k jiným skupinám lidí. Také dětem určuje, na jaké hodnoty se budou orientovat, vychovává je a připravuje na uplatnění ve společnosti poté, co dosáhnou dospělosti.

Výchova představuje celoživotní proces, který je nejen základním, ale i zásadním prvkem při vývoji života každého jedince. Působí na nás všechny probíhající děje a lidé, kteří jsou kolem nás. Přitom platí, že nás nejvíce ovlivňují lidé, kteří se pohybují v naší největší blízkosti. A to téměř vždy bývají ostatní členové našich rodin. Toto platí zejména při výchově dětí, na které nejvíce působí jejich rodiče, kteří jim předávají první, a tedy velmi silné zkušenosti ze života.

Právě těmito věcmi, jako je rodina a rodinná výchova dětí, se zabývá tato bakalářská práce. Na rozdíl od mnoha jiných prací tohoto typu je zaměřena na výchovný vliv nejen rodičů, ale i prarodičů, zejména pokud spolu dohromady žijí v jedné domácnosti. Cílem této práce je zjistit: 1) do jaké míry prarodiče ovlivňují výchovu rodičům, 2) porovnat rodičovskou výchovu v předchozí a zároveň i současné generaci rodičů a 3) zjistit spokojenost soužití obou generací ve společné domácnosti.

Teoretická část práce je rozčleněna do tří kapitol. První pojednává o rodině, jejím významu a funkcích. Druhá kapitola popisuje proces výchovy, výchovné styly rodičů a vliv prarodičů na výchovu dětí. Třetí kapitola je pak věnována předávaným životním hodnotám skrze výchovu. V praktické části práce byl proveden kvantitativní výzkum formou dotazníkového šetření. Za účelem dosažení výše uvedených cílů byly vytvořeny dva dotazníky – jeden pro rodiče a druhý pro prarodiče. Výsledky tohoto šetření byly následně zpracovány a vyhodnoceny. Na základě těchto výsledků vznikly doporučení pro praxi.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 RODINA

Rodina je pojem, který má zásadní význam pro celou lidskou společnost i jednotlivé státy a existuje po mnoho století. Protože se její pojetí v různých obdobích lidských dějin liší, není jednoduché tento pojem výstižně charakterizovat a existuje mnoho definic. Uvedme si některé z nich.

Giddens (2013) ve své knize Sociologie uvádí, že *„Rodina je skupina osob spojených přímým příbuzenstvím, jejíž dospělí členové a členky na sebe berou zodpovědnost za děti.“*

V knize Plaňavy (1994) nalezneme, že *„Rodina je strukturovaným celkem, jehož smyslem, účelem a náplní je utvářet relativně bezpečný, stabilní prostor a prostředí pro sdílení, reprodukci a produkci života lidí.“*

Definice od Matouška (2016) zní: *„Rodina v užším pojetí je skupina lidí spjata pokrevními pouty nebo právních svazků. V širším pojetí se za rodinu považuje skupina lidí, která se za rodinu deklaruje na základě vzájemné náklonnosti.“*

Sobotková (2007) specifikuje pojem rodiny následovně: *„Rodina je skupina lidí se společnou historií, současnou realitou a budoucím očekáváním vzájemně propojených vztahů. Členové jsou často vázáni legálními manželskými svazky, adoptí, nebo společným uspořádáním života v určitém úseku jejich životní cesty.“*

Psychologický slovník definuje rodinu takto: *„Rodina je společenská skupina spojená manželstvím, nebo pokrevními vztahy, odpovědností a vzájemnou pomocí.“* (Hartl, Hartlová, 2015)

Dle sociologické definice je rodina skupina osob, které jsou vzájemně spjaty pokrevními svazky, manželstvím (nebo srovnatelným právním vztahem) nebo adoptí. Základní rodinu tvoří muž, žena a jejich děti, rozšířená rodina zahrnuje prarodiče, tety, strýce a bratrance. (Aktuálně.cz, 2013)

Z hlediska zákona není pojem rodiny jednoznačně definován. Rodinné právo bylo dříve ukotveno v Zákonu o rodině č.94/1963 Sb. Od 1. ledna 2014 byl však tento zákon nahrazen Občanským zákoníkem č.89/2012 Sb., ve kterém se však definice rodiny nenachází. V zákoně č.117/1995 Sb. (Zákon o státní sociální podpoře) v §7 však nalezneme následující definici: *„Za rodinu se pro účely tohoto zákona považuje, není-li dále stanoveno jinak, oprávněná osoba a společně s ní posuzované osoby, a není-li těchto osob, považuje se za rodinu sama oprávněná osoba.“* Zároveň je zde uvedeno, že společně

posuzovanými osobami jsou nezaopatřené děti, případně rodiče těchto dětí (za rodiče se považují i osoby, jimž byly nezaopatřené děti svěřeny do péče nahrazující péči rodičů na základě rozhodnutí příslušného orgánu), manželé a partneři. (Zákon č.117/1995 Sb., zákoník práce, v platném znění)

1.1 Typy rodin

V odborné literatuře můžeme najít různé typologie rodin, které se liší podle jistých kritérií. Členění rodin můžeme provést dle následujících kritérií.

Z hlediska velikosti (Giddens, 2013):

- **Základní (nukleární) rodina** – skládá se pouze z matky, otce a dětí (vlastních i nevlastních), kteří žijí ve společné domácnosti.
- **Rozšířená rodina** – kromě matky, otce a dětí, žijí ve společné domácnosti další příbuzní, například prarodiče, tety, strýci, sestřenice, bratrancei apod.

Z hlediska pohledu členů rodiny (Kraus, 2014):

- **Orientační rodina** – rodina, ve které se lidský jedinec narodil
- **Prokreační (rozmnožující) rodina** – nová rodina, kterou si dvojice zakládá novým manželstvím

Z hlediska fungování (Kraus, 2014):

- **Funkční rodina** – rodina, ve které je příznivé sociální klima a dochází ke stálému vyrovnávání vztahů v souladu s životním cyklem jejích členů; tento typ rodiny dokáže úspěšně řešit vzniklé problémy a dokáže dát každému dítěti do života to, co mu pomůže přežít život v rovnováze
- **Dysfunkční rodina** – jedná se o rodinu, ve které jsou narušeny vztahy, případně komunikace, celkový život rodiny však není zásadním způsobem ohrožen; platí zde, že jednotliví členové si nedokážou být blízcí, pomáhat si a vzájemně se podporovat

- **Afunkční (nefunkční) rodina** – tato rodina selhává v základních funkcích, je vnitřně rozkládána, nedokáže zajistit správný socializační vývoj dětí a ani nedokáže zajistit pocit bezpečí jejím členům ani rodině jako celku

Z hlediska členů (Kraus, 2014):

- **Úplná rodina** – skládá se z matky, otce a alespoň jednoho dítěte
- **Neúplná rodina** – v této rodině chybí jeden z rodičů z důvodů rozvodu nebo úmrtí jednoho z nich
- **Obnovená (doplňená) rodina** – po rozvodu rodičů získá dítě (děti) znovu oba rodiče tím, že příslušný rodič naváže nový partnerský vztah

Z hlediska členů Hartl a Hartlová (2015) uvádí ještě typ smíšené rodiny, ve které jeden nebo oba rodiče již dříve žili v jiném manželství, mají dítě či děti, které si do současné rodiny přivedli.

1.2 Funkce rodiny

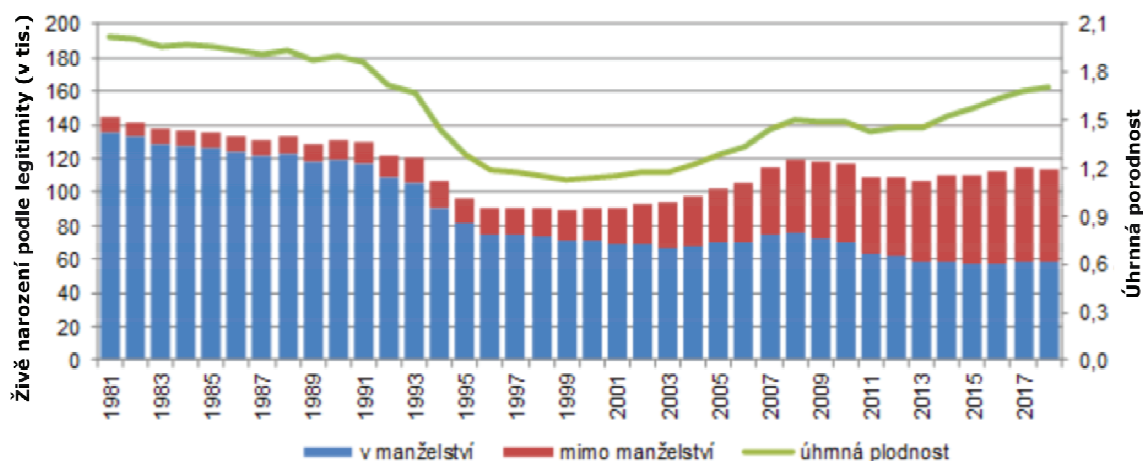
Ačkoliv se v dnešní době setkáváme s různými podobami rodin, rodina jako taková má v lidské společnosti nezastupitelný význam. Zajišťuje pro její členy mnoho činností, například vštepuje morální postoje, usměrňuje, ovlivňuje, chrání a podporuje. Dále hmotně zabezpečuje své členy, pečuje o jejich zdraví, výživu a tím i výrazným způsobem přispívá ke spokojenosti jedinců. Rodina zároveň plní i jisté role ve vztahu k celé společnosti, zejména biologické i kulturní reprodukci obyvatel. (Kraus, Poláčková, 2001).

Kraus (2014) specifikoval následující funkce rodiny:

- **Biologicko-reprodukční funkce** – tato funkce představuje rození nových dětí, a tedy vznik nové lidské generace, která bude moci navázat na generaci předchozí a zajistit tak další rozvoj celé lidské společnosti. Ačkoliv je tato funkce klíčová, a je potřeba, aby se rodil dostatečný počet dětí, současný trend ve většině vyspělých zemí tuto potřebu bohužel příliš nepodporuje. Dítě se často bere jako překážka v profesním růstu a seberealizaci obou rodičů, v chudších rodinách zase jako přepych. Z těchto důvodů lze proto v posledních letech pozorovat úbytek dětí a stále více partnerů plánuje pouze jedno dítě nebo dokonce vážně uvažují nad tím, že by vůbec žádné dítě na svět nepřivedli. Například v České republice byl průměrný počet dětí připadající na jednu

ženu při zachování měr plodnosti 1,71, což v dlouhodobém pohledu nezajišťuje prostou reprodukci populace – k té by bylo potřeba 2,1 dítěte na jednu ženu, což je hodnota, které se naposledy dosáhlo v roce 1980. (Aktuální populační vývoj v kostce, Český statistický úřad)

Celkový vývoj plodnosti žen v České republice mezi roky 1981 a 2018 je znázorněn v grafu na obrázku č. 1.

Obrázek 1 Graf počtu narozených dětí a úhrnná plodnost v České republice mezi roky 1981 a 2018 (ČSÚ Český statistický úřad, 2020)

- **Sociálně-ekonomická funkce** – jedná se o funkci, která je velice důležitá pro oblast rozvoje ekonomického systému společnosti. Členové rodiny se v rámci svých povolání zapojují do pracovního procesu ve výrobní i nevýrobní sféře a tím vydělávají peněžní prostředky, které se posléze používají k zabezpečení rodin a pro uspokojování rodinných potřeb. Tím se rodiny stávají samy o sobě spotřebiteli. Na těchto základech funguje ekonomika celé společnosti. Poruchy této funkce nastávají, pokud dochází k hmotným nedostatkům v rodinách, což může být v důsledku ztráty zaměstnání nebo zvyšování nákladů na život. V dnešní době je trend samostatného ekonomického fungování rodin ve formě rodinného podnikání a zakládání soukromých firem.
- **Funkce ochranná (zaopatřovací, pečovatelská)** – představuje funkci, která zahrnuje zajištění veškerých biologických, hygienických a zdravotních potřeb všech členů rodiny. Zatímco před rokem 1989 tyto funkce do značné míry přebíral stát (domovy důchodců, ozdravovny, povinné očkování a preventivní prohlídky, léčebny dlouhodobě nemocných), v dnešní době je trend větší spoluúčasti na zajištění těchto potřeb členy

vlastní rodiny (menší počet léčeбен a ozdravoven, pacienti jsou z nemocničního prostředí do domácího léčení propouštěni dříve, očkování a preventivní lékařské a zubní prohlídky neorganizují školy apod.).

- **Socializačně-výchovná funkce** – rodina je ten hlavní článek, která učí dítě osvojovat si základní návyky, vzorce chování v běžné společnosti a přizpůsobovat se životu. Velký význam této funkce spočívá v přípravě dětí a mladistvých na vstup do praktického života, zároveň je však velice důležité působení mladší generace na starší a obráceně. Navíc se s prodlužováním věku prodlužuje i doba, kdy vedle sebe žijí i tři generace, které na sebe vzájemně působí. Současným trendem je i přesouvání odpovědnosti za výchovu z rodiny na profesionální přístup učitelů, od kterých se očekává náprava chyb ve výchově způsobená vlivem rodiny nebo špatně zvoleným nevhodným stylem výchovy.
- **Rekreační, relaxační a zábavná funkce** – tato funkce se týká volnočasových aktivit všech členů rodiny, ačkoliv její plnění či neplnění pocítují zejména děti. Míru plnění této funkce udávají faktory typu, jak rodina tráví společný volný čas, jakým společným zájmovým činnostem se věnují, jak tráví dovolenou apod.
- **Emocionální funkce** – nezastupitelnost této funkce rodiny spočívá v tom, že žádná jiná instituce nedokáže vytvořit potřebné citové zázemí, pocit bezpečí, jistoty a lásky. Současný trend je však takový, že pro mnoho rodin je velice obtížné tuto funkci naplnit, což způsobuje nárůst počtu citově deprimovaných nebo dokonce zneužívaných dětí.

1.3 Stručná historie rodiny

Popis historie rodiny můžeme nalézt v knize Možného (2008), který uvádí, že po dlouhou dobu prakticky až do druhé poloviny dvacátého století začínaly učebnice sociologie tvrzením, že se rodina ve svých funkcích i základní struktuře v průběhu času významně neliší od toho, jak vypadala na počátku naší civilizace. Ačkoliv se společnost neustále dynamicky vyvíjí, rodina svojí stabilitou tuto dynamiku umožňuje a v jistém smyslu i podporuje, protože brání společenský systém před chaosem a zhroucením. Toto tvrzení o stabilitě a neměnnosti ovšem platí pouze do té doby, dokud lidé plní svoje rodinné závazky a rodina jako taková plní své funkce, které byly popsány v předchozí kapitole. V opačném případě společnost ztrácí svoji sílu.

Zejména v dnešní době se však přesvědčujeme, že takovým způsobem, jakým podoba a fungování rodin charakterizuje a formuje společnost, podobná vazba platí i opačně. Rodina je neustále ovlivňována společností a její podoba prodělala v průběhu historie řadu změn.

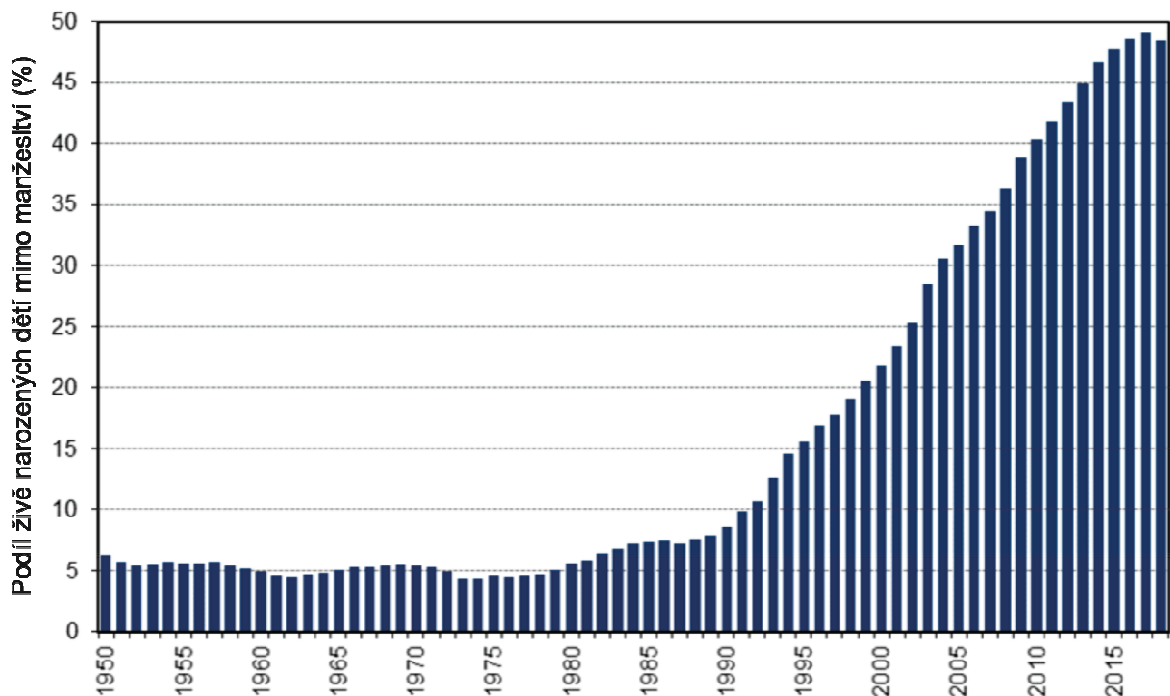
Rodina tvoří nejmenší jednotku všech známých společností. Proto její historie sahá hluboko do minulosti, pravděpodobně až do doby kamenné. Tehdy byly ohledem na fungování společnosti rodiny početně velmi malé a charakterizované nízkou porodností. Vedoucí role společnosti postupně přešly z žen na muže a rodiny se staly patriarchální. (Matoušek, 2003)

Středověká podoba a fungování rodiny byla velice variabilní. Lišila se podle stavu příslušných lidí (šlechta, duchovní, kupci, měšťané, svobodní, venkované a poddaní), neboť pro každý stav platily jiné právní normy a jiný životní styl. Rodina byla ve středověku velice důležitá, neboť jedinec neměl ve společnosti místo, pokud nepříslušel k feudálnímu pánovi a neměl vlastní rodinu. Rodina byla samostatným, nezávisle fungujícím seskupením lidí, kteří se museli postarat sami o sebe, což posilovalo vzájemné rodinné vztahy a navenek je stabilizovalo. Charakteristické pro tuto dobu bylo také to, že ženy měly obvykle vysokou porodnost, vztah rodičů k dětem byl ovšem méně láskyplný. Samotné dětství bylo jen velmi krátké, přibližně do osmi let, poté se dítě stávalo dospělou osobou.

Od konce 18. století se začala objevovat hnutí za ženskou emancipaci a patriarchální rodina se začala postupně rozpadat. Stále více se prosazoval proces zrovnoprávnění žen, který ve veřejném prostoru začal stírat rozdíly mezi muži a ženami. Do této doby se manželství uzavírala zejména kvůli hospodářským zájmům a o tom, koho si jedinec vezme, téměř vždy rozhodovali rodiče. To se však postupně změnilo a sňatky se začaly uzavírat především na základě vzájemných citů, lásky a přání snoubenců žít společný život. Souhlas rodičů se sňatkem se postupně stal spíše formálním a moderní doba lidí osvobodila od původních vazeb na společenskou třídu a místní komunitu. (Giddens, 2013)

Možnost svobodné volby životního partnera se stala základem tradičního pojetí rodiny. Podstatou tohoto pojetí je skutečnost, že pokud dva lidé dobrovolně uzavřou manželský svazek, budou si zcela vzájemně oddaní, pomáhat si a podporovat se až do konce svého života. Dalším charakteristickým znakem tradiční rodiny je, že kolektivní zájmy mají přednost před individuální zájmy jejích členů a jejím posláním je reprodukovat sociální řád a předávat majetek z jedné generace na druhou. (Procházka, 2017)

V dnešní době se však stále více prosazuje tzv. sekulární pojetí rodiny. U tohoto pojetí platí, že vztah mezi partnery je založený na vzájemném respektu, ale i plné nezávislosti. Vzájemný vztah je také často používán pro vlastní seberealizaci každého z partnerů a individuální zájmy mají často přednost před společnými.

Obrázek 2 Procentuální podíl živě narozených dětí mimo manželství v letech 1950–2018 v České republice (ČSÚ Český statistický úřad, 2019)

1.4 Charakteristika současné rodiny

Ke klíčovým charakteristikám současné rodiny v naší společnosti můžeme zařadit následující znaky:

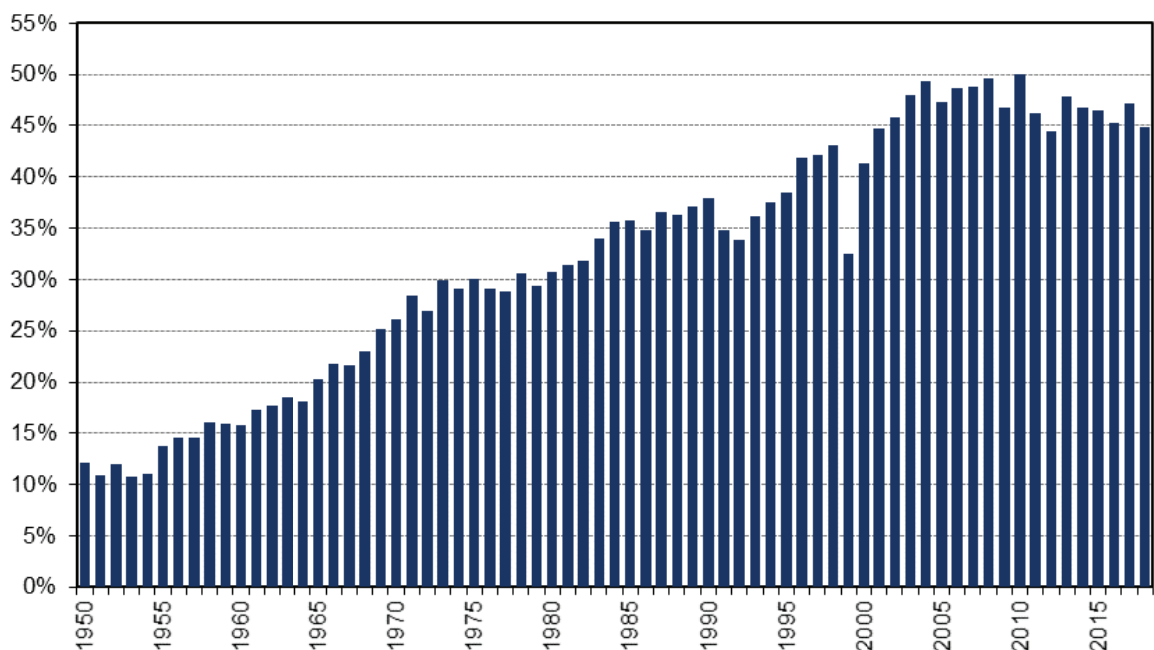
- **Tendence zakládání rodiny a vychovávání dětí bez legálního sňatku** – tato skutečnost koresponduje s výše uvedeným sekulárním pojetí rodiny. Některé výzkumy vykazují výsledky, že tato nesezdaná soužití, jsou spokojenější než sezdané páry. Na druhou stranu jsou však méně stabilní. (Matoušek, 2003)
- **Narůstající počet narozených dětí mimo manželství** – tato skutečnost souvisí s předchozím bodem – podle údajů Českého statistického úřadu od roku 1990 tento počet v České republice narostl výrazným způsobem a v posledních

letech se blíží hranici 50 % – viz obrázek 2 (Podíl dětí narozených mimo manželství v letech 1950–2018, Český statistický úřad)

- **Změna role ženy v rodině** – zatímco dříve bylo běžné, že muž byl živitelem rodiny a žena se starala především o domácnost a vychovávala děti, v dnešní době toto již neplatí. Role v rodině jsou nyní čistě na domluvě obou partnerů, a tak i ženy dnes čím dál častěji budují svoji pracovní kariéru. Současná právní úprava zákonů České republiky vytváří rovnocenné podmínky pro péči a výchovu dětí i v průběhu zaměstnání pro ženy i muže, proto i muž může pečovat o dítě v rámci mateřské a rodičovské dovolené. (Zákon č.262/2006 Sb., zákoník práce, v platném znění).
- **Tendence odkládání zakládání rodiny a rození dětí do pozdějšího věku** – tento proces nastal na přelomu 20. a 21. století a má několik příčin. První je dosahování vyššího vzdělání žen a dání přednosti vlastní kariéře před zakládáním rodiny, jak bylo uvedeno v předchozím bodě. Druhá příčina spočívá ve skutečnosti, že ženy se nejprve snaží o vybudování si vhodného zázemí, emocionální jistoty a připravenosti. Třetím důvodem je potřeba finančního zajištění. (Sobotková, 2007)
- **Rození menšího množství dětí** – tato tendence přímo souvisí s předchozím bodem. Vysoká porodnost v dřívější době byla dána tím, že byla rozložena do celého věku plodnosti ženy. Jak uvádí Sobotková (2007), dnes je naprosto běžné, že ženy prvorodičky mají dítě až kolem 30. roku svého života nebo i později. Tato skutečnost s sebou přináší jednak častější rizika vrozených vývojových vad dětí, a také šanci děti vůbec mít, neboť s rostoucím věkem ženy, se snižuje šance otěhotnět. Po 35. roku ženy prokazatelně nastupuje pokles její plodnosti.
- **Zmenšení rodiny** – dříve bylo běžné, soužití rozšířené rodiny pod jednou střechou, kdy spolu žili tři, případně i čtyři generace. V dnešní době se nejčastěji setkáváme s dvougenerační (nukleární) rodinou. Poslední průzkumy ukazují, že narůstá i počet jednočlenných (single) domácností a počet „bezdětných rodin“ a osamělých žen s dětmi. (Týden.cz, 2017)
- **Dezintegrace rodiny** – Kraus (2014) uvádí, že jde o stav, kdy v rodině ubývají společné chvíle. Jednotliví členové rodin se tedy méně setkávají za účelem

sdělování si zážitků, radostí, starostí a hledání cest vzájemné pomoci. Každý upřednostňuje svoje zájmy před společnými, což snižuje stabilitu rodiny.

- **Větší zatížení rodičů** – v dnešní době se stále častěji setkáváme s tím, že rodiče v zájmu ekonomického zajištění rodiny tráví více času pracovními aktivitami. Z práce pak chodívají vyčerpaní, mají málo času na odpočinek a věnování se výchově svých dětí. To se potom velmi často negativně promítá do jejich charakteru a chování vůči svému okolí. (Prekopová, 2009)

Obrázek 3 Grafické znázornění úhrnné rozvodovosti v letech 1950–2018 v České republice (ČSÚ Český statistický úřad, 2019)

- **Nárůst rozvodovosti** – s tímto trendem rozpadu manželského svazku se setkáváme v posledních desetiletích prakticky ve všech vyspělejších zemích. Velmi pravděpodobně se jedná o důsledek většího zatížení rodičů, dezintegrace a některých dalších charakteristik současné podoby rodiny popsané v předchozích bodech. Ani Česká republika v nárůstu rozvodovosti není výjimkou. Jak ukazuje obrázek 3, dle údajů Českého statistického úřadu rozvodovost od 50. let 20. století u nás stále narůstá a v posledních letech se pohybuje mezi 45% a 50%. (Úhrnná rozvodovost v letech 1950–2018, Český statistický úřad)

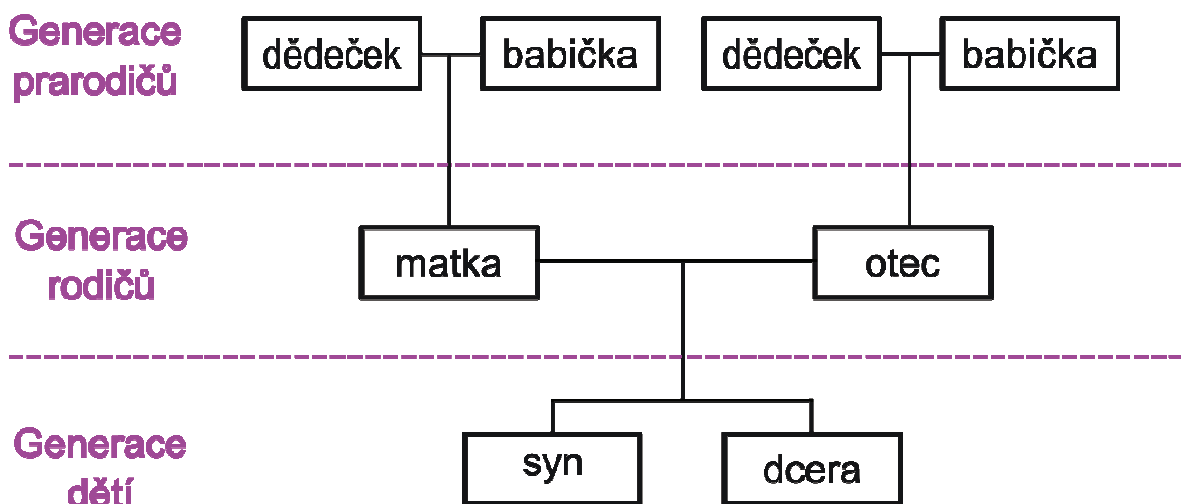
- **Prodlužování doby, po kterou rodiče a děti žijí spolu** – přestože děti dosáhnou dospělosti, často zůstávají v jedné domácnosti se svými rodiči i dlouho po 20. roku svého života. Tento trend se týká zejména evropských zemí. (Matoušek, 2013)

Přestože některé výše uvedené rysy poukazují na krizi současné rodiny, podle Krause (2014) i nadále platí, že rodina zůstává nepostradatelnou a těžko nahraditelnou institucí nejen pro dítě, ale i pro dospělého člověka. Rodina je stále nezastupitelná při předávání hodnot z generace na generaci a funguje jako nejvýznamnější socializační činitel.

1.5 Členové rodiny a jejich role

Termín role v pojetí psychologie a sociologie představuje vnější projev osobnosti, resp. chování jednotlivce, které je vázané na jeho sociální postavení. Sociální role je dána svým předpisem a výkonem. Zatímco předpis role znamená pravidlo (normu, předpis), které je pevně stanovené, výkon role odpovídá skutečnému chování daného člověka. Všechny charakteristiky očekávaných způsobů chování tvoří tzv. systém rolí. (Nakonečný, 2009)

V této kapitole budou popsány jednotliví členové rodiny a jejich role v rodinném životě v současné době. S ohledem na téma této práce nebudeme uvažovat pouze nukleární rodinu, ale rozšířenou, kde žijí pohromadě tři generace – děti, rodiče a prarodiče. Příklad takové rodiny je na obrázku 4.

Obrázek 4 Příklad třígenerační rozšířené rodiny

1.5.1 Role prarodičů

Náplň a význam prarodičovské role v rodině jsou tvarovány pěti dimenzemi: vymezováním smyslu, oceňováním stáří, nesmrtelností prostřednictvím udržování rodinného klanu, novým spojením s osobní minulostí a shovívavostí vůči vnoučatům. Tyto dimenze se v odborné literatuře označují jako multidimenzionální podstata prarodičovství. Společně s těmito sociálními významy existují pro toto období lidského života také významy psychologické, mezi které patří biologická obnova, emocionální naplnění, zástupné naplnění skrze vnoučata, uspokojení z toho být zdrojovou osobou a vzdálenost. To vše je ovlivněno kvalitou vztahů mezi prarodiči a vnoučaty. (Rabušicová, Brücknerová, Kamanová, Novotný, Pevná, Vařejková, 2016)

Prarodiče mohou být velmi významným působícím činitelem na děti. Dle Hauserové–Schönerové (1996) vše záleží na tom, jakou roli chtějí zaujmout. Jsou případy, že se prarodiče nechtějí podílet na chodu rodin svých dětí. Touží po tom, aby se mohli těšit ze své svobody, protože mají za sebou dlouhé životní povinnosti, úkoly a omezování se a konečně mohou uplatnit duševní či umělecké a řemeslné nadání a nechtějí žít opět rodinným životem. Mají na to právo, zaslouží si to, nicméně jejich vnoučata jsou potom ochuzeni o všechny zážitky a zkušenosti, které by jim mohli převyprávět a předat.

Pokud se prarodiče plně zapojí do života a funkcí rodin svých dětí, umožní tím svým vnoučatům poznávat plnost života, přicházení i odcházení. Vnoučata ke svému duševnímu rozvoji totiž potřebují nejen obvyklé výchovné prostředky, ale i prarodiče. A ubývání sil prarodičů podmiňuje vlídnější posuzování slabostí, rozmarů a osobitosti vnoučat. Prarodiče nejlépe dokážou doprovázet dětskou fantazii, skrze jejich dobrotu roste v dětech obraz důvěry, cítí jednotu se světem a vnášejí do dětských duší vřelost. Svým vyprávěním propojují naše životy s předešlými generacemi, s rodinnou a společenskou historií. Tyto obrazy se pak dětem vryjí do mysli na celý život. (Hauserová–Schönerová, 1996)

Prarodiče mohou vnoučatům předávat vlastní prožitky a zkušenosti a jejich působení má na ně mnohdy kladný vliv. Vnoučata pak získávají empatii ke starším lidem, kdy od útlého dětství nenásilně pozorují zákonitosti lidského života a proces stárnutí. S pomocí této role prarodiče naplňují emoční a intelektuální vývoj dítěte. (Langmeier, Krejčířová, 1998)

„Role prarodiče je biologicky podmíněná. Je neselektivní a má trvalý charakter. Člověk tuto roli získá, aniž by sám mohl její vznik nějak ovlivnit.“ (Vágnerová, 2007)

Podle Mertina (2004) mají prarodiče dostatek času na vnoučata, můžou se jim více věnovat, vydrží si s nimi hrát pořád dokola ty samé hry, protože nikam nepospíchají, bývají mnohem trpělivější a více klidnější.

Pekařová (2006) rozšiřuje charakteristiku o to, že prarodiče ochotně věnují jejich čas vnoučatům, umějí jim naslouchat a mají o zážitek s nimi skutečný zájem. Hra s vnoučaty je pro ně dostupnější a přináší jim jiný pohled, než jim poskytují rodiče.

1.5.2 Role rodičů

Rodičovství přináší uspokojení základní životní potřeby. Potřeby skutečně mít někoho rád, cítit, že mě někdo potřebuje a je na mě zcela závislý. (Langmeier, Krejčířová, 1998)

Vágnerová (2007) uvádí, že *„rodičovská role je důležitou součástí identity dospělého člověka. Je to role primárně biologicky podmíněná, která má i svou psychickou a sociální hodnotu. Je dost specifická, v mnoha směrech se liší od ostatních rolí dospělého věku.“*

Rodičovská role je role nevratná, protože vznikají nezrušitelné partnerské vazby s člověkem, se kterým bylo dítě počato. Po narození dítěte se rodičem stáváme navždy. Tato rodičovská role mění životní styl, dosavadní způsob života a vyžaduje i omezení dosavadních zájmů rodiče. Rodičům dítěte tak vzniká velká zodpovědnost, protože dítě je na nich zcela závislé. V době dětství rodič rozhoduje zcela o všem, co se dítěte týká. Tuto roli můžeme charakterizovat ve čtyřech bodech. Je to jedinečná životní role, je nadřazená jiným rolím, nevratná a asymetrická. Této role se můžeme vzdát odložením dítěte do náhradní rodinné péče, ale zůstává v nás navždy, dokonce i v případě úmrtí dítěte. (Vágnerová, 2007), (Langmeier, Krejčířová, 1998)

Reischer (2018) popisuje tři klíčové zásady tvořící podstatu výchovy dětí. Tyto zásady se označují jako metoda ABC: „Acceptance“ (Přijetí), „Boundaries“ (Hranice) a „Consistency“ (Důslednost). Význam těchto tří slov spočívá v umění dát dítěti najevo nepodmíněnou lásku, a to, že je milováno právě takové, jaké je. Nastavit mu hranice, pravidla, různé mantinely a omezení. Umět předvídat a být důslední. Změnit sami sebe, stanovit si krátkodobé i dlouhodobé cíle, respektovat jejich pocity, vnímání i rozpoložení. Naučit je návykům, trpělivosti, zodpovědnosti atd. To vše si připomeneme v následující kapitole, která se bude zabývat výchovou dětí.

2 VÝCHOVA

Vlastnosti narozeného dítěte jsou předurčeny biologickými rysy a genetickými dispozicemi svých rodičů, případně dalších předků. Tyto dispozice tvoří předpoklady pro rozvoj jeho určitých psychických vlastností. Avšak s narozením dítěte se jeho vlastnosti také formují vlivem prostředí, ve kterém se nachází a interakce s ním. Děti, které mají různé genetické předpoklady, mohou ovšem reagovat na stejné prostředí jiným způsobem. Jaké vlastnosti se u dítěte nejvíce rozvinou a které převáží je dáno jeho aktivní výchovou, přičemž nejjednodušší přijmutí chování dítěte je takové, které vidí u blízkých osob (rodiče, jiní příbuzní, učitelé apod.), jež vnímá jako vzor. (Čáp, 1993)

2.1 Definice a cíle výchovy

Výchova tvoří velice důležitou součást života každého člověka. Je to základ naší existence. Způsob výchovy formuje osobnost člověka, jak se projevuje a chová k jiným lidem. V literatuře bývá pojem výchovy definován velmi podobně, což by se dalo shrnout následovně:

Výchova představuje složitý společenský proces, ve kterém Zelina (2010) dochází k interakci mezi osobou, která vychovává a osobou, která je vychovávána. Jedná se o profesionální odborné a cílevědomé působení na vychovávaného člověka. Cílem výchovy je udržování, zdokonalování a rozvíjení pozitivních a funkčních možností osobnosti člověka, jeho psychických a fyzických vlastností.

V případě, že u člověka převládají negativní vlastnosti, výchovou se podle Bakošové (2008) rozumí záměrné procesy učení a socializace za účelem přetvořit člověka a pomoci mu v jeho životní dráze tak, aby v jeho životě dominovaly pozitivní vlastnosti.

Výchova dítěte v rodině má ve společnosti nezastupitelnou úlohu. Rodina představuje první výchovné prostředí, se kterou se dítě ve svém životě setkává. Rodina proto ovlivňuje a formuje život dítěte a jeho další vývoj od nejranějšího dětství. Tím, že každé dítě má jiné povahové rysy, výchova může být více či méně náročná. Od rodičů je třeba při výchově dítěte veliké trpělivosti, postupovat po malých krůčcích a postupně vést dítě ke smysluplným aktivitám. Přitom je třeba volit zejména pozitivní výchovné metody, a vzdát se takových metod, které jsou založeny na násilí a strachu. (Biddulph, 2006)

Výchova dětí je velice stará dovednost. Média často prezentují výchovu jako náročnou činnost, která přináší problémy s chováním dětí, péčí o ně a jejich zdraví. Výchova dětí

podle Biddulpha (2006) problémy opravdu přináší. Je ovšem třeba si uvědomit, že děti jsou dar, plod lásky nás, jejich rodičů, že je máme velmi rádi a chceme jim dát to nejlepší. Rodič má úžasnou možnost formovat nový život a vyslat do budoucnosti novou, nádhernou lidskou bytost.

Tyto skutečnosti si musí rodiče plně uvědomit. Gelbert (2009) uvádí, že čas, který rodič věnuje svému dítěti je neocenitelný, jedinečný a zároveň i úžasný. Je to čas, který obohacuje všechny zúčastněné. Možnost vychovávat dítě, je milost, privilegium, které se nebude nikdy opakovat. Problém současné doby spočívá v tom, že tomuto postoji rodičů k výchově svých dětí nepřeje. Žijeme v materialisticky založené společnosti a rodič často řeší problém, jestli se v jeho domácnosti staví na první místo dítě nebo zaměstnání.

Shrnout výše uvedené informace můžeme tak, že rodina má klíčový podíl na třech základních výchovných funkcích dítěte: individualizační, socializační a multikulturační. Později se na utváření individuálních kvalit jedince podílejí i školy, ostatní výchovné instituce nebo střediska volného času. Všechny tyto subjekty formují budoucí život dítěte, ovlivňují jeho způsobilost zastávat základní sociální role občana, pracovníka, rodiče a rozvíjí vědu, umění a technickou kulturu. Podle Malacha (2007) jsou cíle rodinné výchovy velmi rozmanité, a navíc se dají specifikovat podle věku i pohlaví dítěte, podle místa bydliště, podle ekonomických možností dané rodiny, podle našich hodnot, které vyjadřují vlastnosti rodičů a které chceme u dětí formovat. Mezi hlavní složky pro dosažení cílů výchovy můžeme zařadit následující:

- **Mravní výchova** – je patrně nejdůležitější složkou výchovy, protože je třeba v dítěti zformovat základy uvědomělé kázně. Mravní návyky získané v dětství bývají trvalou a žádanou pro chování jedince ve společnosti. Mravní normy se utváří od raného období vývoje jedince, kdy je třeba dítě naučit toleranci a úctě k jiným lidem – rodičům, ostatním dětem, i ale i jiným starším osobám.
- **Rozumová výchova** – jedná se o projev filozofické orientace rodiny. Tento projev ovlivňuje názory dítěte na svět, jeho vznik a perspektivu. Dítě se učí od raného věku základům mezilidské komunikace. Na působení rodinného prostředí závisí jeho slovní zásoba, formulace argumentů pro vyjádření názoru a schopnost vedení dialogu s jinými lidmi.
- **Estetická výchova** – snahou rodiče je budovat a rozvíjet v dítěti prvky estetická. Jedná se tedy o vytváření vztahů k přírodě, lidem a věcem, ke kterým patří

například hudba, tanec, pohyb nebo divadlo. Tato výchova může probíhat přímo v rodině nebo s pomocí specializovaných institucí (např. ZUŠ, středisko volného času apod.).

- **Výchova dítěte na budoucí povolání** – je třeba vychovávat dítě k hodnotám, které jsou vytvořených prací a překonávání překážek a vlastní odpovědnosti za svůj profesní a kariérní rozvoj.
- **Výchova v oblasti tělesné kultury** – v tomto případě jde o utváření návyků na správnou životosprávu, stravovací návyky, osobní hygienu a základy celoživotní pohybové aktivity.

2.2 Výchovné styly

K celkovému způsobu výchovy, jeho hlavním formám, jeho účinkům a vzniku významně přispěl experimentální výzkum uskutečněný K. Lewinem a jeho spolupracovníky v roce 1939. Lewin emigroval z Německa do Spojených států, kde velmi silně vnímal rozdíl v postojích k dětem a mládeži a rozdíl ve způsobu výchovy. V Německu po generace panoval ve výchově názor, že dospělý má záměr udržet dítě ve stavu podřízenosti, jako by bylo přirozeným právem dospělých vládnout a povinností dětí poslouchat. Děti byly podřízené a nesamostatné. Ale v USA se setkal s odlišným přístupem. Zde byla ve společnosti vžita zásada, že dospělí zacházejí s dítětem spíše jako se sebou rovným, podporují jeho vývoj v dospělého, samostatného občana. Na základě získaných poznatků provedl experiment průzkumu odlišných stylů výchovy v obou zemích. Tento experiment uskutečnil v přirozených podmínkách se skupinou desetiletých až jedenáctiletých dětí, které se scházely jednou týdně k zájmové činnosti společně po dobu šesti týdnů a byly v ní vždy vedeny jiným vychovatelem a jiným stylem. Tento experiment potvrdil, že každý z aplikovaných stylů výchovy vyvolá u dětí odlišný způsob prožívání a chování. (Čáp, 1993)(Čábalová, 2011)

Výše uvedený experiment významně přispěl ke stanovení následujících tří stylů výchovy. Každý z těchto stylů způsobuje u dětí odlišný způsob chování a prožívání:

- **Autoritativní (dominantní) styl** – v tomto případě vychovatel vede děti pevnou rukou. Základem této výchovy jsou odměny a tresty, které děti dostávají podle splněných příkazů a dodržování zákazů. Tím se dětem poskytuje velmi málo samostatnosti a iniciativy, jejich představy a přání nenalézají pochopení. Přímým

důsledkem tohoto stylu je podrážděnost těchto dětí a jejich agresivita vůči ostatním dětem ve skupině.

- **Liberální (slabý) styl** – vychovatel na děti působí velmi málo nebo vůbec, děti tedy bývají zanedbávané a mají velmi mnoho volnosti. Příčinou tohoto přístupu vychovatele může být nezáměr o dítě, nedostatek času nebo přesvědčení o správnosti tohoto stylu výchovy. Problémem liberálního stylu výchovy je, že dítě nijak neformuje, což se v důsledku projevuje tak, že děti se nerozvíjí, jsou nepozorné, projevují nespokojenost, jsou neorganizované, vykazují malý výkon a nedosahují dobrých výsledků.
- **Demokratický (sociálně integrační) styl** – u tohoto stylu vychovatel s dětmi předem domlouvá pravidla a kompromisy tak, aby pochopily, že i ony mají určitou zodpovědnost. Vychovatel svým přístupem u dětí podporuje iniciativu, dává jim méně příkazů a směřuje je k cíli, přičemž dětem dává možnost volby při řešení různých úkolů. Tento přístup se také neobejde bez dominantních forem výchovy. Klíčové však je, aby tyto formy nepřevažovaly. Příímým důsledkem tohoto přístupu je skutečnost, že děti spolu spontánně diskutují, lépe se u nich rozvíjí skupinové vztahy, chování a kázeň.

2.3 Výchova a prostředí

Výchovné působení na děti bývá organizované, záměrné, uměle navozené. Na chování dětí má ale také velmi výrazný vliv prostředí, ve kterém se pohybují, neboť ovlivňuje osobnostně vztahové, věcné i prostorové stránky jedince. Působení prostředí je přirozené a spontánní a efektivita jeho vlivu narůstá, pokud si vychovávaná osoba tohoto vlivu nepovšimne. Působení prostředí má dvě funkce: (Kraus, 2014)

- **Situační funkce** – každá situace se vždy odehrává v nějakém prostředí, které vytváří vnější podmínky pro výchovu, např. v domácnosti, před domem, na hřišti nebo ve škole. Toto prostředí na vychovávaného může působit pozitivně (ve shodě s výchovnými cíli), negativně (v rozporu s výchovnými cíli) nebo neutrálně (vliv prostředí je velmi malý či dokonce irelevantní).
- **Výchovná funkce** – konkrétní prostředí velmi silně ovlivňuje jednání a aktivně se podílí na rozvoji osobnosti. Se změnou prostředí jedince dochází ke změně jeho jednání (týká se dětí i dospělých). Přes individuální rozdíly je prokázáno, že

chování všech lidí ve stejném prostředí vykazuje jistou shodu. Praktické poznatky také dokazují, že pokud se zlepší pracovní prostředí (estetické úpravy, lepší osvětlení, odhlučnění apod.), pracovní výkon lidí narůstá.

Z výše uvedeného vyplývá, že nejvíce na jedince působí to prostředí, ve kterém se pohybují nejvíce, což pro děti znamená především rodina, mateřská škola a později základní škola.

Prostředí mateřské školy bývá první prostředí v mimorodinném prostoru, se kterým se ve svém životě setkává a ve kterém platí jiná pravidla než v rodině. Toto prostředí obvykle bývá nastavené tak, aby dětem umožnilo rozvíjet fyzickou, psychickou a sociální zdatnost přiměřeně jejich věku a zároveň je připravilo na další rozvoj a vzdělávání se na dalších institucích. Děti se také učí empatii, lásce k sobě samým i druhým, vzájemné pomoci i toleranci, což je podporováno uspořádáním prostředí, které je navrženo tak, aby se v něm děti cítily spokojeně a dobře. (Matoušek, 2003)

Posláním základní školy je navázat na výchovný proces, který započal v mateřské škole, a který dále prohlubuje a rozšiřuje. Základní škola zastává několik funkcí, zejména výchovnou a vzdělávací. Cílem výchovné funkce je formování vlastností dětí, jejich vůle, charakteru, citu a chování. Vzdělávací funkce představuje předávání znalostí, dovedností, kultury, a dalších odvětví lidských činností, které bude potřebovat ve svém budoucím životě. Školní výchova probíhá přímo ve vyučování nebo mimo něj. Výchovu ve vyučování zajišťují učitelé v rámci výuky předmětů. Výchova mimo vyučování je dána dalšími činnostmi třídního učitele, výchovného poradce nebo školních družin a klubů. (Malach, 2007)

2.4 Výchova v rodině

Výchova dětí je velice stará dovednost, je třeba zodpovědného přístupu rodičů, aby probíhala správným způsobem. Ovšem jaký je správný způsob výchovy? Odpověď na tuto otázku není vůbec jednoduchá, neboť výchova se mění v čase, je odlišná v různých kulturách, rodinách, a dokonce se může lišit i u sourozenců v jedné rodině. Jungwirthová (2015) poukazuje na to, jak moc je důležitá výchova již od narození dítěte. I novorozenec potřebuje ke správnému vývoji blízkost rodičů, jejich citlivost, aby mu věnovali potřebný čas a vytvořili mu klidné prostředí.

Biddulph (2006) označuje potřebné schopnosti, které rodiče potřebují při výchově dětí jako něžnou a přísnou lásku. Dále uvádí, že „*Rodič musí umět aktivovat v dostatečné míře oba tyto druhy lásky, aby děti dostaly všechno, co potřebují ke zdárnému vývoji.*“

Něžná láska představuje schopnost rodičů chovat se k dětem uvolněně, laskavě a srdečně, uvědomit si, že děti a jejich zdraví a štěstí jsou na prvním místě a rodiče se jim plně věnují. Něžná láska se dá projevit mnoha způsoby, například hlazením, mazlením, objímáním, lechtáním nebo houpáním. Prostřednictvím všech těchto aktivit rodiče dětem ukazují, jak moc je mají rádi a jak moc jim na nich záleží. Dostává-li dítě dostatek těchto láskyplných projevů, začíná produkovat růstový hormon a jeho tělo může svoji energii využít k růstu a vývoji. Pokud se dostatečné množství něžné lásky malým dětem nedostává, velmi negativně se to projevuje na jejich dalším vývoji a mohou doslova zemřít na pocit osamělosti. Jakmile jsou děti starší, láska se jim projevuje zejména vlídnými slovy a pochvalami. (Biddulph, 2006)

Přísná láska je dána pravidly, která stanovují rodiče a trvají na tom, aby je jejich děti dodržovaly. Důležité přitom je, aby na jedné straně rodiče nedělali z těchto pravidel ústupky, na druhou stranu děti nikdy neuhodí, neubližují jim a ani je neponižují. Jde tedy o přímé propojení lásky a přísnosti. Představuje kázeň, kterou musí rodiče své děti naučit. Pokud rodiče nenastaví dětem hranice a stanoví nejasná pravidla, často z takových dětí vyrostou lidé, kteří budou nešťastní, nezaměstnaní, bez vlastní rodiny, osamělí, zlostní nebo mohou mít konflikty se zákonem. Přísná láska je založena na dvou základních postupech – „stůj a přemýšlej“ a „dohoda“. Tyto postupy se mohou používat od batolecího věku a rozvíjí se až do dospívání a dospělosti. Dětem se do budoucna stanou vnitřní silou. (Biddulph, 2006)

Právě stanovení hranic a dohlížení na to, aby je děti nepřekračovaly, je při výchově velmi důležité. V případě, že nad sebou nemají pevnou ruku, cítí-li u rodičů a dalších osobností (například u učitelů) nejistotu, snaží se tyto hranice testovat a zjišťovat, jestli je mohou překročit. Z těchto důvodů děti nad sebou potřebují čitelné a pevné osobnosti, které stojí za svými slovy a jednáním. Existence osob s těmito vlastnostmi v blízkosti dětí je velmi důležitá, neboť dětem velmi usnadňují orientaci v životě. Důležitá je nutnost se těchto postojů držet i za cenu, že takový rodič nebude u dospívajících dětí oblíbený a riskuje hádky a hněv. (Rogge, 2016)

Směřování výchovy dětí by se dala shrnout tak, že by rodiče měli usilovat o to, aby děti správně pochopily hlavní společenské hodnoty, jakými jsou láska, čest, dobro, solidarita,

úcta, přátelství a slušnost tak, aby s těmito hodnotami dokázaly správně pracovat. Výchova by tak měla rozvíjet zejména vztah k sobě samému, rodině, lidem v blízkém okolí i v celé společnosti, a dále také k přírodě a vůbec k pochopení smyslu života. Pro úspěšnost procesu výchovy je potřeba, aby rodiče k dětem přistupovali jako k partnerovi, akceptovat je takové, jaké doopravdy jsou včetně jejich možností a potřeb. Velmi důležitá je při výchově i komunikace, která nesmí obsahovat prvky manipulovatelnosti a musí být asertivní a efektivní. (Bakošová, 2008)

Děti ovšem potřebují i další hodnoty, které Biddulph (2006) označuje jako vitamíny. K nim se řadí následující:

- **Vitamín H (hudba)** – rodiče by měli se svými dětmi poslouchat oblíbenou hudbu, a přitom s nimi doma zpívat nebo tančit. Pokud si děti vybudují kladný vztah k hudbě, mohou například hrát i na nějaký hudební nástroj, který si vyberou sami.
- **Vitamín P1 (poezie)** – jde o učení batolat písniček a říkanek, starší děti mohou recitovat oblíbené básně. Kladný vztah k poezii a mluvenému slovu mohou rodiče své děti naučit tím, že je budou s nimi poslouchat.
- **Vitamín P2 (příroda)** – je třeba umožnit dětem, aby poznaly přírodu, kterou člověk dosud neovlivnil svojí činností nebo jen velmi málo. Pro malé děti to může být i malá zahrádka, se staršími by rodiče měli často chodit do přírody pozorovat, rostliny, zvířata a přírodní úkazy, aby si děti uvědomili, že jsou její součástí.
- **Vitamín R (radost)** – radost je k dispozici téměř všude a snadno se přenáší z rodičů na děti a naopak. Rodiče by proto měli vyhledávat veškeré radostné chvíle a situace, které by mohly sdílet se svými dětmi a zároveň svým dětem vytvářet takové podmínky, které by jim přinesly spoustu radosti.
- **Vitamín N (naděje)** – naděje se nachází v lidském těle přirozeně, musíme však dohlížet na to, aby se nevytrácela. To znamená vyhýbat se situacím, které by nás mohly dostat do depresivní nálady. Děti, které mají rodiče naplněné nadějí a optimismem jsou duševně zdravější a mají kladný přístup k budoucnosti.

Tolik tedy k výchově dětí obecně. Pokud nastane situace, že si rodič s vlastním způsobem výchovy není jistý, je vhodné se ohlédnout do své oblasti života, kdy rodič byl sám dítětem a vzpomenout si, jakým způsobem jej vychovávali jeho rodiče. Přitom je důležité uvědomit

si, na co naši rodiče kladli důraz a co se nesmělo. Pomůže to pochopit naše vlastní postoje a nejistoty. (Jungwirthová, 2015)

2.5 Výchova s pomocí prarodičů

Ačkoliv při výchově dětí hrají hlavní roli rodiče, nezanedbatelný není ani vliv prarodičů. Jak moc silný tento vliv je záleží především na nich samotných a na vztazích, který mají se svými dětmi. Platí totiž pravidlo, že hlavní slovo při výchově dětí mají rodiče, protože za ně nesou plnou zodpovědnost. Sami rodiče tedy rozhodují o tom, do jaké míry dovolí prarodičům zasahovat do výchovy svých vlastních dětí. Na druhou stranu je na prarodičích, jakou roli chtějí při výchově dětí hrát. (Dušková, 2008)

V závislosti na tom, do jaké míry se tyto představy rodičů a prarodičů shodují, ovlivňuje nejen vztahy obou rodičovských generací, ale také významně působí na děti. Je přirozené, pokud dvě rozdílné generace mají rozdílné názory na výchovu, což může být příčinou vzniku rodinného konfliktu. Prarodiče se mohou cítit oprávněni více zasahovat do výchovy svých vnoučat, neboť u nich může převládnout pocit, že díky svému věku mají více životních zkušeností. V takovém případě je potřeba, upozornit prarodiče, že se výchova dětí v průběhu let vyvíjí a současný trend je odlišný od doby, kdy prarodiče byli sami rodiči. A pokud s nimi současní rodiče ve výchově nesouhlasí, budou se přesto řídit vlastními představami. (Dušková, 2008)

Ideálnější situace nastane, pokud se rodiče a prarodiče na výchovném stylu dětí shodnou. Prarodiče jim totiž mohou poskytnout takové hodnoty, které jim rodiče dát často nemohou. Zatímco rodiče řeší, jak finančně zajistit chod celé rodiny a mají pro děti málo času, prarodičům obvykle na času příliš nezáleží. Mohou tak s nimi hrát hry, povídat si s nimi, sdělovat jim zážitky ze svého života a přinášet do dětské duše vřelost a lásku. Svým vyprávěním spojují životy dětí s předešlými generacemi, s rodinnou a společenskou historií a zároveň jim dodávají povzbuzení do budoucnosti. Děti s nimi zase mohou sdílet svoji fantazii, sny i obavy. (Hauserová–Schönerová, 1996)

Prarodiče své vnoučata vnímají, naslouchají jim, umožňují jim prožívat bezstarostný život a vidí je takové, jací doopravdy jsou. Snaží se jim poskytnout volný prostor k rozvoji jejich přirozené osobnosti bez ohledu na to, jak se na ně budou dívat ostatní. Od prarodičů se děti mohou naučit, že pouhá snaha být úspěšný nestačí. Tím, že prarodiče mají většinou aktivní věk za sebou, mohou se zcela uvolnit a vrátit se k hodnotám, které u nich byly díky boji o existenci potlačovány. Děti se od nich mohou dozvědět o jiném životním stylu, než na

který jsou zvyklí – stylu, který se vyznačuje lidskou vzájemností, citlivostí a láskyplností. Velmi cenné pro budoucí život dětí také je, pokud se prarodiče dokážou ve svých myšlenkách vrátit zpátky do svého dětství a tyto myšlenky s nimi bez jakéhokoliv přikrášlování sdílet. Těmito zážitky totiž dětem říkají, že život se dá zvládnout. (Hauserová–Schönerová, 1996)

Výše uvedené řádky popisují, že prarodiče svým vnukům mohou dát opravdu mnoho. Záleží však zejména na vztazích, jaké si s nimi rodiče i děti vytvoří a kolik času mohou se svými vnoučaty strávit. Stále však platí, že cokoliv jim prarodiče nabídnou, je nadstandard, za který mají být rodiče i jejich děti vděční. (Jungwirthová, 2015)

3 ŽIVOTNÍ HODNOTY

Hodnoty představují velice důležitou součást života každého člověka. V literatuře se můžeme setkat s různými interpretacemi pojmu hodnot. Podle Eyrových (2013) se za hodnotu považuje taková vlastnost, která se násobí a prohlubuje a vyznačuje se tím, že čím více ji projevujeme, tím více ji dostáváme.

Giddens (2013) uvádí, že *„Hodnoty jsou představy jednotlivců a skupin týkající se toho, co je žádoucí, správné, dobré nebo špatné. Rozdílné hodnoty představují klíčový aspekt rozmanitosti kultur. Hodnotový žebříček jednotlivců je do značné míry ovlivněn konkrétní kulturou, ve které žijí.“*

Další interpretace uvádí, že za hodnotu můžeme považovat vše, co přináší uspokojení v našich zájmech a potřebách. V užším slova smyslu se lze na hodnotu dívat jako na základní kulturní kategorii, která odpovídá našim vyšším tendencím, ideálům a normám. Z ideálů pak nejvíce mravním, sociálním a estetickým. (Kučerová, 1996)

Hodnoty představují základní postoje ke všem oblastem života (lidem, předmětům, situacím i činnostem), které se nepřetržitě promítají do všech našich aktivit, pocitů a myšlenek. Hodnoty tvoří základní složku naší motivace. Jsou to takové životní postoje, které vypovídají o tom, čeho si v životě nejvíce ceníme, vážíme, co považujeme v životě za nejpodstatnější, a které nás nejvíce motivují v dosahování našich cílů.

Každý člověk má odlišnou hodnotovou hierarchii a cení si něčeho jiného. Někdo si nejvíce cení úspěchu, pro jiného člověka nemá úspěch žádný význam, jelikož na prvním místě touží po něčem jiném, například po poznání. Někdo si nejvíce cení příjemných, hedonistických prožitků a okamžiků krásy, avšak opovrhuje snahou mít moc nad druhými, která je pro jiného člověka naopak klíčová. (Blogspot.com,2015)

3.1 Hodnoty ve výchově v rodině

Předávání hodnot dětem patří mezi základní funkce rodiny. Proto již při volbě životního partnera pro zakládání rodiny hraje hodnotová hierarchie obou jedinců velmi důležitou úlohu. Důvodem je skutečnost, že dítě budou vychovávat oba rodiče. Jejich shoda názorů a postojů hraje při výchově a předávání hodnot klíčovou úlohu. Pokud se tyto jejich názory, postoje v zásadních věcech liší, je velmi obtížné děti vychovávat k pozitivním hodnotám.

Výchova dětí vždy kolísá mezi autoritou a pochopením. Autorita nesmí být používána příliš silně a neomylně, avšak musí být rozhodná a dávající pocit jistoty. Na druhou stranu děti nesmí dostávat neomezenou volnost, jinak se mohou dostat do klamných představ a začít uznávat nesprávné hodnoty.

Mezi pevné orientační body rodinné výchovy patří tradiční hodnoty. Jsou totiž postaveny na usilovné snaze, úctě, toleranci, čestnosti, upřímnosti a věrnosti. Ve výchově k těmto hodnotám je nutná pevná ruka, přesvědčení o správnosti a neúnavná ochota k dialogu. (Gilbert, 2009)

„Učit děti uznávat základní morální hodnoty je nejdůležitější a nejefektivnější způsob výchovy, jakým můžeme přispět k tomu, aby se v životě cítily šťastné. Moudrost ověřená věky i naší osobní zkušeností nás učí, že individuální a společenské štěstí se shoduje s chováním založeným na jistých morálních zásadách. Není náhodné, že se lidé v mnoha různých zemích i kulturách učí stejným základním hodnotám.“ (Eyrovi, 2013)

Jedním z problémů současné doby je však konzumenství. Konzumní postoj k životu způsobuje, že člověk přestává vytvářet hodnoty, namísto toho se upíná k věcem, kterými může disponovat. V takovém případě neplatí, že člověk je mírou všech věcí, ale věci, jsou mírou člověka, jeho prestiže, vlivu a váhy. Příмым důsledkem takového postoje je, že člověk nepřemýšlí nad podstatou věcí, stává se lhostejným a špatně chápe rozdíl mezi dobrým a špatným. Pokud takové postoje konzumního způsobu života zastávají rodiče, učí tomuto stylu i své děti. O to více je v současné době důležité vychovávat člověka jako bytost autentickou, tvořivou, svobodnou, univerzální, celistvou a odpovědnou. (Kučerová, 1996)

Při výchově dětí k hodnotám se přistupuje tak, že se snažíme v dětech rozvíjet především pozitivní vlastnosti, které k těmto hodnotám vedou. Vlastnosti, které od těchto hodnot odvádějí, se snažíme naopak potlačovat a měnit. Je třeba, aby si rodiče uvědomili, že děti se nejvíce učí napodobováním. To, jakým způsobem rodiče žijí a jaký hodnotový systém sami vyznávají, na děti působí velice silně.

Celé působení rodičů na děti by mělo být založeno především na kladném přístupu. Chvála a povzbuzování mají silný účinek, když se snažíme, aby se děti naučily chovat podle určité hodnoty. Častým problémem rodičů bývá, že se příliš věnují nevhodnému chování svých potomků, zatímco si příliš nevšímají dobrého, protože považují dobré chování za

samozřejmé. Takový přístup je třeba změnit, zaměřit pozornost na věci, které dělají správně a náležitě je za to ocenit. (Eyrovi, 2013)

Předávané hodnoty dětem můžeme rozdělit na takové, které souvisí s bytím a s dáváním. Podrobněji budou popsány v následujících kapitolách.

3.2 Hodnoty bytí

- **Poctivost** – tuto hodnotu silně ovlivňuje osobní příklad, který vidí v rodičích. Je tak potřeba, aby rodiče byli ke svým dětem naprosto poctiví a nedopustily, aby je děti přistihly při lhaní. Pokud mají děti otázky, jejichž odpověď by překročila určité hranice, tak jim je třeba vysvětlit, proč nelze odpovědět. Pokud si rodič myslí, že dítě tvrdí něco, co není pravda, měl by jeho povídání přerušit, říci mu, aby si to ještě rozmyslelo a vzpomnělo si, jak je důležité mluvit pravdu. (Eyrovi, 2013)
- **Odvaha** – hodnota dělání správných věcí, i když je to těžké. Děti se odvaze mohou naučit pomocí her, příběhů, nebo hraní rolí. Odvaha se dá silně podporovat i u malých dětí pomocí chvály ve chvílích, kdy se u nich projeví bez ohledu na to, jestli se jeho činnost podaří nebo ne. Významný vliv má i rozhovor na toto téma, kdy dítěti rodič vysvětlí, že všichni někdy cítíme strach, ale i přesto můžeme udělat to, co považujeme za správné a uvede zkušenosti ze svého života, kdy dokázal překonat obtížné věci. (Eyrovi, 2013)
- **Mírumilovnost** – spolu se schopností ovládat své emoce patří mezi důležité životní hodnoty. Děti pohodu a mír potřebují, protože jim to dává pocit bezpečí. Mírumilovnost přímo souvisí s atmosférou v rodině a láskou, kterou děti dostávají od rodičů. Pokud rodiče své děti naučí, aby se snažily pochopit, proč lidé jednají, jak jednají, a věci se dějí právě tak, jak se dějí, dítě se naučí sebeovládání, budou se méně rozčilovat a budou ke složitým situacím přistupovat s trpělivostí a porozuměním. (Eyrovi, 2013)
- **Samostatnost a výkonnost** – vychovávání dětí k těmto hodnotám se také nejlépe provádí vlastním příkladem. Pokud děti vidí, že i rodiče na sobě neustále pracují a snaží se zlepšovat, hovoří s nimi o vlastních úspěších, jak je dále vylepšují, mnohem snadněji tyto hodnoty přijmou za své. Rodiče by také své děti měly pozorovat, rozpoznat na co mají talent, který by měly následně za pomoci pochval a uznání u nich pomoci více rozvíjet. Zároveň by v dětech měly budovat

uvědomění si odpovědnosti za své jednání a naučit je překonávat pokušení obviňovat druhé kvůli vlastním problémům. (Eyrovi, 2013)

- **Sebekázeň a střídmost** – těmito hodnotami se rozumí duševní, tělesná a finanční sebekázeň, vyhýbání se extrémům, střídmost v jídle, řeči a cvičení. Sebekázeň představuje umění ovládnutí své vlastní nálady, přemáhání lenosti, dokázat se motivovat k větším výkonům, omezit svoji chuť k jídlu apod. Tyto hodnoty se u dětí také nejlépe učí vzorem, kdy rodič dětem ukáže, jak je sám disciplinovaný a má smysl pro rovnováhu v různých oblastech života. Zároveň je třeba, aby jim vysvětlil, proč to dělá. Na podporu výchovy těchto hodnot je také dobré stanovit denní rozvrh. To znamená domluvit se na společných termínech a rodič by se měl snažit tento rozvrh dodržovat společně s dětmi. (Eyrovi, 2013)
- **Věrnost a zdrženlivost** – výchova dospívajících dětí k těmto hodnotám reprezentuje přípravu na jejich vlastní budoucnost, kdy dospějí a budou si hledat své partnery pro založení vlastní rodiny. Tyto hodnoty silně přispívají ke stabilitě partnerských vztahů a pocitu štěstí. Podstatou je naučit děti, aby si uvědomovaly závazky spojené s manželstvím a pochopily vážné a trvalé následky, pokud se budou chovat nemorálně a nevěrně. Při výchově dětí k těmto hodnotám je zejména potřeba, aby rodiče zaujali určitý postoj, kterého by se drželi, dokázali se svými dospívajícími dětmi na toto téma otevřeně hovořit, chovat se k nim, jako k respektovaným partnerům a působili na ně klidně a přátelsky. (Eyrovi, 2013)

3.3 Hodnoty dávání

- **Oddanost a spolehlivost** – obě tyto hodnoty spolu velmi úzce souvisí. Oddaní můžeme být vůči rodině, zaměstnavateli, vlasti a dalším institucím, ke kterým patříme, a spolehlivost představuje dodržení určitého závazku, který máme. Tyto hodnoty se nejlépe učí odkoukáním od rodičů, stejně jako většina ostatních. Rodiče provádí každý den mnoho věcí, kterými prokazují svůj zájem o děti a mohou tyto svoje činy nenápadně zdůraznit, aby si to děti uvědomily. Tyto hodnoty lze u dětí posilovat poděkováním a pochvalou, když se u nich projeví. (Eyrovi, 2013)
- **Respekt a úcta** – k těmto hodnotám patří respekt k právům a víře jiných lidí, zdvořilost, dobré vychování, mezení přílišné sebekritiky, sebeúcta a dále úcta k životu, rodičům, starším lidem, k vlastnictví a přírodě. Respekt a úcta se obecně berou jako základ pro další hodnoty, a děti, které se je naučí, se stanou lepšími

členy společnosti, lepšími přáteli i vůdci. Učení dětí k těmto hodnotám je výzva, rodič musí být velmi trpělivý a neúnavný, musí si uvědomit, že než je budeme vyžadovat, nejprve se tak musíme sami k druhým chovat. (Eyrovi, 2013)

- **Láska** – na přední místo patří rodinná láska, která je dlouhodobým závazkem. Ale patří sem i starost o druhé (přátele, sousedy, dokonce i protivníci), která přesahuje hranici úcty a oddanosti. Při výchově k lásce je třeba striktně odlišit nespokojenost s chováním dítěte od své lásky k němu. Je třeba, aby rodičovská láska k dítěti byla nepodmíněná a výrazně dát najevo, že přes všechny prohřešky, které děti provádějí, se rodičovská láska k nim nemění. Uvědomění si lásky lze posílit objetím nebo pohlazením. (Eyrovi, 2013)
- **Nesobeckost a citlivost** – nesobeckost se u člověka projevuje tím, že více myslí na jiné lidi než na sebe a dokáže s nimi soucítit. Citliví lidé vnímají potřeby ostatních, mají sklon k toleranci a empatii. Obě tyto hodnoty se nejlépe učí za pomoci pochval, kdykoliv se u dětí projeví. Dalším podnětem je výchova ke všímavosti ve chvílích, kdy se jiní lidé dostanou do problémů. Důležité je také s dětmi na toto téma hovořit, vysvětlit jim, že se od nich očekává spolehlivost a uvědomělost jejich chování a nebát se jim přitom dát odpovědnost. (Eyrovi, 2013)
- **Vlídnost a srdečnost** – učením těchto hodnot dětem říkáme, že je lepší lidem porozumět, než se s nimi přít a pomáhaní druhým a laskavé chování zejména k mladším a slabším je zcela přirozené. Pokud děti tyto hodnoty získají, snadno si v životě dokážou získat mnoho přátel, budou více sebejistí, uvolnění a odolnější vůči stresu. Vlídnost a srdečnost jsou hodnoty, které se nedají přehnat. Pokud se v souladu s těmito hodnotami dlouhodobě chovají rodiče, děti se je snadno naučí, neboť se je budou snažit napodobovat. (Eyrovi, 2013)
- **Spravedlnost a milosrdnost** – pokud budou rodiče své děti vychovávat k těmto hodnotám, děti se naučí dodržování pravidel a zákonů, čestnému přístupu k hrám i práci a budou rozumět přirozeným následkům svého chování. Uvědomění si těchto hodnot dětmi lze provést vytvořením jednoduchých „rodinných zákonů“, s jejichž pomocí děti budou chápat, co se od nich očekává a zároveň poznají hranice toho, co si ještě mohou dovolit. Na podobě rodinných zákonů se mohou podílet i samotné děti poté, co se jim vysvětlí důležitost pravidel a obecných zákonů. (Eyrovi, 2013)

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 METODOLOGIE VÝZKUMU

Oblast mezigeneračních vztahů v rodině je velice rozsáhlá, proto je třeba ji rozdělit do několika menších částí, které se budou zabývat více konkrétním tématem. Tato práce si klade za cíl zjistit, jak jsou vychovávány děti v současných českých rodinách, ve kterých v jedné domácnosti společně žijí tři generace – prarodiče, rodiče a děti.

S ohledem na zmíněný cíl práce byla zvolena metoda kvantitativního výzkumu formou dotazníkového šetření. Kvantitativní výzkum je vědecký výzkum založený pro získávání relativně malého množství informací od velkého množství oslovených respondentů, jejichž výsledky lze zpracovat a interpretovat prostřednictvím statistických metod. Dle Chrásky (2016) je třeba nejprve provést teoretickou analýzu poznatků ve zkoumané oblasti, tj. seznámit se současným stavem prostřednictvím odborné literatury a dalších zdrojů (například internetových). Poté následuje formulace problému, který je určen zcela konkrétně a jednoznačně většinou ve formě otázek. Dále, aby tento problém mohl být zkoumán, musí mít možnost empirického ověřování a také by měl vyjadřovat vztah mezi dvěma nebo více proměnnými. V dalším kroku se na základě stanoveného problému sestaví výzkumné otázky, na jejichž základě se vytvoří dotazník, který vyplní co největší množství respondentů. Vyplněné dotazníky se následně statisticky zpracují, na jejich základě se získají odpovědi na výzkumné otázky a poté se celý výzkumný problém vyhodnotí.

4.1 Formulace problému

K dosažení výzkumného cíle byla stanovena hlavní výzkumná otázka:

Jak jsou vychovávány děti v současných českých rodinách, ve kterých v jedné domácnosti společně žijí generace prarodiče, rodiče a děti.

Na základě této hlavní otázky byly stanoveny tyto dílčí výzkumné otázky:

Otázka č. 1: Liší se rodičovská výchova dětí v současné a předchozí generaci?

Otázka č. 2: Jak moc ovlivňuje výchova prarodičů výchovu rodičům?

Otázka č. 3: Jaká je spokojenost soužití v rodině pro obě generace?

4.2 Metoda výzkumu a sběr dat

Jak bylo zmíněno výše, pro získání údajů na zodpovězení dílčích výzkumných otázek byla použita metoda kvantitativního výzkumu. Šetření bylo provedeno dotazníkovou formou. Protože však chceme získat názory rodičů a prarodičů, dotazníky byly vytvořeny dva – pro každou generaci jeden. Dotazník byl koncipován tak, aby byl zcela anonymní, proto byly respondentům předávány v otevřených obálkách, které mohly být po vložení vyplněných dotazníků zalepeny.

Otázky v obou dotaznících lze rozdělit celkem do čtyř částí – nejprve se zde nachází otázky obecného charakteru a poté následují otázky, jejichž cílem je získat odpovědi na tři uvedené dílčí výzkumné otázky. Celkem bylo vytvořeno 34 otázek v dotazníku pro rodiče a 32 otázek v dotazníku pro prarodiče. Rozložení těchto otázek je uvedeno v tabulce 1.

Tabulka 1 Rozdělení otázek v dotaznících

	Dotazník pro rodiče	Dotazník pro prarodiče
Obecné otázky	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8
Výzkumná otázka č. 1	11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21	9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19
Výzkumná otázka č. 2	22, 23, 24, 25, 26, 27, 32	20, 21, 22, 23, 24, 25, 30
Výzkumná otázka č. 3	28, 29, 30, 31, 33, 34	26, 27, 28, 29, 31, 32

Vyhledávání rodin, kde žije pohromadě více generací, by dotazování bylo velmi komplikované, a ještě složitější by bylo je osobně přesvědčit, aby někdo z generací rodičů a prarodičů byl ochoten dotazníky vyplnit, pro oslovování respondentů byly vybrány základní školy ze Zlína a blízkého okolí. Záměr byl takový, že tyto dotazníky dostanou děti ve škole od svých učitelů, doma je někdo z rodičů a prarodičů vyplní a poté je děti přinesou zpět do školy, kde bych si je osobně vyzvedla.

V průběhu měsíce října tak byli kontaktováni ředitelé, případně jejich zástupci z celkem 10 základních škol ze Zlína a blízkého okolí. Bohužel, ani tato cesta nebyla jednoduchá, protože toto dotazníkové šetření odmítlo 8 škol – pouze 2 školy byly ochotné se do tohoto šetření zapojit. Jedná se tedy o školy: Základní škola Zlín, Okružní 4685 a Základní škola Velký Ořechov.

Aby dotazníky obdrželi skutečně pouze děti, které žijí v jedné domácnosti s rodiči i prarodiči, nejprve byl vytvořen krátký dotazník se dvěma jednoduchými otázkami, který s dětmi vyplnil třídní učitel přímo ve škole. Šlo o následující otázky:

1. Která jste třída?
2. Kolik dětí žije s rodiči i prarodiči v jedné domácnosti?

Tyto otázky sloužily k identifikaci dětí, které žijí s rodiči i prarodiči v jedné domácnosti. Počet těchto dětí v obou školách je uveden ve druhém řádku tabulky č. 2, celkem tedy šlo o 90 žáků v obou školách. Všem těmto dětem byly tedy s pomocí učitelů předány v obálkách oba dotazníky, celkově šlo o 180 obálek s dotazníky. Zpětně bylo vráceno 53 vyplněných dotazníků rodiči a stejný počet prarodiči. Jejich návratnost tedy byla 58,88%.

Tabulka 2 Počty žáků v oslovených školách

	ZŠ Zlín, Okružní 4685	ZŠ Velký Ořechov
Celkový počet žáků	721	155
Počet žáků, kteří žijí v jedné domácnosti s rodiči a prarodiči	39	51
Počet vrácených dotazníků	2 * 23	2 * 30

Ještě podotkněme, že uvedená čísla počtu žáků, kteří žijí v jedné domácnosti s rodiči a prarodiči jsou „čistá“. To znamená, že pokud stejnou školu navštěvovalo více sourozenců, do celkového počtu těchto rodin jsou započítány pouze jednou.

5 ZPRACOVÁNÍ DAT

5.1 Otázky obecného charakteru

V úvodní části obou dotazníků byly v prvních 10 otázkách zjišťovány základní demografické údaje. Protože se jedná pouze o obecné otázky, výsledky jsou prezentovány v tabulkách a nejsou pro ně vytvořeny grafy.

Otázka: Jste žena nebo muž?

V obou dotaznících je tato otázka pod číslem 1. V této otázce byli respondenti rozděleni na dvě skupiny. Celkové výsledky jsou uvedeny v tabulce č. 3. Z ní vyplývá, že u rodičů i prarodičů vyplňovaly dotazníky zejména ženy – u rodičů jich bylo 83% a u prarodičů 81%.

Tabulka 3 Pohlaví respondentů

Pohlaví respondentů	Rodiče		Prarodiče	
	Absolutní četnost	Relativní četnost	Absolutní četnost	Relativní četnost
Žena	44	83%	43	81%
Muž	9	17%	10	19%

Otázka: Jaký je váš věk?

V obou dotaznících je tato otázka pod číslem 2. V této otázce byli respondenti rozděleni do několika věkových skupin. Celkové výsledky jsou uvedeny v tabulce č. 4, ze které vyplývá, že u rodičů převládá věk mezi 36 a 45 lety (dohromady 64%), u prarodičů odpovídala věková skupina respondentů více než 65 let (45%).

Tabulka 4 Věk respondentů

Věk respondentů	Rodiče		Věk respondentů	Prarodiče	
	Absolutní četnost	Relativní četnost		Absolutní četnost	Relativní četnost
méně než 30	2	4%	méně než 45	1	2%
31-35	11	21%	46-50	1	2%
36-40	16	30%	51-55	1	2%
41-45	18	34%	56-60	9	17%
46 a více	6	11%	61-65	17	32%
			66 a více	24	45%

Otázka: Jaký je váš rodinný stav?

V obou dotaznících je tato otázka pod číslem 3. Celkové výsledky jsou uvedeny v tabulce č. 5, ze které vyplývá, že u rodičů na tuto otázku odpovídali v 57% vdané ženy/ženatí muži. U prarodičů odpovědělo 51% na rodinný stav vdaná/ženatý. Za zmínku také stojí porovnání stavu svobodná/ý u rodičů a prarodičů. Zatímco u rodičů je tento stav 17% respondentů, u prarodičů jsou to pouze 2%.

Tabulka 5 Rodinný stav respondentů

Rodinný stav respondentů	Rodiče		Prarodiče	
	Absolutní četnost	Relativní četnost	Absolutní četnost	Relativní četnost
Vdaná/ženatý	30	57%	27	51%
Rozvedená/ý	12	23%	8	15%
Vdova/vdovec	2	4%	17	32%
Svobodná/ý	9	17%	1	2%

Otázka: Jaké osoby žijí ve společné domácnosti?

V dotazníku rodičů je tato otázka pod číslem 4. V dotazníku prarodičů se tato otázka nenachází, protože by všechny odpovědi byly totožné. Celkové výsledky jsou uvedeny v tabulce č. 6. Nejvíce se v domácnostech vyskytují členové babička (87%) a matka (85%).

Tabulka 6 Osoby ve společné domácnosti

Členové domácnosti	Rodiče	
	Absolutní četnost	Relativní četnost
Babička	46	87%
Dědeček	28	53%
Matka	45	85%
Otec	34	64%

Otázka: Kolik vychováváte/kolik jste vychovali dětí?

V dotazníku rodičů je tato otázka pod číslem 5 a u prarodičů pod číslem 4. U rodičů tato otázka zjišťuje aktuální počet vychovávaných dětí a u prarodičů je to kolik dětí vychovali v době, kdy byli sami rodiči. Nejčastější počet vychovávaných dětí v současné i předchozí generaci rodičů je 2.

Tabulka 7 Počet vychovávaných dětí

Počet vychovávaných dětí	Rodiče		Prarodiče	
	Absolutní četnost	Relativní četnost	Absolutní četnost	Relativní četnost
1 dítě	19	36%	8	15%
2 děti	22	42%	28	53%
3 děti	10	19%	17	32%
4 děti	2	4%	0	0%

Otázka: Jaký je věk dětí v domácnosti?

Tato otázka č. 6 byla položena jen v dotazníku u rodičů a celkové výsledky jsou v tabulce č. 8. S celkovým počtem 81 dětí žijících v 53 rodinách vévodí věková kategorie 7-12 let (72%), další velmi častou odpovědí je to kategorie 13-18 let (35%), děti předškolního věku 4-6 let žijících v domácnosti je 19%, nicméně ani kategorie 0-3 roky není úplně zanedbatelná (13%), ale překvapivě dětí věku 19-24 let (4%) je stále žijících v domácnosti s rodiči i prarodiči.

Tabulka 8 Věk dětí v domácnosti

Věk dětí v domácnosti	Rodiče	
	Absolutní četnost	Relativní četnost
0-3 roky	7	13%
4-6 let	10	19%
7-12 let	38	72%
13-18 let	24	45%
19-24 let	2	4%

Otázka: Bydlíte na vesnici nebo ve městě?

V dotazníku rodičů je tato otázka pod číslem 7 a u prarodičů pod číslem 5. Celkové výsledky jsou uvedeny v tabulce č. 9. U obou generací platí, že většina rodin žije na vesnici. U rodičů je to 62% a prarodičů 57%. Vzhledem k tomu, že dotazníky vyplňovali rodiče a prarodiče žijící v jedné domácnosti, jejich odpovědi na tuto otázku by se měly shodovat. Ve třech případech tomu však není, což je nejspíše způsobeno rozdílným pohledem na město či vesnici.

Tabulka 9 Místo, kde žijí

Místo, kde žijí	Rodiče		Prarodiče	
	Absolutní četnost	Relativní četnost	Absolutní četnost	Relativní četnost
Vesnice	33	62%	30	57%
Město	20	38%	23	43%

Otázka: Bydlíte v bytě, v rodinném domě či baťovském půldomku?

V dotazníku rodičů je tato otázka pod číslem 8 a u prarodičů pod číslem 6. Celkové výsledky jsou uvedeny v tabulce č. 10, ze které vyplývá, že u obou generací převládá bydlení v rodinných domech. Vzhledem k tomu, že obě generace žijí ve společné domácnosti, výsledky u rodičů a prarodičů se shodují. Varianta baťovského půldomku byla do dotazníku přidána, protože byl původní předpoklad, že se dotazníky rozdají i ve školách, které se nachází v lokalitách, kde se tyto půldomky nacházejí. Bohužel to však nebylo žádnou základní školou z dané lokality umožněno.

Tabulka 10 Typ domácnosti

Typ domácnosti	Rodiče		Prarodiče	
	Absolutní četnost	Relativní četnost	Absolutní četnost	Relativní četnost
Byt	18	34%	18	34%
Rodinný dům	35	66%	35	66%
Baťovský půldomek	0	0%	0	0%

Otázka: Jaké je vaše nejvyšší dosažené vzdělání?

V dotazníku rodičů je tato otázka pod číslem 9 a u prarodičů pod číslem 7. Celkové výsledky jsou uvedeny v tabulce č. 11. U rodičovské generace převažuje středoškolské vzdělání (49%) a základní vzdělání má nejmenší počet rodičů-respondentů (4%). U prarodičů je nejpočetnější skupina se vzděláním odborným (43%) a nejméně početná skupina má vysokoškolské vzdělání (6%).

Tabulka 11 Vaše nejvyšší dosažené vzdělání

Nejvyšší dosažené vzdělání	Rodiče		Prarodiče	
	Absolutní četnost	Relativní četnost	Absolutní četnost	Relativní četnost
Základní	2	4%	9	17%
Odborné	19	36%	23	43%
Středoškolské	26	49%	18	34%
Vysokoškolské	6	11%	3	6%

Otázka: Jste věřící?

V dotazníku rodičů je tato otázka pod číslem 10 a u prarodičů pod číslem 8. Celkové výsledky jsou uvedeny v tabulce č. 12. Z ní vyplývá, že počet věřících lidí je v obou generacích velice podobný. Z toho lze usuzovat, že většina věřících prarodičů své děti vychovávala k víře.

Tabulka 12 Víra respondentů

Jste věřící?	Rodiče		Prarodiče	
	Absolutní četnost	Relativní četnost	Absolutní četnost	Relativní četnost
Ano	31	58%	33	62%
Ne	22	42%	20	38%

5.2 Otázky k dílčí výzkumné otázce č. 1

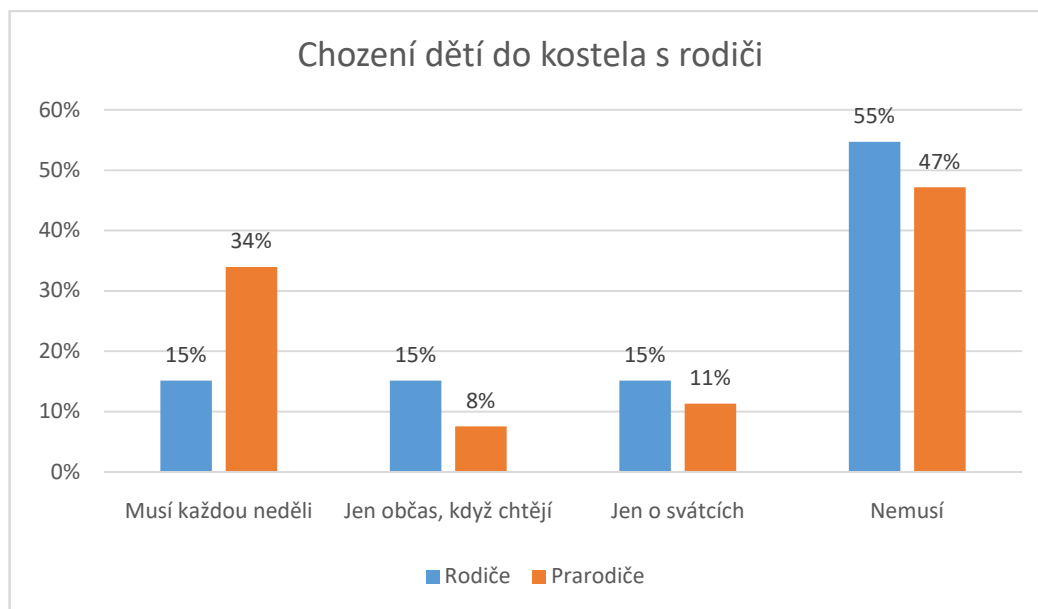
Další otázky v dotazníku byly formulovány tak, aby z jejich odpovědí šlo odpovědět na dílčí výzkumnou otázku č. 1, která zní: Liší se rodičovská výchova dětí v současné a předchozí generaci? Protože se jedná o důležité otázky, pro odpovědi budou kromě tabulek uvedeny i grafy.

Otázka: Pokud jste věřící, musely/musí s Vámi děti chodit do kostela?

V dotazníku rodičů je tato otázka pod číslem 11 a u prarodičů pod číslem 9. Celkové výsledky jsou uvedeny v tabulce č. 13 a obrázku č. 5. Ačkoliv byla tato otázka míněna jen pro věřící, odpověděli všichni respondenti. Lze se tedy domnívat, že ti, kteří nejsou věřící a nechodí tedy do kostela, tak zvolili poslední možnost, tedy že nemusí/nemusely. Těchto opovědí bylo také nejvíce, a to v 55% u rodičů a 47% u prarodičů.

Tabulka 13 Chození dětí do kostela s rodiči

Chození dětí do kostela s rodiči	Rodiče		Prarodiče	
	Absolutní četnost	Relativní četnost	Absolutní četnost	Relativní četnost
Musí každou neděli	8	15%	18	34%
Jen občas, když chtějí	8	15%	4	8%
Jen o svátcích	8	15%	6	11%
Nemusí	29	55%	25	47%

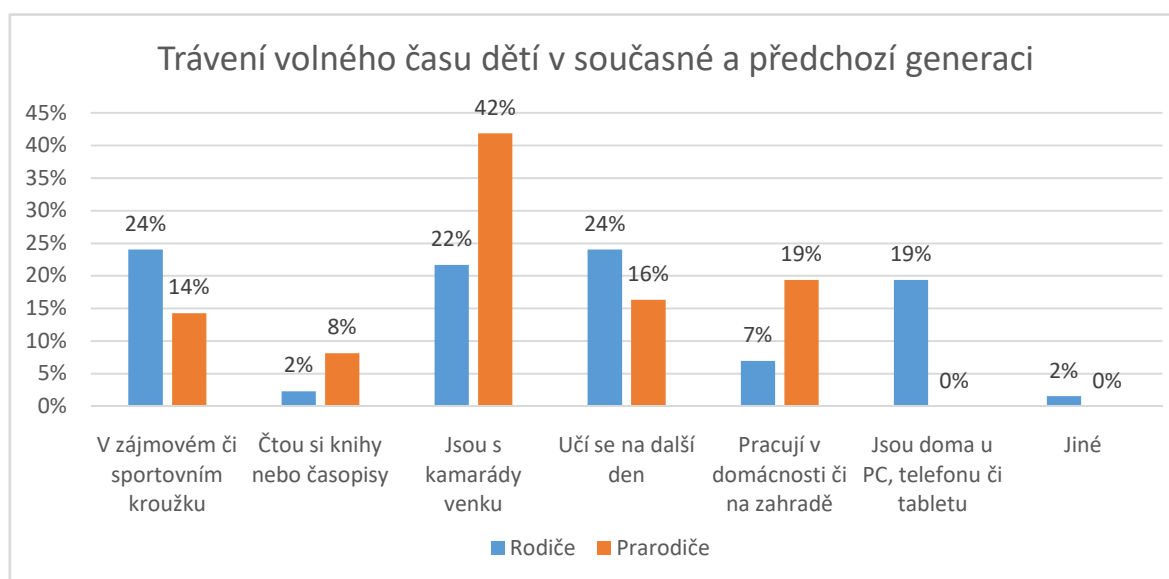
Obrázek 5 Chození dětí do kostela s rodiči

Otázka: Jak nejčastěji trávil/tráví svůj volný čas vaše děti?

V dotazníku rodičů je tato otázka pod číslem 12 a u prarodičů pod číslem 10. Celkové výsledky jsou uvedeny v tabulce č. 14 a obrázku č. 6. U této otázky mohli respondenti zvolit více možností, kterou využilo 28 respondentů. Z odpovědí je patrná proměna trávení volného času dětí v současné a předchozí generaci. Zatímco v předchozí generaci výrazně převládalo trávení volného času s kamarády venku, u současných dětí jsou možnosti trávení času více vyvážené. Současné děti svůj volný čas nejvíce tráví v zájmovém či sportovním kroužku (24%), učením se na další den (24%), s kamarády venku (22%) a u PC, telefonu či tabletu (19%). Smutnou skutečností je, že čtení knih nepatří k oblíbeným činnostem dětí v současné generaci a nepatřilo ani v předchozí generaci. Odpověď „Jiné“, zvolili jen 2 respondenti z řad rodičů, kteří uvedli, že s dětmi hrají společenské hry.

Tabulka 14 Trávení volného času dětí v současné a předchozí generaci

Trávení volného času dětí v současné a předchozí generaci	Rodiče		Prarodiče	
	Absolutní četnost	Relativní četnost	Absolutní četnost	Relativní četnost
V zájmovém či sportovním kroužku	31	24%	14	14%
Čtou si knihy nebo časopisy	3	2%	8	8%
Jsou s kamarády venku	28	22%	41	42%
Učí se na další den	31	24%	16	16%
Pracují v domácnosti či na zahradě	9	7%	19	19%
Jsou doma u PC, telefonu či tabletu	25	19%	0	0%
Jiné	2	2%	0	0%

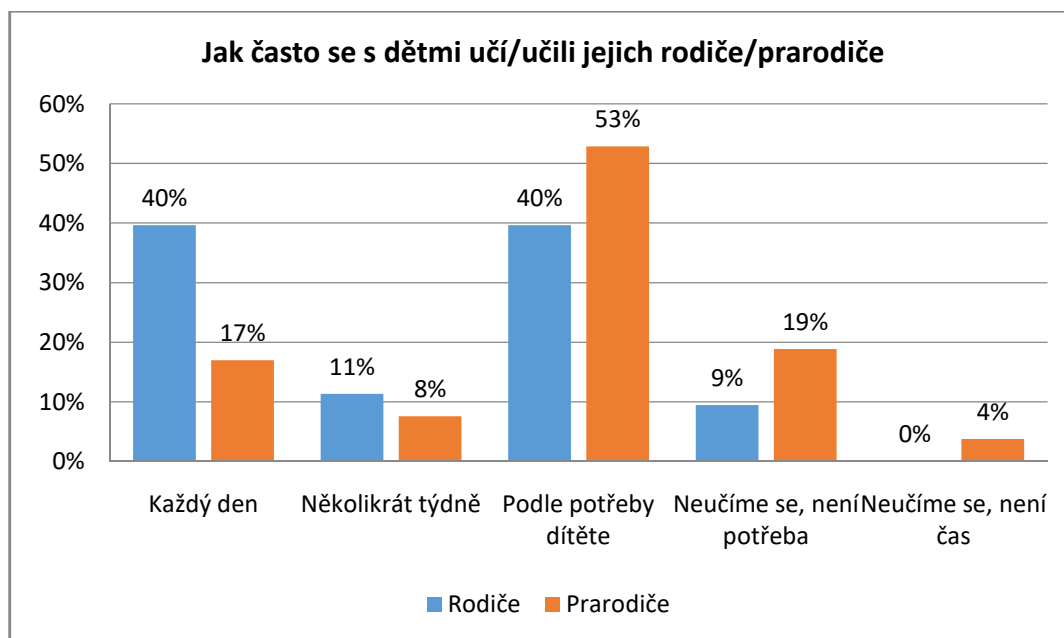
Obrázek 6 Trávení volného času dětí v současné a předchozí generaci

Otázka: Jak často jste se učili/učíte s vašimi dětmi?

V dotazníku rodičů je tato otázka pod číslem 13 a u prarodičů pod číslem 11. Celkové výsledky jsou uvedeny v tabulce č. 15 a obrázku č. 7. Nejvíce rodičů v dotazníku uvedlo, že se s dětmi učí každý den nebo podle potřeby, u obou odpovědí je to po 40%. U prarodičů 53% respondentů zvolilo možnost, že se s dětmi učili podle jejich potřeby. Naopak pouze 4% prarodičů uvedlo, že na výuku doma neměli čas vůbec.

Tabulka 15 Jak často se s dětmi učí/učili jejich rodiče/prarodiče

Jak často se s dětmi učí/učili jejich rodiče/prarodiče	Rodiče		Prarodiče	
	Absolutní četnost	Relativní četnost	Absolutní četnost	Relativní četnost
Každý den	21	40%	9	17%
Několikrát týdně	6	11%	4	8%
Podle potřeby dítěte	21	40%	28	53%
Neučíme se, není potřeba	5	9%	10	19%
Neučíme se, není čas	0	0%	2	4%

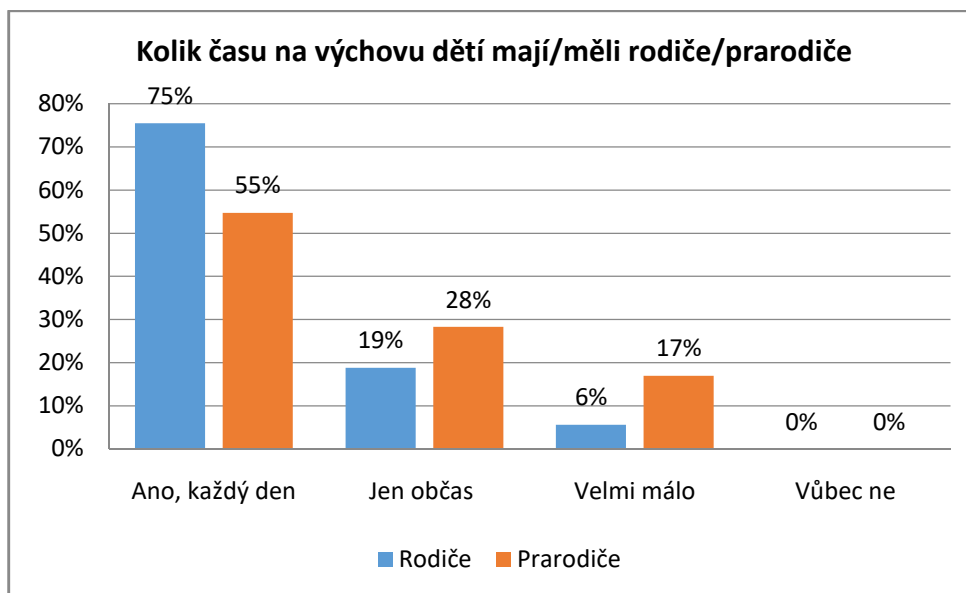
Obrázek 7 Jak často se s dětmi učí/učili jejich rodiče/prarodiče

Otázka: Měli jste čas na výchovu svých dětí při zaměstnání?

V dotazníku rodičů je tato otázka pod číslem 14 a u prarodičů pod číslem 12. Celkové výsledky jsou uvedeny v tabulce č. 16 a obrázku č. 8. Z nich vyplývá, že 75% rodičů si na výchovu dětí najde čas každý den, 19% respondentů rodičů jen občas a 6% rodičů má na výchovu dětí jen velmi málo času. Prarodiče výchově svým dětem věnovali čas každý den v 55%, v 28% jen občas a 17% prarodičů mělo na výchovu dětí velmi málo času. Nikdo z respondentů rodičů ani prarodičů neuvedl, že na výchovu dětí nemá/neměl vůbec čas.

Tabulka 16 Kolik času na výchovu dětí mají/měli rodiče/prarodiče

Kolik času na výchovu dětí mají/měli rodiče/prarodiče	Rodiče		Prarodiče	
	Absolutní četnost	Relativní četnost	Absolutní četnost	Relativní četnost
Ano, každý den	40	75%	29	55%
Jen občas	10	19%	15	28%
Velmi málo	3	6%	9	17%
Vůbec ne	0	0%	0	0%

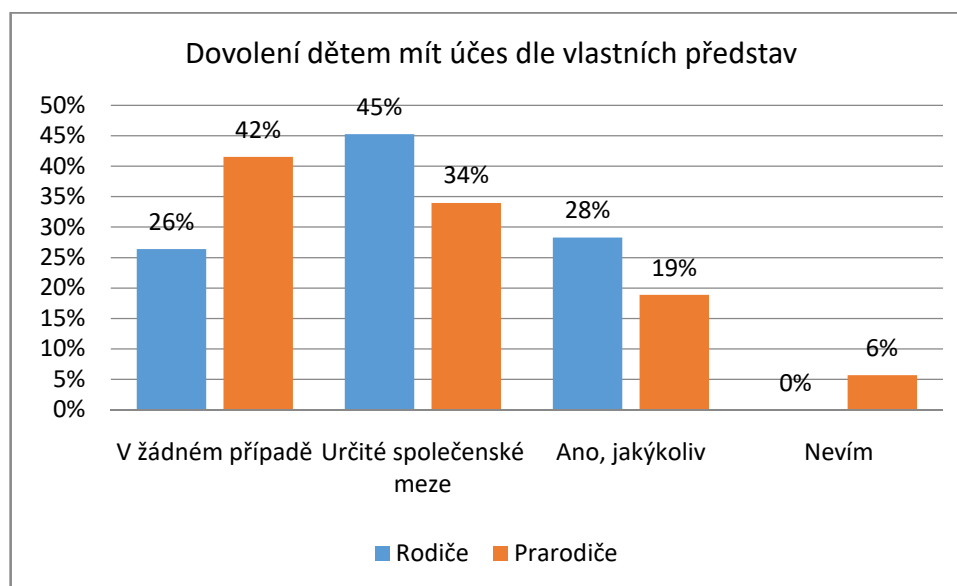
Obrázek 8 Kolik času na výchovu dětí mají/měli rodiče/prarodiče

Otázka: Dovolujete/dovolovali jste svým dětem účes dle jejich představ?

V dotazníku rodičů je tato otázka pod číslem 15 a u prarodičů pod číslem 13. Celkové výsledky jsou uvedeny v tabulce č. 17 a obrázku č. 9. U generace rodičů výrazným způsobem převládala odpověď, že do určitých společenských mezí svým dětem účes dle jejich představ dovolují (tuto možnost vybralo 45% respondentů). U prarodičů s 42% převládala možnost, že to svým dětem v žádném případě nedovolovali. Možnost „Nevím“ byla do dotazníku přidána pro prarodiče, pokud si již nevzpomínají. Tuto odpověď zvolilo 6% z nich. U rodičů stejnou odpověď logicky nikdo nezvolil.

Tabulka 17 Dovolení dětem mít účes dle vlastních představ

Libovolný účes	Rodiče		Prarodiče	
	Absolutní četnost	Relativní četnost	Absolutní četnost	Relativní četnost
V žádném případě	14	26%	22	42%
Určité společenské meze	24	45%	18	34%
Ano, jakýkoliv	15	28%	10	19%
Nevím	0	0%	3	6%

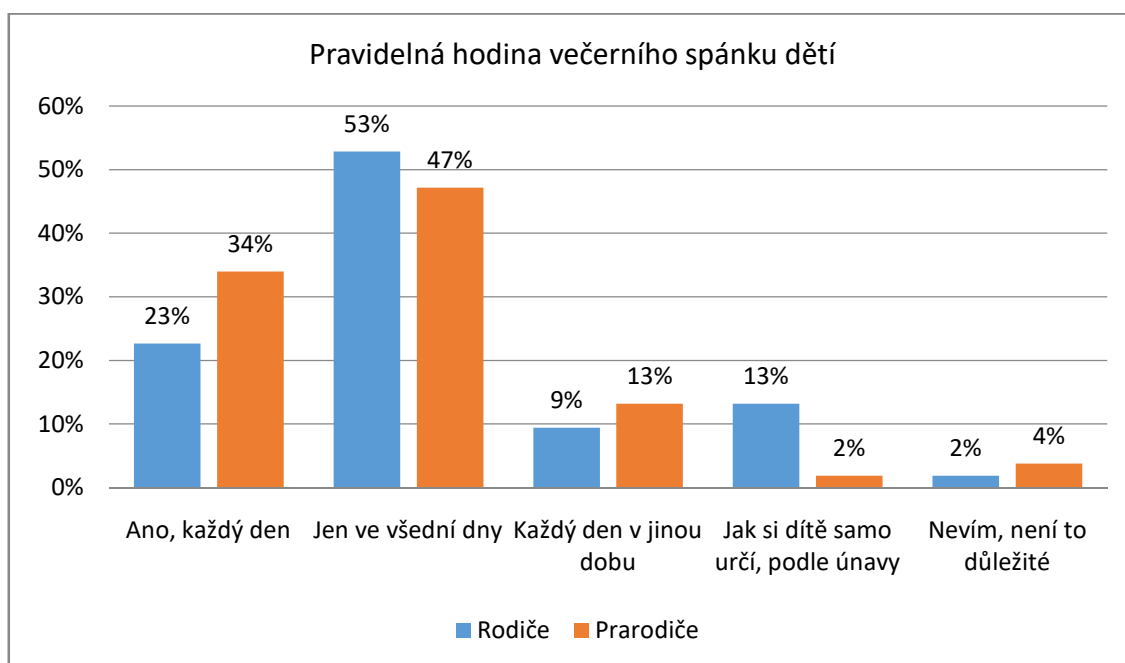
Obrázek 9 Dovolení dětem mít účes dle vlastních představ

Otázka: Chodí/chodili vaše děti spát v pravidelnou večerní hodinu?

V dotazníku rodičů je tato otázka pod číslem 16 a u prarodičů pod číslem 14. Celkové výsledky jsou uvedeny v tabulce č. 18 a obrázku č. 10. Nejvíce rodičů (53%) i prarodičů (47%) odpovědělo, že dětem dodržují pravidelnost spánku jen ve všední dny. Každý den tuto pravidelnost dodržuje 23% rodičů a dodržovalo 34% prarodičů.

Tabulka 18 Pravidelná hodina večerního spánku dětí

Pravidelná hodina večerního spánku	Rodiče		Prarodiče	
	Absolutní četnost	Relativní četnost	Absolutní četnost	Relativní četnost
Ano, každý den	12	23%	18	34%
Jen ve všední dny	28	53%	25	47%
Každý den v jinou dobu	5	9%	7	13%
Jak si dítě samo určí, podle únavy	7	13%	1	2%
Nevím, není to důležité	1	2%	2	4%

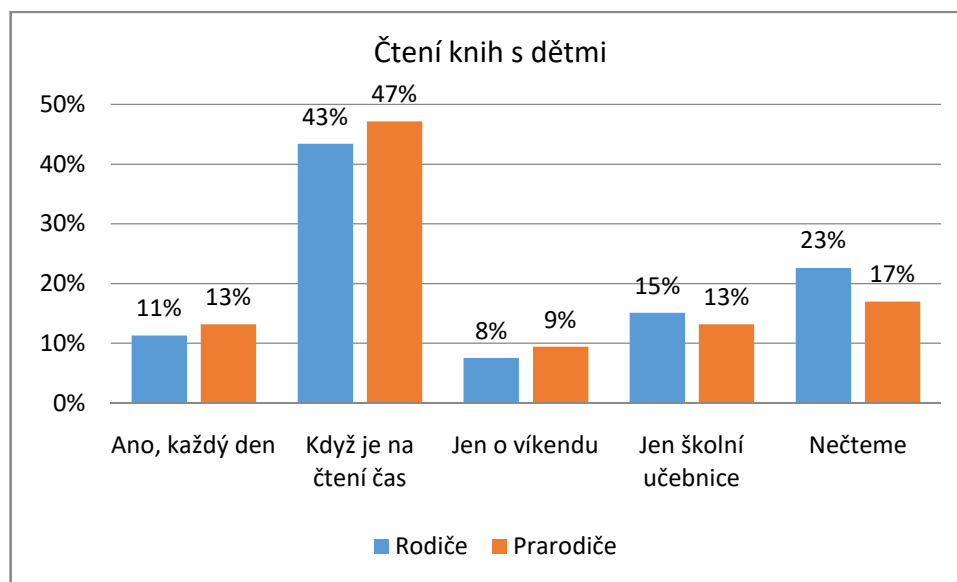
Obrázek 10 Pravidelná hodina večerního spánku dětí

Otázka: Čtete/četli jste s dětmi knihy?

V dotazníku rodičů je tato otázka pod číslem 17 a u prarodičů pod číslem 15. Celkové výsledky jsou uvedeny v tabulce č. 19 a obrázku č. 11. Nejvíce rodičů (43%) i prarodičů (47%) odpovědělo, že s dětmi čtou/četli knihy jen, když byl na čtení čas. Každý den se čtení knih věnuje 11% rodičů a věnovalo se 13% prarodičů. S dětmi nečte 23% rodičů a nečetlo knihy 17% prarodičů.

Tabulka 19 Čtení knih s dětmi

Čtení knih s dětmi	Rodiče		Prarodiče	
	Absolutní četnost	Relativní četnost	Absolutní četnost	Relativní četnost
Ano, každý den	6	11%	7	13%
Když je na čtení čas	23	43%	25	47%
Jen o víkendu	4	8%	5	9%
Jen školní učebnice	8	15%	7	13%
Nečteme	12	23%	9	17%

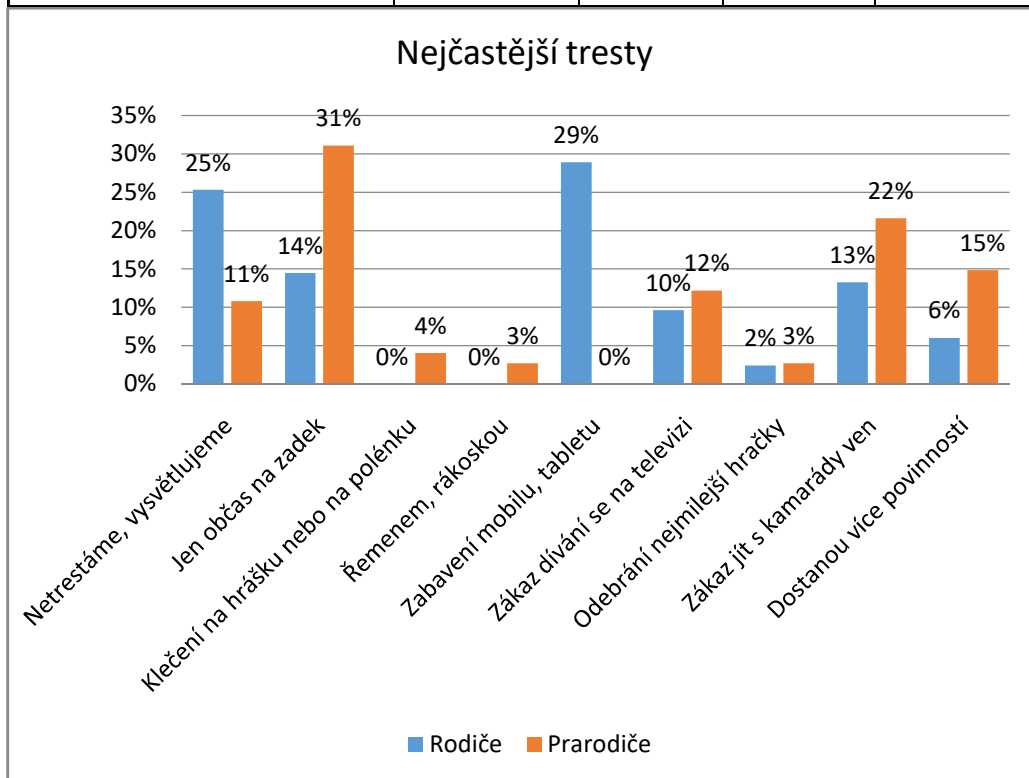

Obrázek 11 Čtení knih s dětmi

Otázka: Jak nejčastěji trestáte/trestali jste vaše děti za neposlušnost, nedochvilnost či omlouvání? V dotazníku rodičů je tato otázka pod číslem 18 a u prarodičů pod číslem 16. Celkové výsledky jsou uvedeny v tabulce č. 20 a obrázku č. 12. Protože se dá trestat mnoha způsoby, někteří rodiče a prarodiče u této otázce zvolili více možností. Mezi nejčastější tresty rodičů patří zabavení mobilu nebo tabletu (29%) a (25%) respondentů rodičů své děti netrestají, ale vysvětlují morálku stále dokola. Prarodiče nejčastěji trestali plácnutím na zadek (31%) a zákazem jít s kamarády ven (22%).

Tabulka 20 Nejčastější tresty

Nejčastější tresty	Rodiče		Prarodiče	
	Absolutní četnost	Relativní četnost	Absolutní četnost	Relativní četnost
Netrestáme, vysvětlujeme	21	25%	8	11%
Jen občas na zadek	12	14%	23	31%
Klečení na hrášku / polénku	0	0%	3	4%
Řemenem, rákoskou	0	0%	2	3%
Zabavení mobilu, tabletu	24	29%	0	0%
Zákaz dívání se na televizi	8	10%	9	12%
Odebrání nejmilejší hračky	2	2%	2	3%
Zákaz jít s kamarády ven	11	13%	16	22%
Dostanou více povinností	5	6%	11	15%
Jiné	0	0%	0	0%

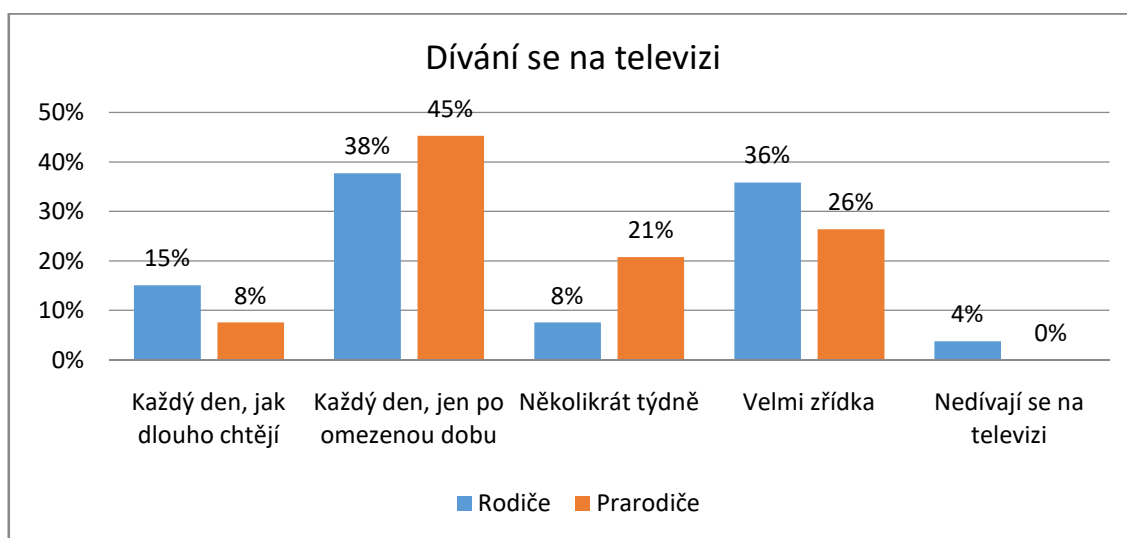
Obrázek 12 Nejčastější tresty

Otázka: Jak často se dívají /mohly dívat vaše děti na televizi?

V dotazníku rodičů je tato otázka pod číslem 19 a u prarodičů pod číslem 17. Celkové výsledky jsou uvedeny v tabulce č. 21 a obrázku č. 13. Většina rodičů i prarodičů uvedla, že se jejich děti mohou dívat na televizi po omezenou dobu každý den (38% u rodičů a 45% u prarodičů) a velmi zřídka (36% u rodičů a 26% u prarodičů).

Tabulka 21 Dívání se na televizi

Dívání se na televizi	Rodiče		Prarodiče	
	Absolutní četnost	Relativní četnost	Absolutní četnost	Relativní četnost
Každý den, jak dlouho chtějí	8	15%	4	8%
Každý den, jen po omezenou dobu	20	38%	24	45%
Několikrát týdně	4	8%	11	21%
Velmi zřídka	19	36%	14	26%
Nedívají se na televizi	2	4%	0	0%

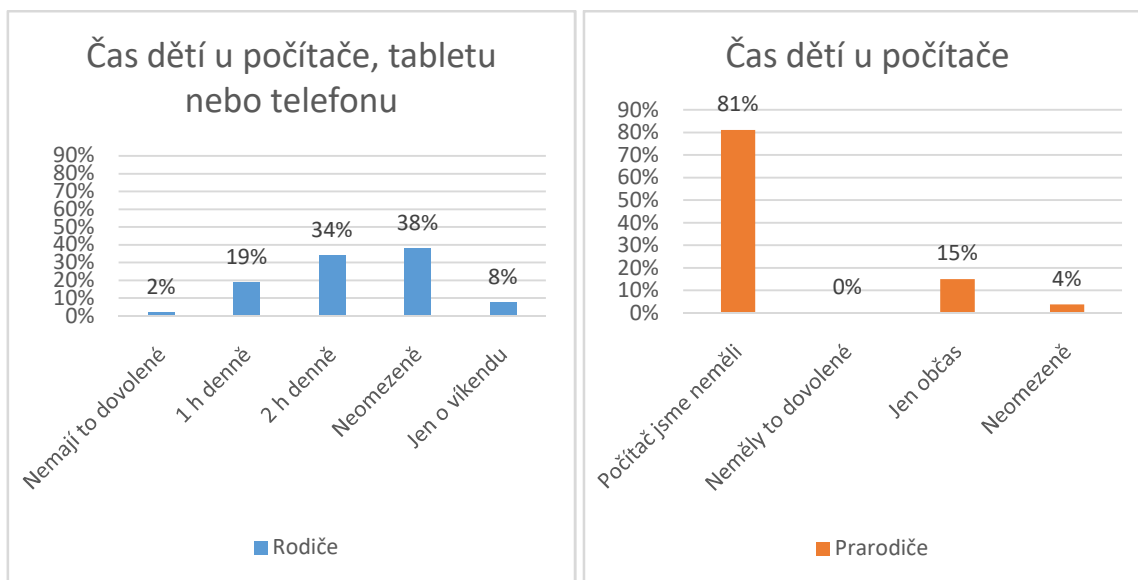
Obrázek 13 Dívání se na televizi

Otázka: Kolik času denně mohou/mohly být děti na počítači, tabletu nebo telefonu?

V dotazníku rodičů je tato otázka pod číslem 20 a u prarodičů pod číslem 18. Celkové výsledky jsou uvedeny v tabulce č. 22 a obrázku č. 14. V dotazníku rodičů převládala odpověď, že děti mohou být na počítači, telefonu či tabletu neomezeně (tuto možnost zvolilo 38% respondentů) nebo 2 hodiny denně (34% respondentů). Nejčastější odpověď prarodičů byla, že takovou výpočetní techniku v domácnosti vůbec neměli (tuto možnost zvolilo 81% respondentů).

Tabulka 22 Čas dětí u počítače, tabletu nebo telefonu

Kolik času denně mohou být děti na počítači, tabletu nebo telefonu	Rodiče		Kolik času mohly děti být na počítači	Prarodiče	
	Absolutní četnost	Relativní četnost		Absolutní četnost	Relativní četnost
Nemají to dovolené	1	2%	Počítač jsme neměli	43	81%
1 h denně	10	19%	Neměly to dovolené	0	0%
2 h denně	18	34%	Jen občas	8	15%
Neomezeně	20	38%	Neomezeně	2	4%
Jen o víkendu	4	8%			

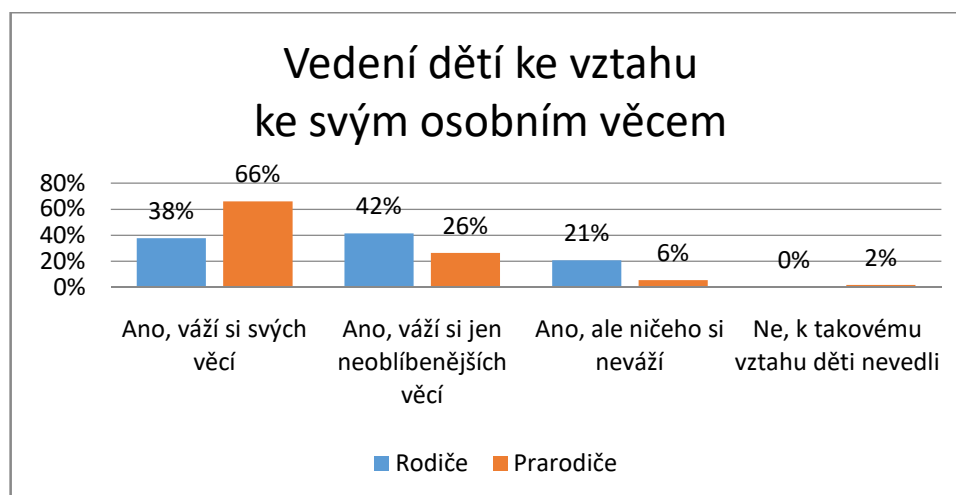
Obrázek 14 Čas dětí u počítače, tabletu nebo telefonu

Otázka: Mají/měly děti vztah ke svým osobním věcem?

V dotazníku rodičů je tato otázka pod číslem 21 a u prarodičů pod číslem 19. Celkové výsledky jsou uvedeny v tabulce č. 23 a obrázku č. 16. Všichni rodiče a téměř všichni prarodiče uvedli, že své děti vedou/vedli ke vztahu k jejich osobním věcem. Z toho 42% rodičů vybralo možnost, že děti mají vztah jen k neoblíbenějším věcem, zatímco 21% dětí si ničeho neváží, přestože se je k takovému vztahu snaží vychovávat. Prarodiče naopak uvedli, že 66% dětí si vážilo všech věcí, a pouze 6% dětí si nevážilo ničeho, ačkoliv se je k takovému vztahu snažili vést.

Tabulka 23 Vedení dětí ke vztahu ke svým osobním věcem

Vedení dětí ke vztahu ke svým osobním věcem	Rodiče		Prarodiče	
	Absolutní četnost	Relativní četnost	Absolutní četnost	Relativní četnost
Ano, hodně si svých věcí váží	20	38%	35	66%
Ano, váží si jen neoblíbenějších věcí	22	42%	14	26%
Ano, ale ničeho si neváží	11	21%	3	6%
Ne, k takovému vztahu děti nevedeme	0	0%	1	2%

Obrázek 15 Vedení dětí ke vztahu ke svým osobním věcem

5.3 Otázky k dílčí výzkumné otázce č. 2

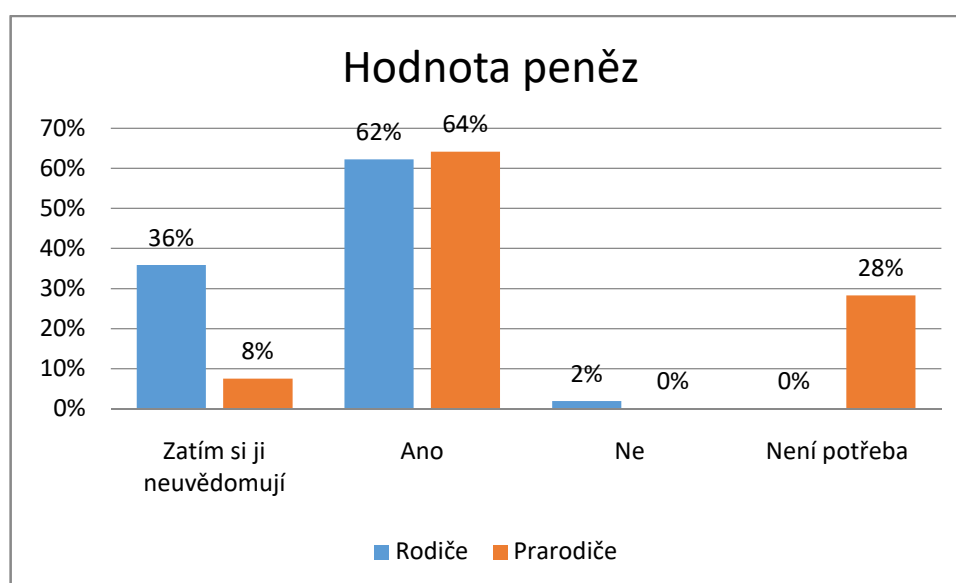
Další otázky v dotazníku byly formulovány tak, aby z jejich odpovědí šlo odpovědět na dílčí výzkumnou otázku č. 2, která zní: Jak moc ovlivňuje výchova prarodičů výchovu rodičům? Také tyto otázky jsou pro řešení této práce důležité, pro to budou pro odpovědi kromě tabulek uvedeny i grafy.

Otázka: Znají/znaly vaše děti hodnotu peněz?

V dotazníku rodičů je tato otázka pod číslem 22 a u prarodičů pod číslem 20. Celkové výsledky jsou uvedeny v tabulce č. 24 a obrázku č. 16. U rodičů i prarodičů výrazně převládala odpověď, že ano (tuto odpověď zvolilo 62% rodičů a 64% prarodičů). Dále 36% dětí současných rodičů si hodnotu peněz zatím neuvědomují, zatímco 28% prarodičů uvedlo, že nebylo potřeba to jejich děti učit.

Tabulka 24 Naučení dětí znát hodnotu peněz

Naučení dětí znát hodnotu peněz	Rodiče		Prarodiče	
	Absolutní četnost	Relativní četnost	Absolutní četnost	Relativní četnost
Zatím si ji neuvědomují	19	36%	4	8%
Ano	33	62%	34	64%
Ne	1	2%	0	0%
Není potřeba	0	0%	15	28%

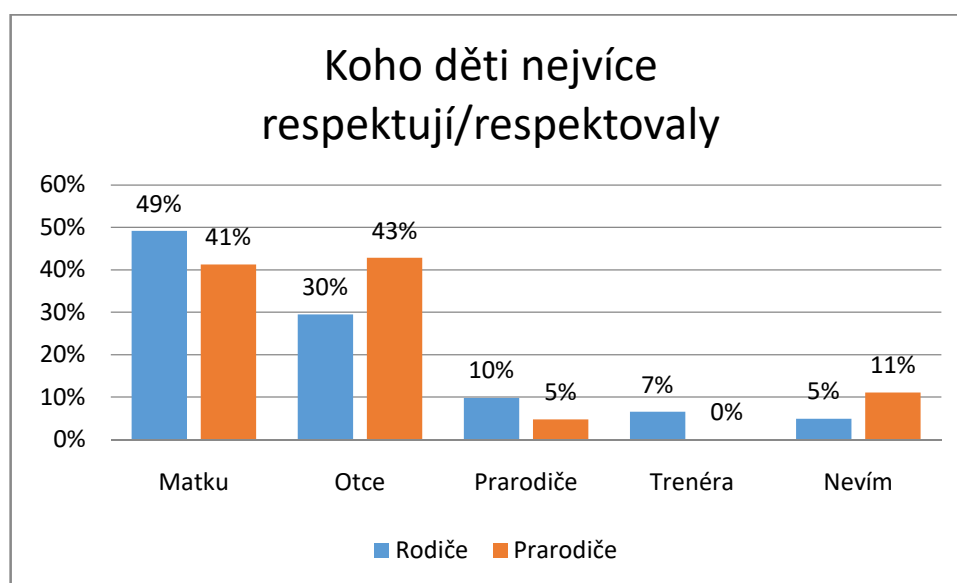
Obrázek 16 Naučení dětí znát hodnotu peněz

Otázka: Koho děti nejvíce respektují/respektovaly?

V dotazníku rodičů je tato otázka pod číslem 23 a u prarodičů pod číslem 21. Celkové výsledky jsou uvedeny v tabulce č. 25 a obrázku č. 17. Ze všech odpovědí je zřejmé, že děti dnešní generace nejvíce respektují matku (49%), respekt k otci má 30%. Dále 10% respondentů rodičů uvádí, že jejich děti nejvíce respektují své prarodiče, 7% dětí má velký respekt ke svému trenérovi a 5% rodičů udává, že neví, ke komu má jejich dítě největší respekt. Respondenti ze skupiny prarodičů nejčastěji odpověděli, že jejich děti nejvíce respektovali matku (41%) a otce (43%). Dále 11% z prarodičů vybralo možnost, že neví, 5% jejich dětí mělo respekt ke svým prarodičům a nikdo z nich nevedl, že by jejich děti měly nejvíce respektu k trenérovi.

Tabulka 25 Koho děti nejvíce respektují/respektovaly

Koho děti nejvíce respektují/respektovaly	Rodiče		Prarodiče	
	Absolutní četnost	Relativní četnost	Absolutní četnost	Relativní četnost
Matku	30	49%	26	41%
Otce	18	30%	27	43%
Prarodiče	6	10%	3	5%
Trenéra	4	7%	0	0%
Nevím	3	5%	7	11%

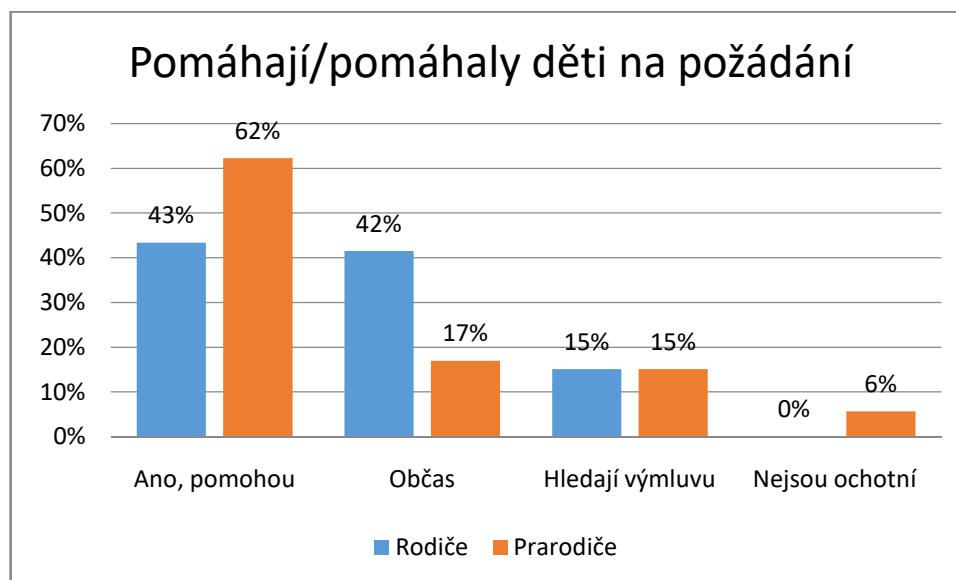
Obrázek 17 Koho děti nejvíce respektují/respektovaly

Otázka: Pomůžou/pomohly děti, když je o to požádáte/jste je o to požádali?

V dotazníku rodičů je tato otázka pod číslem 24 a u prarodičů pod číslem 23. Celkové výsledky jsou uvedeny v tabulce č. 26 a obrázku č. 18. Z nich vyplývá, že 43% respondentů z řady rodičů odpovědělo, že děti na požádání pomohou, 42% uvedlo, že pomohou pouze občas, 15% zvolilo odpověď, že děti hledají výmluvu a nikdo z nich neodpověděl, že jejich děti nejsou ochotné pomáhat. Ze skupiny prarodičů 62% uvedlo, že jim děti pomohly na požádání, v 17% jim děti pomohly jen občas, v 15% hledaly výmluvu a v 6% nebyly děti ochotné pomáhat.

Tabulka 26 Pomáhají/pomáhaly děti na požádání

Pomáhají/pomáhaly děti na požádání	Rodiče		Prarodiče	
	Absolutní četnost	Relativní četnost	Absolutní četnost	Relativní četnost
Ano, pomohou	23	43%	33	62%
Občas	22	42%	9	17%
Hledají výmluvu	8	15%	8	15%
Nejsou ochotny	0	0%	3	6%

Obrázek 18 Pomáhají/pomáhaly děti na požádání

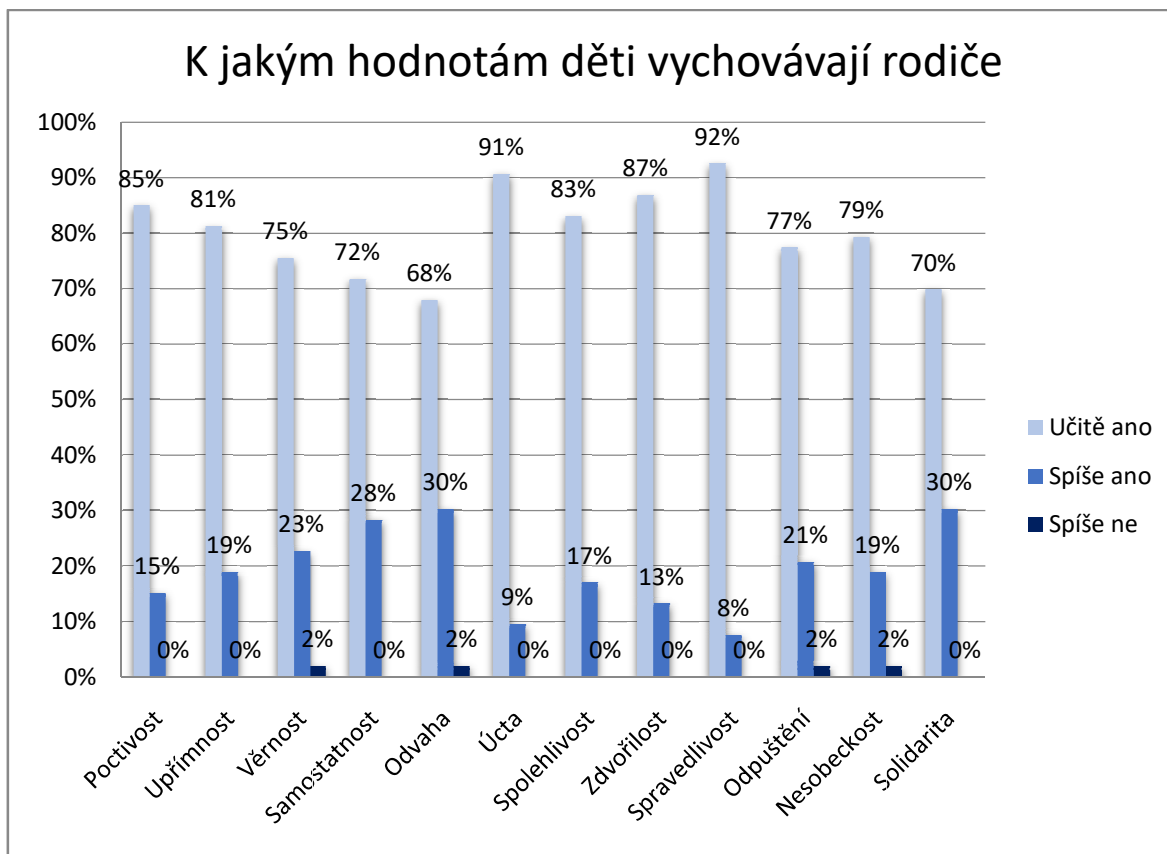
Otázka: K jakým hodnotám se snažíte/jste se snažili své děti vychovat?

Vzhledem k tomu, že tato otázka směřovala na všechny hodnoty bytí a dávání, zpracování odpovědí u rodičů a prarodičů proběhlo odděleně.

V dotazníku rodičů je tato otázka pod číslem 25. Celkové výsledky jsou uvedeny v tabulce č. 27 a obrázku č. 19. Ačkoliv se mohli respondenti ke každé hodnotě vyjadřovat čtyřmi možnostmi – určitě ano, spíše ano, spíše ne a vůbec ne, poslední možnost nezvolil pro žádnou hodnotu nikdo z nich. Z tohoto důvodu není tato odpověď v tabulce č. 27 a obrázku č. 19 vůbec zahrnuta. Jak je z nich patrné, převážná většina rodičů vybrala pro všechny hodnoty první možnost („určitě ano“). Tato odpověď se u nich pohybovala v rozmezí 68% – 92%. Znatelně méně vybírali odpověď „spíše ano“, která se pohybovala v intervalu 8% – 30%. Jen velmi málo respondentů zvolilo možnost „spíše ne“ – maximální množství této odpovědi byly 2%.

Tabulka 27 K jakým hodnotám rodiče vychovávají děti

K jakým hodnotám dětí vychováváte	Rodiče					
	Určitě ano		Spíše ano		Spíše ne	
	Absolutní četnost	Relativní četnost	Absolutní četnost	Relativní četnost	Absolutní četnost	Relativní četnost
Poctivost	45	85%	8	15%	0	0%
Upřímnost	43	81%	10	19%	0	0%
Věrnost	40	75%	12	23%	1	2%
Samostatnost	38	72%	15	28%	0	0%
Odvaha	36	68%	16	30%	1	2%
Úcta	48	91%	5	9%	0	0%
Spolehlivost	44	83%	9	17%	0	0%
Zdvořilost	46	87%	7	13%	0	0%
Spravedlivost	49	92%	4	8%	0	0%
Odpuštění	41	77%	11	21%	1	2%
Nesobeckost	42	79%	10	19%	1	2%
Solidarita	37	70%	16	30%	0	0%

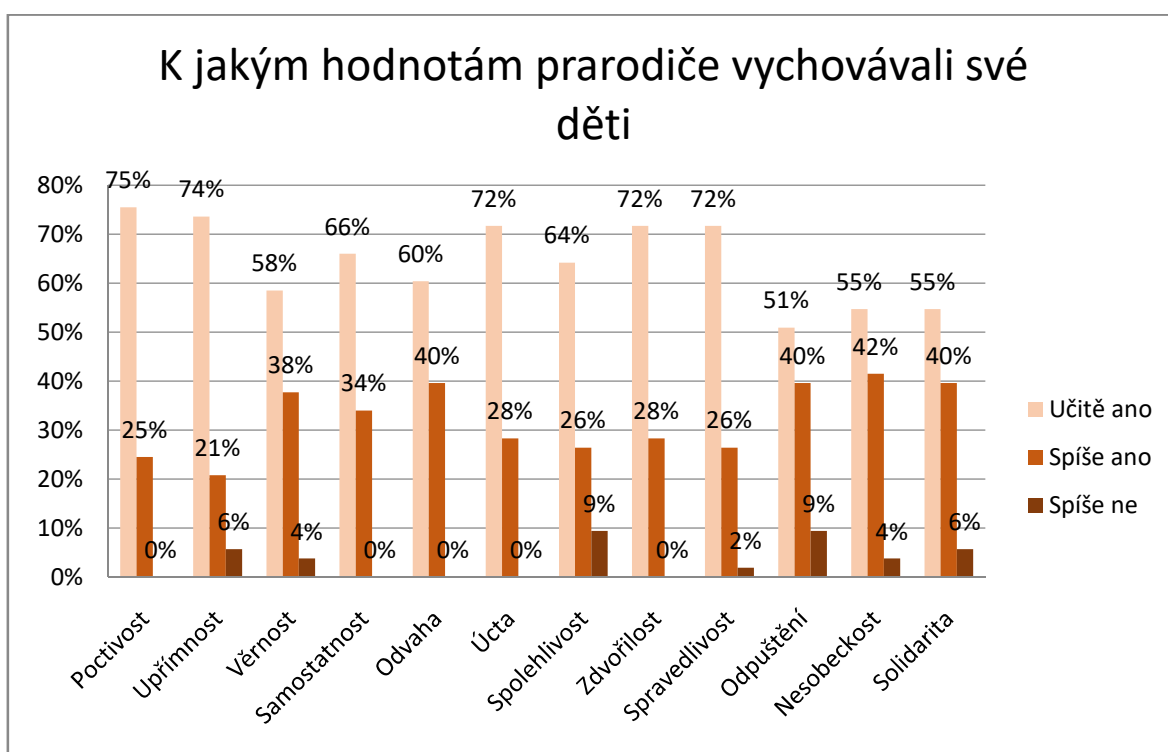

Obrázek 19 K jakým hodnotám rodiče vychovávají děti

V dotazníku prarodičů je tato otázka pod číslem 22. Celkové výsledky jsou uvedeny v tabulce č. 28 a obrázku č. 20. Ačkoliv se mohli respondenti ke každé hodnotě vyjadřovat čtyřmi možnostmi – určitě ano, spíše ano, spíše ne a vůbec ne, poslední možnost nevolil pro žádnou hodnotu nikdo z nich. Z tohoto důvodu není tato odpověď v tabulce č. 28 a obrázku č. 20 vůbec zahrnuta. Jak je patrné, většina prarodičů zvolila pro všechny hodnoty možnost „určitě ano“, šlo o 51% – 75%. Možnost „spíše ano“ prarodiče volili napříč hodnotami v rozmezí 21% – 42%. Možnost „spíše ne“ se pohybovala v rozmezí 0% – 9%.

Tabulka 28 K jakým hodnotám prarodiče vychovávali děti

K jakým hodnotám jste děti vychovávali	Prarodiče					
	Určitě ano		Spíše ano		Spíše ne	
	Absolutní četnost	Relativní četnost	Absolutní četnost	Relativní četnost	Absolutní četnost	Relativní četnost
Poctivost	40	75%	13	25%	0	0%
Upřímnost	39	74%	11	21%	3	6%
Věrnost	31	58%	20	38%	2	4%
Samostatnost	35	66%	18	34%	0	0%
Odvaha	32	60%	21	40%	0	0%
Úcta	38	72%	15	28%	0	0%
Spolehlivost	34	64%	14	26%	5	9%
Zdvořilost	38	72%	15	28%	0	0%
Spravedlivost	38	72%	14	26%	1	2%
Odpuštění	27	51%	21	40%	5	9%
Nesobeckost	29	55%	22	42%	2	4%
Solidarita	29	55%	21	40%	3	6%

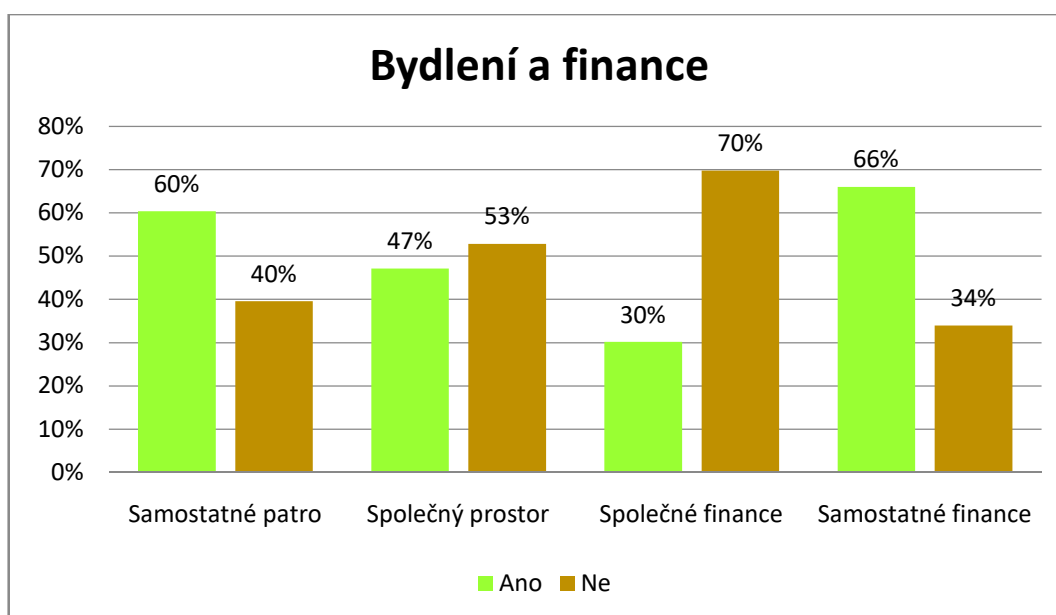
Obrázek 20 K jakým hodnotám prarodiče vychovávali děti

Otázka: Máte vnitřní prostor společného bydlení a finance jasně strukturované?

V dotazníku rodičů je tato otázka pod číslem 26 a u prarodičů pod číslem 24. Celkové výsledky jsou uvedeny v tabulce č. 29 a obrázku č. 21. Protože se tato otázka položila v dotaznících u rodičů i u prarodičů, odpovědi se vzájemně shodují. Z odpovědí vyplynulo, že 60% rodin respondentů žije ve společném domě, ale bydlí v samostatném patře. Dále 47% dotázaných respondentů odpovědělo, že mají společné prostory včetně sociálního zařízení i kuchyně a obývacího pokoje, ale oddělené ložnice. Ke společnému financování se kladně vyjádřilo 30% respondentů a 66% respondentů z řady rodičů a prarodičů uvedlo, že ačkoliv žijí ve společné domácnosti, tak mají samostatné finance.

Tabulka 29 Bydlení a finance

Bydlení a finance	Rodiče i prarodiče			
	Ano		Ne	
	Absolutní četnost	Relativní četnost	Absolutní četnost	Relativní četnost
Samostatné patro	32	60%	21	40%
Společný prostor	25	47%	28	53%
Společné finance	16	30%	37	70%
Samostatné finance	35	66%	18	34%

Obrázek 21 Bydlení a finance

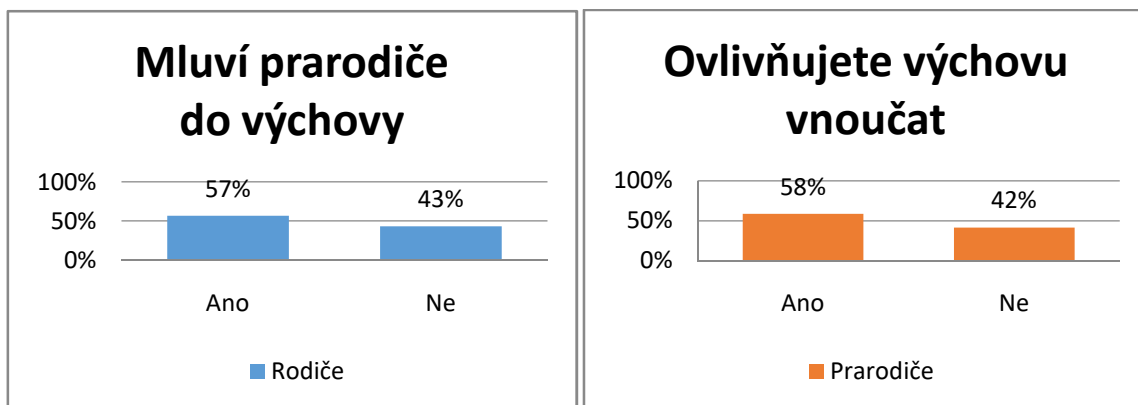
Otázka: Necháváte si mluvit do výchovy vašich dětí/ovlivňujete výchovu vnoučat?

V dotazníku rodičů je tato otázka pod číslem 27 a u prarodičů pod číslem 25. Protože otázka a možnosti odpovědí se u rodičů a prarodičů mírně odlišují, jsou uvedeny v tabulce č. 30 a obrázku č. 22 odděleně. Výsledky rodičů jsou znázorněny vždy vlevo a prarodiče vpravo.

Z dotázaných respondentů rodičů odpovědělo 57% ano, že jim jejich rodiče do výchovy mluví a poskytují potřebné rady. Na výchovu má ovšem 43% prarodičů jiný názor a proto do výchovy dětí nezasahují. Z respondentů prarodičů 58% odpovědělo, že výchovu ovlivňuje a 42% prarodičů se domnívá, že na výchovu vnoučat nemá vliv.

Tabulka 30 Rady k výchově dětí od prarodičů

Mluví rodiče do výchovy	Rodiče		Ovlivňujete výchovu vnoučat	Prarodiče	
	Absolutní četnost	Relativní četnost		Absolutní četnost	Relativní četnost
Ano, každý potřebuje radu	30	57%	Ano, ovlivňujeme	31	58%
Ne, rodiče mají jiný názor	23	43%	Ne, neovlivňujeme	22	42%

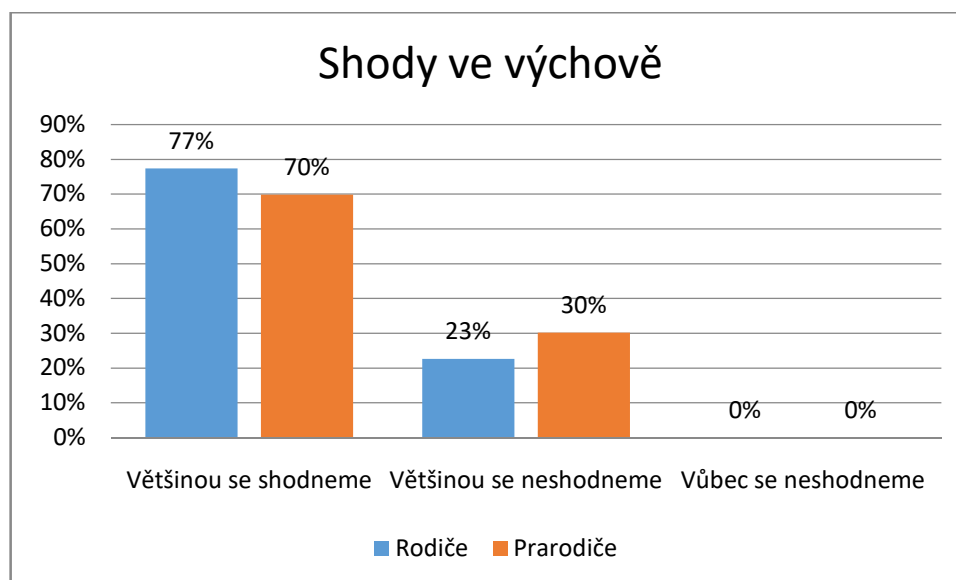
Obrázek 22 Rady k výchově dětí od prarodičů

Otázka: Shodujete se ve výchově dětí?

V dotazníku rodičů je tato otázka pod číslem 32 a u prarodičů pod číslem 30. Celkové výsledky jsou uvedeny v tabulce č. 31 a obrázku č. 23. Respondenti z řad rodičů v 77% odpověděli, že se ve výchově většinou shodnou a 23% respondentů rodičů si myslí, že se ve výchově dětí se svými rodiči většinou neshodnou. Prarodiče na stejnou otázku odpověděli, že se v 70% na výchově vnoučat většinou shodují a 30% respondentů prarodičů se ve výchově vnoučat s rodiči většinou neshodnou. Nikdo z respondentů rodičů ani prarodičů nevedl, že by se na výchově dětí/vnoučat neshodli vůbec.

Tabulka 31 Schody ve výchově dětí

Schody ve výchově dětí s prarodiči	Rodiče		Prarodiče	
	Absolutní četnost	Relativní četnost	Absolutní četnost	Relativní četnost
Většinou se shodneme	41	77%	37	70%
Většinou se neshodneme	12	23%	16	30%
Vůbec se neshodneme	0	0%	0	0%

Obrázek 23 Schody ve výchově dětí

5.4 Otázky k dílčí výzkumné otázce č. 3

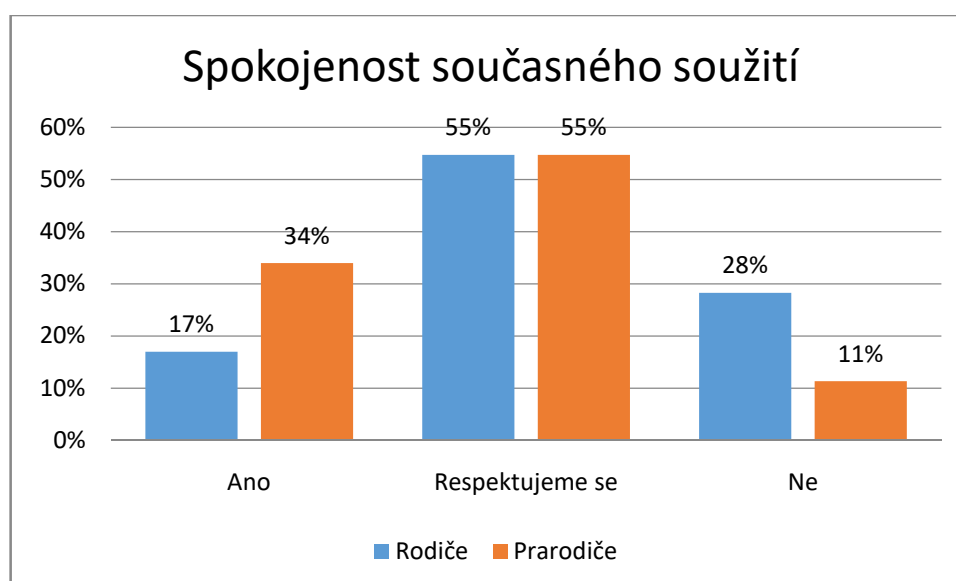
Ostatní otázky v dotazníku byly formulovány tak, aby z jejich odpovědí šlo odpovědět na dílčí výzkumnou otázku č. 3, která zní: Jaká je spokojenost soužití v rodině pro obě generace? Také tyto otázky jsou pro řešení této práce důležité, proto budou pro odpovědi kromě tabulek uvedeny i grafy.

Otázka: Jste spokojeni se současným stavem soužití více generací pohromadě?

V dotazníku rodičů je tato otázka pod číslem 28 a u prarodičů pod číslem 26. Celkové výsledky jsou uvedeny v tabulce č. 32 a obrázku č. 24. Dotazovaní respondenti z řad rodičů i prarodičů nejčastěji odpověděli, že se v 55% respektují v soužití více generací pohromadě. Rodiče jsou v 17% plně spokojeni v současném soužití a 28% rodičů je nespokojeno. Prarodiče uvádějí úplnou spokojenost v 34% a jen 11% z nich není nespokojeno se současným stavem soužití více generací pohromadě.

Tabulka 32 Spokojenost současného soužití

Spokojenost současného soužití	Rodiče		Prarodiče	
	Absolutní četnost	Relativní četnost	Absolutní četnost	Relativní četnost
Ano	9	17%	18	34%
Respektujeme se	29	55%	29	55%
Ne	15	28%	6	11%

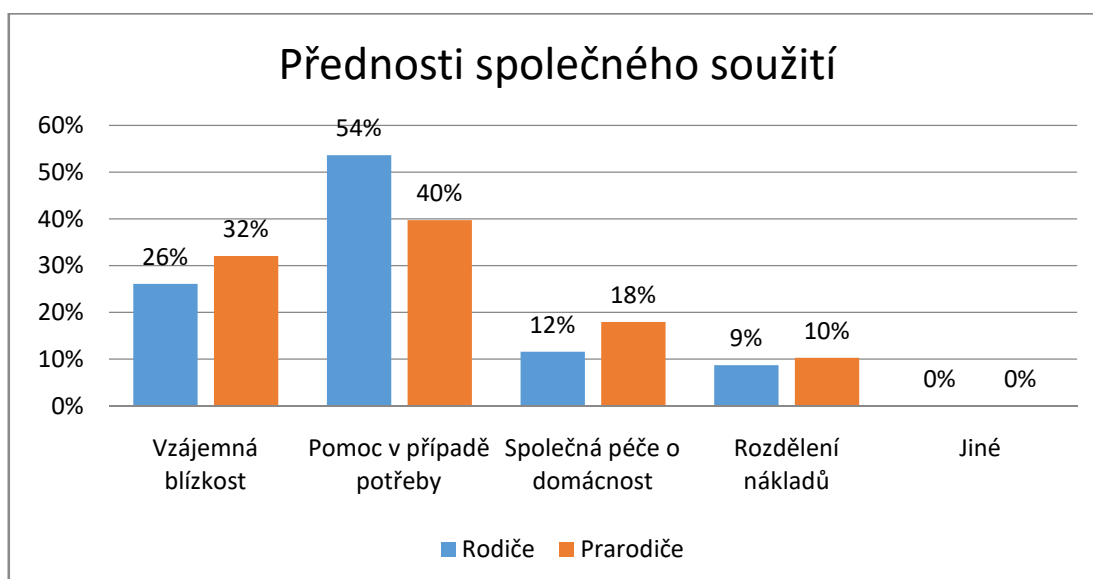
Obrázek 24 Spokojenost současného soužití

Otázka: Jaké vidíte přednosti společného soužití vaší rodiny?

V dotazníku rodičů je tato otázka pod číslem 29 a u prarodičů pod číslem 27. Celkové výsledky jsou uvedeny v tabulce č. 33 a obrázku č. 25. Protože předností ve společném soužití obou generací může být více, někteří rodiče a prarodiče u této otázky zvolili více možností odpovědí. Mezi nejčastější odpovědi rodičů (54%) i prarodičů (40%) patří pomoc v případě potřeby a poměrně často uváděli jako výhodu i vzájemnou blízkost - u rodičů tuto možnost zvolilo 26% a u prarodičů 32%. Podobně se obě generace shodli i na přednosti společného soužití v péči o domácnost (rodiče 12%, prarodiče 18%) a rozdělení si společných nákladů (rodiče 9%, prarodiče 10%). Do možnosti „jiné“ se nikdo z respondentů nevyjádřil.

Tabulka 33 Přednosti společného soužití

Přednosti společného soužití	Rodiče		Prarodiče	
	Absolutní četnost	Relativní četnost	Absolutní četnost	Relativní četnost
Vzájemná blízkost	18	26%	25	32%
Pomoc v případě potřeby	37	54%	31	40%
Společná péče o domácnost	8	12%	14	18%
Rozdělení nákladů	6	9%	8	10%
Jiné	0	0%	0	0%

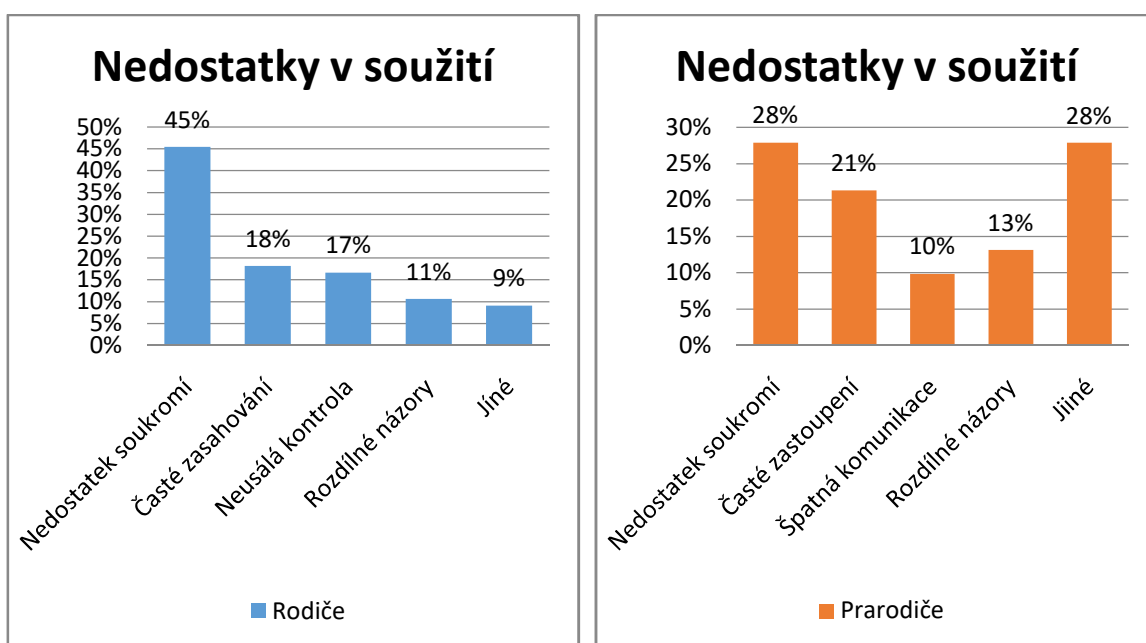
Obrázek 25 Přednosti společného soužití

Otázka: V čem si myslíte, že jsou nedostatky společného soužití vaší rodiny?

V dotazníku rodičů je tato otázka pod číslem 30 a u prarodičů pod číslem 28. Protože možnosti odpovědí se u rodičů a prarodičů mírně odlišují, jsou uvedeny v tabulce č. 34 a obrázku č. 26 odděleně. Výsledky rodičů jsou znázorněny vždy vlevo a prarodičů vpravo. Každý z respondentů mohl v této otázce zvolit více odpovědí. Nejčastější nedostatky u rodičů byly málo soukromí (45%), dále v častém zasahování prarodičů do výchovy jejich dětí (18%) a 17% rodičů udalo jako nedostatek neustálou kontrolu od rodičů. Respondenti z řady prarodičů v 28% uvedli nedostatky v soukromí a 28% odpověděli jiné bez bližšího určení. Dále 21% respondentů uvedlo jako nedostatek, že musí často zastupovat rodiče při výchově dětí a 13% z prarodičů zvolilo možnost, že mají s rodiči rozdílné názory.

Tabulka 34 Nedostatky ve společném soužití

Nedostatky ve společném soužití	Rodiče		Nedostatky ve společném soužití	Prarodiče	
	Absolutní četnost	Relativní četnost		Absolutní četnost	Relativní četnost
Málo soukromí	30	45%	Málo soukromí	17	28%
Časté zasahování	12	18%	Časté zastoupení	13	21%
Neustálá kontrola	11	17%	Špatná komunikace	6	10%
Rozdílné názory	7	11%	Rozdílné názory	8	13%
Jiné	6	9%	Jiné	17	28%

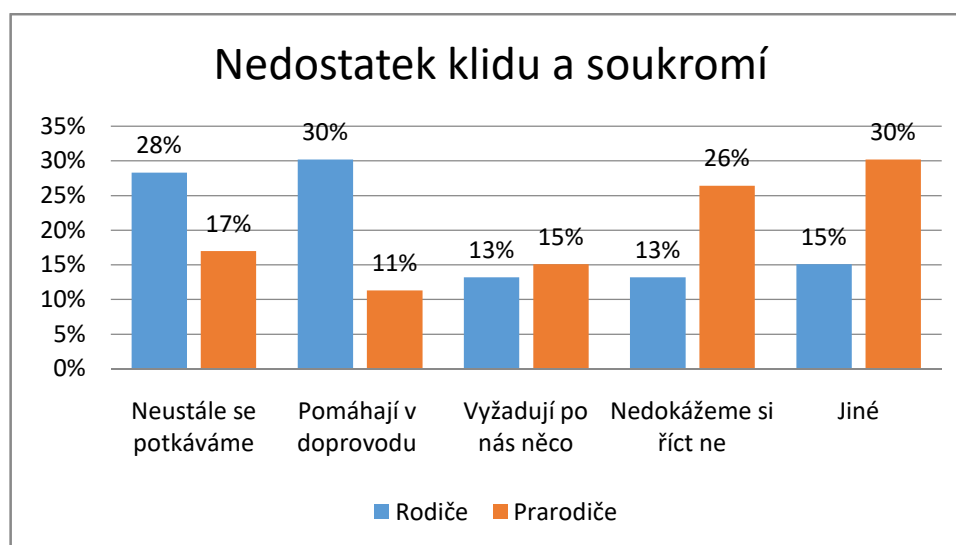
Obrázek 26 Nedostatky ve společném soužití

Otázka: Proč si s rodiči/prarodiči nedopřáváte dostatek klidu a soukromí, odpovězte prosím proč?

V dotazníku rodičů je tato otázka pod číslem 31 a u prarodičů pod číslem 29. Celkové výsledky jsou uvedeny v tabulce č. 35 a obrázku č. 27. Pohled rodičů byl takový, že v 30% nedopřávají klidu a soukromí z důvodu takového, že jsou hodně zaměstnaní a prarodiče je zastupují v doprovodu vnoučat do kroužků a učí se s nimi na další školní den. V 28% je to z důvodu neustálého setkávání se v domácnosti a v souhrnu 26% rodičů udává příčinu v tom, že po nich prarodiče neustále něco vyžadují a oni jim nedokážou říci ne. Zároveň se 15% rodičů se vyjádřilo v možnosti „jiné“ a to tak, že žijí v jednom bytě a pokud spolu chtějí mluvit mezi čtyřma očima – musejí šeptat. Mezi respondenty prarodiči převládla v 30% možnosti „jiné“, kde se doplnili, že nedostatky ve společném soužití nejsou. Dále prarodiče v 26% uvedli jako nedostatek to, že nedokážou svým dětem říci ne. A nejméně jim vadí pomoc v doprovodu dětí a učení se s nimi (11%).

Tabulka 35 Nedostatek klidu a soukromí

Nedostatek klidu a soukromí	Rodiče		Prarodiče	
	Absolutní četnost	Relativní četnost	Absolutní četnost	Relativní četnost
Neustále se setkáváme	15	28%	9	17%
Pomáhají v doprovodu	16	30%	6	11%
Vyžadují po nás něco	7	13%	8	15%
Nedokážeme si říct ne	7	13%	14	26%
Jiné	8	15%	16	30%

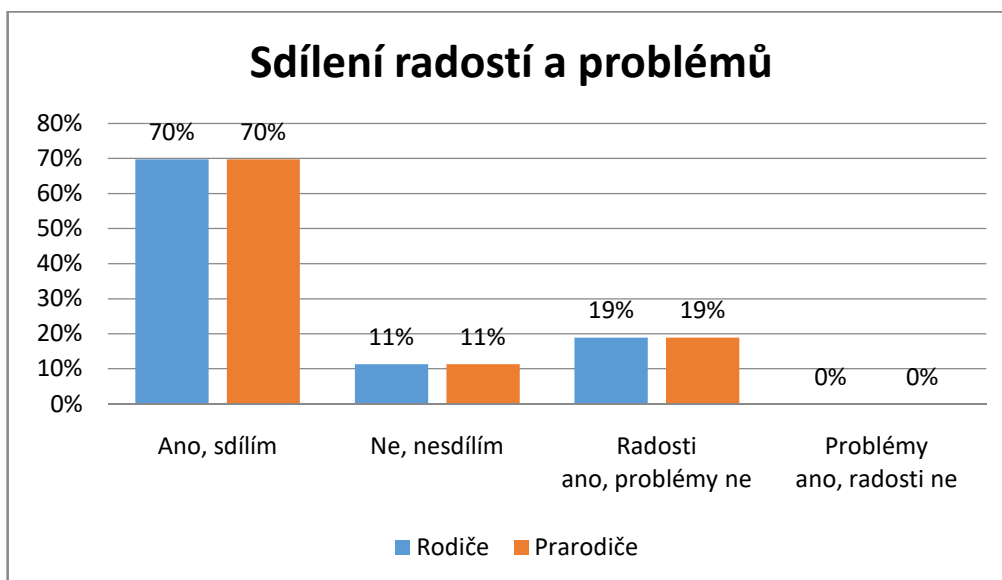
Obrázek 27 Nedostatek klidu a soukromí

Otázka: Sdílíte se svými rodiči/prarodiči radosti a problémy?

V dotazníku rodičů je tato otázka pod číslem 33 a u prarodičů pod číslem 31. Celkové výsledky jsou uvedeny v tabulce č. 36 a obrázku č. 28. Z nich vyplývá, že rodiče i prarodiče se v odpovědích zcela shodli, což znamená, že ke sdílení radostí a problémů přistupují totožně. Obě skupiny respondentů v 70% sdílí své radosti i problémy a v 19% spolu sdílí radosti, ale problémy už ne. Jen v 9% tázaných respondentů mezi sebou své radosti ani problémy nesdílí vůbec. Poslední možnosti (sdílení problémů, ale ne radosti) nikdo z nich nezvolil.

Tabulka 36 Sdílení radostí a problémů

Sdílení radostí a problémů	Rodiče		Prarodiče	
	Absolutní četnost	Relativní četnost	Absolutní četnost	Relativní četnost
Ano, sdílím	37	70%	37	70%
Ne, nesdílím	6	11%	6	11%
Radosti ano, problémy ne	10	19%	10	19%
Problémy ano, radosti ne	0	0%	0	0%

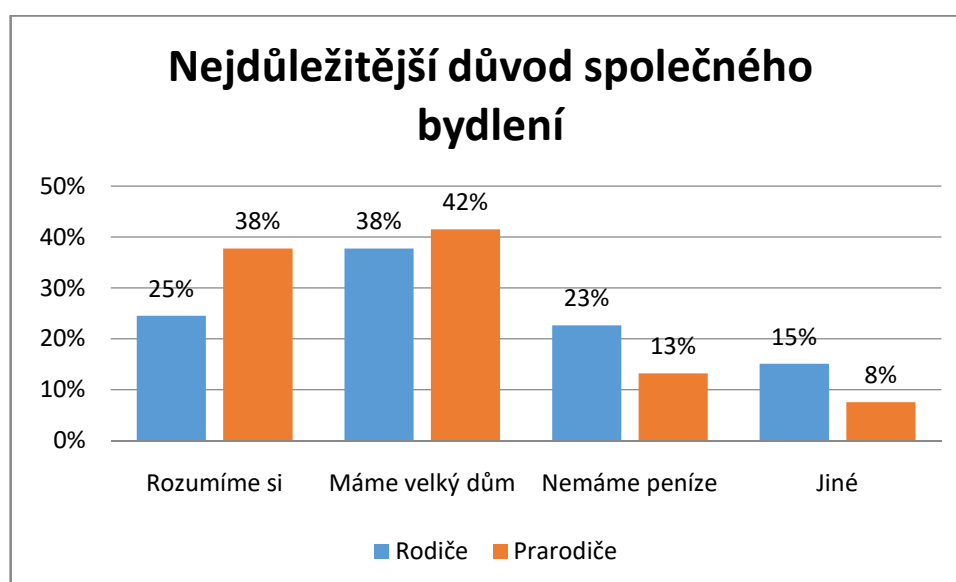
Obrázek 28 Sdílení radostí a problémů

Otázka: Jaký je nejdůležitější důvod, proč spolu bydlíte pod jednou střechou?

V dotazníku rodičů je tato otázka pod číslem 34 a u prarodičů pod číslem 32. Celkové výsledky jsou uvedeny v tabulce č. 37 a obrázku č. 29. Rodiče i prarodiče uvedli jako nejčastější důvod společného bydlení skutečnost, že mají velký dům – u rodičů tuto možnost vybralo 38% a u prarodičů 42%. Druhým nejčastějším důvodem u obou skupin respondentů bylo, že si rozumí – tuto možnost zvolilo 25% rodičů a 38% prarodičů. Dále 23% rodičů a 13% prarodičů uvedlo důvod společného soužití, protože nemají peníze, aby si mohli pořídit samostatné bydlení. Možnost jiné zvolilo 15% rodičů a 9% prarodičů, kde rodiče se nejčastěji vyjádřili, že se chtějí postarat o prarodiče a prarodiče uváděli, že chtějí pomoci svým dětem po rozchodu s jejich partnerem.

Tabulka 37 Důvody společného bydlení

Nejdůležitější důvod společného bydlení	Rodiče		Prarodiče	
	Absolutní četnost	Relativní četnost	Absolutní četnost	Relativní četnost
Rozumíme si	13	25%	20	38%
Máme velký dům	20	38%	22	42%
Nemáme peníze	12	23%	7	13%
Jiné	8	15%	4	8%

Obrázek 29 Důvody společného bydlení

6 VYHODNOCENÍ DAT

Tato kapitola popisuje celkové výsledky po vyhodnocení jednotlivých otázek z vytvořených dotazníků. Na základě odpovědí těchto otázek jsou vytvořené závěry pro všechny tři dílčí výzkumné otázky. Otázky z dotazníků byly k výzkumným otázkám přiřazeny tak, jak je uvedeno v tabulce č. 1.

Otázka č. 1: Liší se rodičovská výchova dětí v současné a předchozí generaci?

Porovnáním dotazníkových otázek rodičů a prarodičů vyplývá zejména skutečnost, že současné děti dostávají více volnosti. Pokud rodiče chodí do kostela, více dětí s nimi chodit nemusí, než tomu bylo v předchozí generaci a děti dostávají více možností výběru vhodného účesu, který se jim líbí. Také se mohou dívat více na televizi, pokud sami chtějí a rodiče jim i často dovolují používat počítače, telefony nebo tablety po libovolný čas. Dále mají současné děti od svých rodičů nastavený mírnější režim v podobě chození spát v pravidelnou večerní hodinu.

Na rozdíl od prarodičů se rodiče snaží svým dětem také více věnovat. Vzdělání svých dětí považují za více důležité, než tomu bylo v předchozí generaci, protože se s dětmi více pravidelně učí a také mají více snahy dávat více času na výchovu svých dětí. Na druhou stranu ve srovnání s prarodiči s dětmi méně čtou a méně je zapojují do domácích prací či práci na zahradě. Proměnou také prošel volný čas. Zatímco dříve děti trávily výrazně více času s kamarády venku, nyní děti svůj volný čas přibližně stejně věnují zájmovým kroužkům, učení se, kamarádům a na počítači (telefonu, tabletu).

Současné děti také dostávají více věcí, zejména hraček. To má negativní účinek ve skutečnosti, že si těchto věcí dětí méně váží. Proti předchozí generaci se liší i trestání. Zatímco dříve převládaly fyzické tresty, dnešní rodiče řeší prohřešky dětí nejčastěji zabavením telefonu (počítač, tabletu) nebo vysvětlováním.

Otázka č. 2: Jak moc ovlivňuje výchova prarodičů výchovu rodičům?

Klíčové informace k nalezení odpovědi na tuto otázku poskytuje dotazníková otázka na hodnoty, ke kterým svoje děti vychovávali prarodiče a v současné době vychovávají rodiče. Pokud budeme předpokládat, že se prarodičům podařilo příslušné hodnoty předat a jejich děti je přijali, dá se očekávat, že tyto děti (v současné době rodiče) se budou snažit stejné hodnoty předat svým vlastním dětem. Tento předpoklad potvrzují i výsledky dotazníkového šetření, protože respondenti z řady rodičů i prarodičů odpověděli velice

podobně. Převážná většina z nich uvedla, že se snaží/snažili vychovávat ke všem uvedeným hodnotám, zejména ke spravedlnosti, úctě, poctivosti a zdvořilosti.

Protože se snaha o výchovu k hodnotám v generaci rodičů a prarodičů příliš neliší, podle očekávání respondenti odpovídali, že se obě generace při výchově dětí většinou shodnou. Pokud se tedy prarodiče na výchově dětí podílejí, současní rodiče jejich pomoc rádi přijímají. Prarodiče jim poskytují cenné rady a nabízí přímou pomoc na základě svých životních zkušeností a usnadňují tak celý proces výchovy dětí, který bývá pro mnohé rodiče velice náročný.

Proměnu v ovlivňování výchovy můžeme pozorovat i v otázce respektu, neboť nejvíce respektovaná osoba dokáže na děti významným způsobem výchovně působit. Zatímco dříve značně převažoval respekt k otci, v dnešní době děti výrazně více respektují matku a zvýšil se i počet dětí, které nejvíce respektují prarodiče a své trenéry.

Otázka č. 3: Jaká je spokojenost soužití v rodině pro obě generace?

V otázce spokojenosti rodinného soužití tří generací v jedné domácnosti výrazná většina respondentů z rodičů i prarodičů vyjádřila neutrální postoj, tedy že současnou podobu respektují. Jako nejčastější důvod takového soužití uvedli velké bytové prostory a to, že si s generací svých dětí/rodičů rozumí. Zároveň jsou k sobě velice otevření, protože drtivá většina z nich společně sdílí radosti i problémy.

Jako přednost společného soužití většina respondentů uvedla ochotně si pomáhat, jsou si na blízku a líbí se jim propojenost komunikace mezi všemi třemi generacemi. Jako nedostatek společného soužití rodiče uvedli skutečnost, že nemají dostatek soukromí. Prarodiče tuto odpověď nejčastěji volili také společně s odpovědí „jiné“, u které se bohužel v žádném dotazníku nevyjádřili, nelze tedy vyhodnotit příčinu jejich nespokojenosti.

Za příčinu nedostatku soukromí rodiče nejčastěji uvedli, že se až příliš často s prarodiči setkávají a také využívají jejich pomoci v případě, že jsou zaneprázdnění a prarodiče je v určité míře zastupují. Nedostatek soukromí prarodičů je nejčastěji způsoben tím, že nedokážou svým dětem a vnoučatům říci „ne“. Častá odpověď u nich také byla „jiné“ bez bližšího vysvětlení, což se dá zdůvodnit tak, že příčinu tohoto nedostatku nechtějí veřejně sdílet.

ZÁVĚR

Hlavním cílem této bakalářské práce bylo vyhodnotit současnou výchovu dětí v rodinách, kde tyto děti žijí spolu nejen s rodiči, ale i s prarodiči. Zaměřili jsme se zejména na otázky rozdílu výchovy současné a předchozí generaci rodičů, dále vliv prarodičů na výchovu současných rodičů a spokojenost soužití v rodině pro obě tyto generace.

Protože se dalo očekávat, že takových rodin, kde žijí pohromadě generace dětí, rodičů i prarodičů není mnoho a obtížně by se hledaly, bylo osloveno několik základních škol ve Zlíně a blízkém okolí, skrze které by se takové rodiny našly a oslovily. Kladně reagovaly pouze dvě školy – Základní škola Zlín, Okružní 4685 a Základní škola Velký Ořechov. V nich nejprve učitelé oslovili své žáky, aby zjistili, kteří děti doma žijí se svými rodiči a prarodiči a těmto dětem, byly poté opět prostřednictvím učitelů předány dvě obálky s anonymními dotazníky pro rodiče a prarodiče.

Z dotazníkového šetření vyplývá, že se rodičovská výchova v současné a předchozí generaci mírně liší. Současní rodiče se dětem více věnují, a to zejména v oblasti vzdělávání. Na druhou stranu mají dnešní děti více volnosti, rodiče je méně nutí do věcí, do kterých se dětem nechce. A tak si i děti více určují náplň svého volného času, kam v současné době patří zejména zájmové kroužky, kamarádi, počítač a učení se.

Výchova k hodnotám a vedení k nim nám překvapivě odpověděla na druhou výzkumnou otázku a to tak, že prarodiče do výchovy vnoučat až tolik zasahovat nemusí, protože rodiče vyznávají stejné hodnoty, ke kterým byli vedeni a oni je zase předávají další generaci.

Zároveň z dotazníků vyplývá, že spokojenost společného soužití rodičů a prarodičů je založené zejména na oboustranném respektu a výhodách jako je vzájemná pomoc v případě potřeby a pocitu, že jsou blízko sebe. Jako největší nedostatek společného soužití obě generace uvádí málo soukromí.

Výše uvedené závěry jsou založeny na odpovědích respondentů v dotazníkovém šetření. Zejména u prarodičů lze diskutovat otázku věrohodnosti těchto odpovědí, protože většina otázek směřovala do jejich života před dvaceti a více lety a nemusí si tak již na vše správně pamatovat nebo nemuseli chtít přiznat, pokud ve výchově dětí udělali nějakou chybu.

Vyhodnocené závěry z dotazníkových šetření současných rodičů a prarodičů z převážné míry potvrzují trend o proměnách výchovy a života dětí v současné a předchozí generaci, který vnímáme kolem sebe, a bývá také udáván v soudobé odborné literatuře.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

BAKOŠOVÁ, Zlatica. *Sociálna pedagogika ako životná pomoc*. Public promotion, 2008. ISBN 978-80-969944-0-3.

BIDDULPH, Steve. *Tajemství výchovy šťastných dětí*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2006. ISBN 80-7367-184-0.

BLATTMANNOVÁ, Elke a Radomil HRADIL. *Výchova a zdraví našich dětí*. Hranice: Fabula, 2007. ISBN 978-80-86600390.

ČÁP, Jan. *Psychologie výchovy a vyučování*. Praha: Karolinum, 1993. ISBN 80-7066-534-3.

EYRE, Linda a Richard M. EYRE. *Jak naučit děti hodnotám*. Vyd. 3. Přeložil Ladislav S. DVOŘÁK. Praha: Portál, 2013. ISBN 80-262-0399-5.

GIDDENS, Anthony, SUTTON, Philip W., ed. *Sociologie*. Praha: Argo, 2013. ISBN 978-80-257-0807-1.

GILBERT, Guy. *O dětech a výchově*. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-609-4.

HARTL, Pavel a Helena HARTLOVÁ. *Psychologický slovník*. Třetí, aktualizované vydání. Praha: Portál, 2015. ISBN 978-80-262-0873-0.

HAUSEROVÁ-SCHÖNEROVÁ, Isabella. *Děti potřebují prarodiče*. Praha: Portál, 1996. Rádci pro rodiče a vychovatele. ISBN 80-7178-105-3.

CHRÁSKA, Miroslav. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. 2., aktualizované vydání. Praha: Grada, 2016. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-5326-3.

JUNGWIRTHOVÁ, Iva. *Pohodoví rodiče - pohodové děti: podporujeme vývoj dítěte*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2015. ISBN 978-80-262-0856-3.

KNOTOVÁ, Dana a kol. *Úvod do sociální pedagogiky*. 1. Brno: Masarykova univerzita, 2014. ISBN 978-80-210-7078-3.

KRAUS, Blahoslav. *Základy sociální pedagogiky*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0643-9.

KRAUS, Blahoslav a Věra POLÁČKOVÁ. *Člověk - prostředí - výchova: k otázkám sociální pedagogiky*. Brno: Paido, 2001. ISBN 8073150042.

KUČEROVÁ, Stanislava. *Člověk, hodnoty, výchova: kapitoly z filosofie výchovy*. Prešov: ManaCon, 1996. ISBN 9788085668346.

LANGMEIER, Josef, KREJČÍŘOVÁ, Dana. *Vývojová psychologie*. 3. přepracované a doplněné vydání. Praha: Grada, 1998. 344 s. ISBN 80-7169-195-X.

MALACH, Josef. *Teorie metodiky výchovy*. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského, 2007. ISBN 978-80-86723-29-7.

MATĚJČEK, Zdeněk. *O rodině vlastní, nevlastní a náhradní*. Praha: Portál, 1994. Rádci pro rodiče a vychovatele. ISBN 80-85282-83-6.

MATOUŠEK, Oldřich. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. 3., rozš. a přeprac. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003. Studijní texty (Sociologické nakladatelství). ISBN 80-864-2919-9.

MATOUŠEK, Oldřich. *Slovník sociální práce*. 3. vyd. Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80-262-1154-9.

MERTIN, Václav. *Na co se často ptáte: ze zkušeností dětského psychologa*. 1. vydání. Praha: Scientia, 2004. 178 s. ISBN 80-7183-316-9.

MOŽNÝ, Ivo. *Rodina a společnost*. 2., upr. vyd. Ilustroval Vladimír JIRÁNEK. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2008. Studijní texty (Sociologické nakladatelství). ISBN 978-80-86429-87-8.

NAKONEČNÝ, Milan. *Psychologie osobnosti*. Vyd. 2., rozš. a přeprac. Praha: Academia, 2009. ISBN 978-80-200-1680-5.

PEKAŘOVÁ, Lidmila. *Jak žít a nezbláznit se*. Olomouc: Poznání, 2006. 200 s. ISBN 80-8660649-X.

PLAŇAVA, Ivo. *Komponenty a procesy fungující rodiny a manželství*. Československá psychologie: Časopis pro psychologickou teorii a praxi, Praha: Academia, 1994, roč. 38, č. 1. ISSN 0009-062X.

PREKOPOVÁ, Jiřina. *Malý tyran*. Vyd. 6., rozš. Přeložila Zdena LOMOVÁ, přeložil Zdeněk JANČAŘÍK. Praha: Portál, 2009. Rádci pro rodiče a vychovatele. ISBN 978-80-7367-589-9.

RABUŠICOVÁ, Milada, Karla BRÜCKNEROVÁ, Lenka KAMANOVÁ, Petr NOVOTNÝ, Kateřina PEVNÁ a Zuzana VAŘEJKOVÁ. *Mezigenerační učení: teorie, výzkum, praxe*. Brno: Masarykova univerzita, 2016. ISBN 978-80-210-8460-5.

REISCHER, Erica. *Jak to dělají skvělí rodiče: 75 tipů jak vychovat skvělé děti*. Přeložil Renáta JANŮ. Brno: BizBooks, 2018. ISBN 978-80-265-0781-9.

ROGGE, Jan-Uwe. *Děti potřebují hranice*. Vyd. 6. Přeložila Alžběta SIROVÁTKOVÁ. Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80-262-1152-5.

SOBOTKOVÁ, Irena. *Psychologie rodiny*. 2., přeprac. vyd. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-250-8.

ŠULOVÁ, Lenka. *Raný psychický vývoj dítěte*. Třetí vydání. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2019. Učební texty Univerzity Karlovy v Praze. ISBN 978-80-246-4479-0.

VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie II.: Dospělost a stáří*. Praha: Karolinum, 2007, 461 s. ISBN 978-80-246-1318-5.

ZELINA, Miron. *Teórie výchovy: Hľadanie dobra*. 2. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 2010. ISBN 978-80-10-01884-0.

INTERNETOVÉ ZDROJE

Aktuálně.cz. *Rodina* [online]. 19.4.2013 [cit. 2020-01-20]. Dostupné z: <https://www.aktualne.cz/wiki/domaci/rodina/r~i:wiki:3727/>

Blogspot.com. *Grafologie a psychologie: Psychologie hodnot* [online]. 2015 [cit. 2020-01-11]. Dostupné z: <https://ografologii.blogspot.com/2009/05/psychologie-hodnot.html>

ČSÚ Český statistický úřad. *Aktuální populační vývoj v kostce* [online]. 2020 [cit. 2020-01-25]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/aktualni-populacni-vyvoj-v-kostce>

ČSÚ Český statistický úřad. *Podíl dětí narozených mimo manželství v letech 1950-2018* [online]. 2019 [cit. 2020-01-28]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/podil-deti-narozenyh-mimo-manzelstvi-v-letech-1950-2018>

ČSÚ Český statistický úřad. *Úhrnná rozvodovost v letech 1950-2018* [online]. 2019 [cit. 2020-01-28]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/uhrnna-rozvodovost-v-letech-1950-2018>

DUŠKOVÁ, Eva. *Prarodiče představují při výchově dětí trápení i pomoc* [online]. 2008 [cit. 2020-01-28]. Dostupné z: https://www.denik.cz/moje_rodina/vychovadetiaprarodice20080522.html

PROCHÁZKA, Jiří. *Co je to ta tradiční rodina?* [online]. 2017 [cit. 2020-01-28]. Dostupné z: <http://denikreferendum.cz/clanek/24770-co-je-to-ta-tradicni-rodina>

Týden.cz. *Single domácností v Česku přibývá, žije tak milion lidí* [online]. 7.9.2017 [cit. 2020-01-20]. Dostupné z: https://www.tyden.cz/rubriky/domaci/single-domacnosti-v-cesku-pribyva-zije-tak-milion-lidi_445105.html

Zakonyprolidi.cz. 117/1995 Sb. Zákon o státní sociální podpoře. *Zákony pro lidi* [online]. 2010 [cit. 2020-01-20]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1995-117#cast2>

Zakonyprolidi.cz. 262/2006 Sb. Zákon zákoník práce. *Zákony pro lidi* [online]. 2010 [cit. 2020-01-29]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2006-262#cast9>

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

ABC Význam první zkratky

B Význam druhé zkratky

C Význam třetí zkratky

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek 1 Graf počtu narozených dětí a úhrnná plodnost v České republice mezi roky 1981 a 2018 (ČSÚ Český statistický úřad, 2020).....	15
Obrázek 2 Procentuální podíl živě narozených dětí mimo manželství v letech 1950–2018 v České republice (ČSÚ Český statistický úřad, 2019).....	18
Obrázek 3 Grafické znázornění úhrnné rozvodovosti v letech 1950–2018 v České republice (ČSÚ Český statistický úřad, 2019).....	20
Obrázek 4 Příklad třígenerační rozšířené rodiny	21
Obrázek 5 Chození dětí do kostela s rodiči	47
Obrázek 6 Trávení volného času dětí v současné a předchozí generaci.....	48
Obrázek 7 Jak často se s dětmi učí/učili jejich rodiče/prarodiče	49
Obrázek 8 Kolik času na výchovu dětí mají/měli rodiče/prarodiče.....	50
Obrázek 9 Dovolení dětem mít účes dle vlastních představ	51
Obrázek 10 Pravidelná hodina večerního spánku dětí.....	52
Obrázek 11 Čtení knih s dětmi	53
Obrázek 12 Nejčastější tresty	54
Obrázek 13 Dívání se na televizi	55
Obrázek 14 Čas dětí u počítače, tabletu nebo telefonu.....	56
Obrázek 15 Vedení dětí ke vztahu ke svým osobním věcem	57
Obrázek 16 Naučení dětí znát hodnotu peněz	58
Obrázek 17 Koho děti nejvíce respektují/respektovaly	59
Obrázek 18 Pomáhají/pomáhaly děti na požádání.....	60
Obrázek 19 K jakým hodnotám rodiče vychovávají děti	62
Obrázek 20 K jakým hodnotám prarodiče vychovávali děti	63
Obrázek 21 Bydlení a finance.....	64
Obrázek 22 Rady k výchově dětí od prarodičů.....	65
Obrázek 23 Schody ve výchově dětí.....	66
Obrázek 24 Spokojenost současného soužití	67
Obrázek 25 Přednosti společného soužití	68
Obrázek 26 Nedostatky ve společném soužití	69
Obrázek 27 Nedostatek klidu a soukromí.....	70
Obrázek 28 Sdílení radostí a problémů.....	71
Obrázek 29 Důvody společného bydlení	72

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1 Rozdělení otázek v dotaznících	40
Tabulka 2 Počty žáků v oslovených školách	41
Tabulka 3 Pohlaví respondentů.....	42
Tabulka 4 Věk respondentů	42
Tabulka 5 Rodinný stav respondentů.....	43
Tabulka 6 Osoby ve společné domácnosti.....	43
Tabulka 7 Počet vychovávaných dětí	44
Tabulka 8 Věk dětí v domácnosti	44
Tabulka 9 Místo, kde žijí	45
Tabulka 10 Typ domácnosti	45
Tabulka 11 Vaše nejvyšší dosažené vzdělání	46
Tabulka 12 Víra respondentů.....	46
Tabulka 13 Chození dětí do kostela s rodiči.....	47
Tabulka 14 Trávení volného času dětí v současné a předchozí generaci	48
Tabulka 15 Jak často se s dětmi učí/učili jejich rodiče/prarodiče.....	49
Tabulka 16 Kolik času na výchovu dětí mají/měli rodiče/prarodiče	50
Tabulka 17 Dovolení dětem mít účes dle vlastních představ	51
Tabulka 18 Pravidelná hodina večerního spánku dětí	52
Tabulka 19 Čtení knih s dětmi	53
Tabulka 20 Nejčastější tresty	54
Tabulka 21 Dívání se na televizi.....	55
Tabulka 22 Čas dětí u počítače, tabletu nebo telefonu	56
Tabulka 23 Vedení dětí ke vztahu ke svým osobním věcem.....	57
Tabulka 24 Naučení dětí znát hodnotu peněz.....	58
Tabulka 25 Koho děti nejvíce respektují/respektovaly.....	59
Tabulka 26 Pomáhají/pomáhaly děti na požádání	60
Tabulka 27 K jakým hodnotám rodiče vychovávají děti.....	61
Tabulka 28 K jakým hodnotám prarodiče vychovávali děti.....	63
Tabulka 29 Bydlení a finance	64
Tabulka 30 Rady k výchově dětí od prarodičů	65
Tabulka 31 Schody ve výchově dětí	66
Tabulka 32 Spokojenost současného soužití	67
Tabulka 33 Přednosti společného soužití.....	68
Tabulka 34 Nedostatky ve společném soužití.....	69

Tabulka 35 Nedostatek klidu a soukromí	70
Tabulka 36 Sdílení radostí a problémů	71
Tabulka 37 Důvody společného bydlení	72

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha P I: Průvodní dopis k dotazníkům

Příloha P II: Dotazník pro rodiče

Příloha P III: Dotazník pro prarodiče

PŘÍLOHA P I: PRŮVODNÍ DOPIS K DOTAZNÍKŮM

Vážení respondenti,

do rukou se Vám dostaly dva dotazníky, které se zabývají problematikou soužití více generací v rodině. Vyplnění Vám zabere asi 15 minut a výsledky budou použity pouze pro účely řešení bakalářské práce, která se zabývá touto problematikou. Dotazníky jsou zcela anonymní a prosím o pravdivé vyplnění, které je důležité, pro správné výsledky výzkumu.

Dotazník pro prarodiče je určen pro člena nejstarší generace rodiny (dědečka nebo babičku). Otázky jsou rozděleny na tři části, jejichž začátky jsou výrazně odděleny. První část tvoří otázky obecného charakteru. Druhá část se vztahuje k době, kdy byli sami rodiči a měli děti ve školním věku. Třetí sada otázek se vztahuje k rodinným vztahům v současné době.

Dotazník pro rodiče je určen pro maminku či tatínka a je také rozdělen na tři části. První část tvoří otázky obecného charakteru, zatímco druhou část tvoří otázky, které se vztahují k dětem a jejich výchově. Ve třetí části jsou otázky ke společnému soužití s prarodiči.

Velmi Vás prosím o vyplnění obou dotazníků a vrácení zpět do školy, ze které jste tento dotazník obdrželi. Předem vám děkuji za ochotu a pomoc, které si nesmírně vážím.

Ludmila Geržová
Fakulta humanitních studií, UTB ve Zlíně

PŘÍLOHA P II: DOTAZNÍK PRO RODIČE

Otázky obecného charakteru:

- 1) Jsem: a) žena b) muž
- 2) Můj věk:
- a) méně než 30 c) 36 – 40 e) 46 a více
- b) 31 – 35 d) 41 – 45
- 3) Jsem:
- a) vdaná/ženatý c) vdova/vdovec
- b) rozvedená/rozvedený d) svobodná/svobodný
- 4) Zakřížkujte osoby, které s vámi žijí ve společné domácnosti.
Babička	☐	Matka	☐
Dědeček	☐	Otec	☐
- 5) Uveďte počet dětí ve společné domácnosti:
- 6) Uveďte věk dětí v domácnosti (v případě, že je dětí v daném věkovém rozmezí více, uveďte u označené možnosti jejich počet):
- a) 0 – 3 c) 7 - 12
- b) 4 - 6 d) 13 - 18
- 7) Žijeme: a) na vesnici b) ve městě
- 8) Bydlíme: a) v bytě b) v rodinném domě c) v baťovském ½ domku
- 9) Vaše nejvyšší dosažené vzdělání:
- a) základní c) středoškolské
- b) odborné d) vysokoškolské
- 10) Jste věřící?
- a) Ano b) Ne

Otázky vztahující se k vašim dětem, v současné době

- 11) Pokud chodíte do kostela, jak často vaše děti musí chodit s vámi??
- a) Musí každou neděli
 - b) Jen občas, když chtějí
 - c) Jen ve svátcích
 - d) Nemusí
- 12) Jak nejčastěji tráví svůj volný čas vaše děti?
- a) V zájmovém či sportovním kroužku
 - b) Čtou si knihy nebo časopisy
 - c) Jsou s kamarády venku
 - d) Učí se na další den
 - e) Pracují v domácnosti či na zahradě
 - f) Jsou doma u počítače, telefonu či tabletu
 - g) Jiné (vypište prosím).....
- 13) Jak často se učíte s vašimi dětmi?
- a) Každý den
 - b) Několikrát týdně
 - c) Podle potřeby dítěte
 - d) Neučíme se, není potřeba – školu zvládají bez pomoci
 - e) Neučíme se, není na to čas
- 14) Máte čas na výchovu svých dětí při zaměstnání a při chodu domácnosti?
- a) Ano, každý den se jim věnujeme
 - b) Jen občas, hodně pomáhají prarodiče
 - c) Velmi málo
 - d) Vůbec na výchovu nemáme čas
- 15) Dovolujete svým dětem účes dle jejich představ v době, kdy děti jsou školou povinné?
- a) Ne, nedovolujeme
 - b) V žádném případě, kluci musí mít krátké vlasy a děvčata nemají povoleno barvení ani jinou netradiční úpravu vlasů
 - c) Ano, ale jen do určitých společenských mezí (např. natáčení vlasů)
 - d) Ano, můžou mít jakýkoliv účes, jaký si přejí

16) Chodí vaše dítě spát v pravidelnou večerní hodinu?

- a) Ano, každý den
- b) Ano, ale pouze ve všední dny
- c) Každý den v jinou dobu
- d) Jak si samo určí, podle únavy a potřeby
- e) Nevím, není to důležité

17) Čtete si s dětmi knihy?

- a) Ano, každý den
- b) Ano, ale jen když byl na čtení čas
- c) Ano, ale jen o víkendu
- d) Jen školní učebnice
- e) Nečteme

18) Jak nejčastěji trestáte vaše dítě za neposlušnost, nedochvilnost či odmlouvání?

- a) Děti netrestáme, vysvětlujeme morálku neustále dokola
- b) Jen občas na zadek
- c) Klečení na hrášku nebo na polénku
- d) Řemenem, rákoskou
- e) Zabavením mobilu, tabletu na určitou dobu
- f) Zákaz díváním se na oblíbený pořad v televizi
- g) Odebráním nejmilejší hračky na určitou dobu
- h) Zákaz jít s kamarády ven na určitý čas
- i) Dostanou více povinnosti, více fyzické práce
- j) Nevím

19) Jak často se vaše děti dívají na televizi?

- a) Každý den a jak dlouho chtějí
- b) Každý den, ale jen po omezenou dobu
- c) Několikrát týdně
- d) Velmi zřídka
- e) Vůbec se na televizi nedívají

- 20) Kolik času denně může být vaše dítě na telefonu, tabletu či počítači?
- a) Tuto techniku ještě nemají dovolenou
 - b) 1 hodinu
 - c) 2 hodiny
 - d) Kolik samo chce
 - e) Jen o víkendu
- 21) Vedete děti k tomu, aby měly vztah ke svým osobním věcem?
- a) Ano a hodně si svých osobních věcí váží
 - b) Ano, ale váží si pouze těch nejoblíbenějších věcí
 - c) Ano, ale ničeho si neváží
 - d) Ne, k takovému vztahu děti nevedeme, je to jen spotřební záležitost
- 22) Učíte vaše děti znát hodnotu peněz?
- a) Snažíme se, ale zatím si hodnotu peněz neuvědomují
 - b) Ano
 - c) Ne
 - d) Ještě není potřeba, aby děti znaly hodnotu peněz
- 23) Koho vaše děti nejvíce respektují?
- a) Matku
 - b) Otce
 - c) Prarodiče
 - d) Někoho jiného – paní učitelku, trenéra v kroužku ...
 - e) Nevím
- 24) Jsou děti ochotné pomoci, když je o něco požádáte?
- a) Ano, většinou bez řečí pomůžou s jakoukoliv prací
 - b) Občas
 - c) Většinou si hledají výmluvu, proč ne a k pomoci se musí přinutit
 - d) Nejsou ochotní, nepomůžou

25) K jakým hodnotám se snažíte děti vychovat?

	Určitě ano	Spíše ano	Spíše ne	Vůbec ne
Poctivost				
Upřímnost				
Věrnost				
Samostatnost				
Odvaha				
Úcta				
Spolehlivost				
Zdvořilost				
Spravedlivost				
Odpuštění				
Nesobeckost				
Solidarita				

Otázky vztahující se k vaší rodině v současné době, kdy žijete se svými dětmi a rodiči.

26) Máte vnitřní prostor společného bydlení a finance jasně strukturované?

	ANO	NE
Samostatné patro i se soc. zařízením		
Společné prostory včetně soc. zařízení - kuchyně, obývacího pokoje, oddělené ložnice		
Společné finanční hospodaření		
Samostatné finanční hospodaření		

27) Necháváte si od svých rodičů mluvit do výchovy vašich dětí?

- a) Ano (každý potřebuje radu)
- b) Ne, moji rodiče mají na výchovu jiný názor než já

28) Jste spokojeni se současným stavem soužití více generací pohromadě?

- a) Ano
- b) Nevadí mi to, respektujeme se
- c) Ne

29) Jaké vidíte přednosti společného soužití ve vaší rodině?

- a) Vzájemná blízkost, komunikace mezi generacemi
- b) Ochota vzájemné pomoci v případě potřeby
- c) Společná péče o domácnost
- d) Rozdělení finančních nákladů na žití
- e) Jiné (uved'te jaké):

30) V čem si myslíte, že jsou nedostatky společného soužití vaší rodiny?

- a) Nedostatek soukromí
- b) Časté zasahování mých rodičů do výchovy dětí
- c) Neustálá kontrola nad vším ze strany prarodičů
- d) Rozdílné názory na rodinné výdaje
- e) Jiné (uvedte jaké):

31) Pokud si spolu s prarodiči nedopřáváte dostatek klidu a soukromí, odpovězte prosím proč?

- a) Protože se neustále někde potkáváme
- b) Protože jsme hodně zaměstnaní a prarodiče nás v určitém směru nahrazují – rozvázejí vnoučata do škol, do kroužků, učí se s nimi
- c) Protože po nás rodiče neustále něco vyžadují
- d) Protože prarodiče nedokážou vnoučatům říct ne
- e) Jiné, napište prosím.....

32) Do jaké míry se shodujete ve výchově vašich dětí s prarodiči?

- a) Většinou se shodneme
- b) Většinou se neshodneme
- c) Vůbec se neshodneme

33) Sdílíte s vašimi rodiči svoje radosti a problémy?

- a) Ano, sdílím
- b) Ne, nesdílím
- c) Sdílíme své radosti, ale problémy ne
- d) Sdílíme své problémy, ale radosti ne

34) Uvedte největší důvod, proč spolu bydlíte pod jednou střechou

- a) Protože si rozumíme a vzájemně se podporujeme
- b) Protože máme velký dům
- c) Protože nemáme peníze, na to, abychom se osamostatnily
- d) Jiný důvod (uvedte jaký)

Velice Vám děkuji za čas strávený vyplněním tohoto dotazníku.

Ludmila Geržová

Otázky vztahující se k vašim dětem, když byly ve školním věku.

- 9) Pokud chodíte do kostela, jak často vaše děti musely chodit s vámi?
- a) Každou neděli
 - b) Jen občas, když chtěly
 - c) Jen o svátcích
 - d) Nemusely
- 10) Jak nejčastěji vaše děti trávily svůj volný čas?
- a) Chodily do zájmového či sportovního kroužku
 - b) Četly si knihy nebo časopisy
 - c) Byly s kamarády venku
 - d) Učily se na další den
 - e) Pracovaly v domácnosti či na zahradě
 - f) Jiné (vypište prosím).....
- 11) Jak často jste se učili s vašimi dětmi?
- a) Každý den
 - b) Několikrát týdně
 - c) Podle potřeby dítěte
 - d) Neučili jsme se, nebylo potřeba – školu zvládaly samy
 - e) Nebyl na učení vůbec čas
- 12) Měli jste čas na výchovu svých dětí při zaměstnání a při chodu domácnosti?
- a) Ano, každý den
 - b) Jen občas
 - c) Velmi málo
 - d) Vůbec ne
- 13) Dovolovali jste svým dětem účes dle jejich představ, jiný styl, střih, barvu v době, kdy děti byly ještě školou povinné?
- a) V žádném případě, kluci museli mít krátké vlasy a u děvčat nebylo povoleno barvení ani jiná netradiční úprava vlasů
 - b) Ano, ale jen do určitých společenských mezí (např. natáčení vlasů)
 - c) Ano, mohly mít účes, jaký chtěly
 - d) Nevím

14) Chodily vaše děti spát v pravidelnou večerní hodinu?

- a) Ano, každý den
- b) Ano, ale pouze ve všední dny
- c) Chodily spát každý den v jinou dobu
- d) Jak si samo určilo, podle únavy a potřeby
- e) Nevím

15) Četli jste si s dětmi knihy?

- a) Ano, každý den
- b) Ano, ale jen když byl na čtení čas
- c) Ano, ale jen o víkendu
- d) Ano, jen školní učebnice
- e) Nečetli

16) Jak jste nejčastěji trestali vaše dítě za neposlušnost, nedochvilnost či odmlouvání?

- a) Děti jsme netrestali, vysvětlovali jsme morálku neustále dokola
- b) Jen občas na zadek
- c) Klečení na hrášku nebo na polénku
- d) Řemenem, rákoskou
- e) Zákaz dívání se na oblíbený pořad v televizi
- f) Odebrání nejmilejší hračky na určitou dobu
- g) Zákaz jít s kamarády ven na určitý čas
- h) Dostaly více povinnosti, více fyzické práce
- i) Jiné (vypište prosím)

17) Jak často se vaše děti dívaly na televizi?

- a) Každý den a jak dlouho chtěly
- b) Každý den, ale jen po omezenou dobu
- c) Několikrát týdně
- d) Velmi zřídka
- e) Vůbec se na televizi nedívaly

- 18) Měli jste doma počítač? Pokud ano, kolik času u něj děti mohly být?
- Počítač jsme neměli
 - Počítač jsme měli, ale nemohly u něj být
 - Počítač jsme měli, ale byli u něj jen občas
 - Počítač jsme měli a mohli u něj být libovolný čas
- 19) Vedli jste děti k tomu, aby měly vztah ke svým věcem, jako byly hračky a oblečení?
- Ano a hodně si svých osobních věcí vážily
 - Ano, ale vážily si pouze nejoblíbenějších věcí
 - Ano, ale vztah k věcem nikdy nezískaly
 - Ne, k takovému vztahu jsme děti nevedli, je to spotřební záležitost
- 20) Naučili jste vaše děti znát hodnotu peněz?
- Snažili jsme se, ale znát hodnotu peněz se nikdy nenaučily
 - Ano
 - Ne
 - Nebylo potřeba je to učit
- 21) Koho vaše děti nejvíce respektovaly?
- Matku
 - Otce
 - Prarodiče
 - Někoho jiného – paní učitelku, trenéra ...
 - Nevím
- 22) K jakým hodnotám jste se snažili děti vychovat?

	Určitě ano	Spíše ano	Spíše ne	Vůbec ne
Poctivost				
Upřímnost				
Věrnost				
Samostatnost				
Odvaha				
Úcta				
Spolehlivost				
Zdvořilost				
Spravedlivost				
Odpuštění				
Nesobeckost				
Solidarita				

23) Byly vaše děti ochotné pomoci, když jste je o to požádali?

- a) Ano, většinou bez řečí pomohly s jakoukoliv prací
- b) Občas
- c) Velmi málo, většinou si hledaly výmluvu
- d) Vůbec nechtěly pomáhat

Otázky vztahující se k vaší rodině v současné době, kdy žijete se svými dětmi a vnoučaty.

24) Máte vnitřní prostor společného bydlení a finance jasně strukturované?

	ANO	NE
Samostatné patro i se soc. zařízením		
Společné prostory včetně soc. zařízení - kuchyně, obývacího pokoje, oddělené ložnice		
Společné finanční hospodaření		
Samostatné finanční hospodaření		

25) Snažíte se ovlivňovat výchovu vnoučat?

- a) Ano
- b) Ne

26) Jste spokojeni se současným stavem soužití více generací pohromadě?

- a) Ano
- b) Nevadí mi to, respektujeme se
- c) Ne

27) Jaké vidíte přednosti společného soužití ve vaší rodině?

- a) Vzájemná blízkost, komunikace mezi generacemi
- b) Ochota vzájemné pomoci v případě potřeby
- c) Společná péče o domácnost
- d) Rozdělení finančních nákladů na žití
- e) Jiné (uvedte jaké):

28) V čem si myslíte, že jsou nedostatky společného soužití vaší rodiny?

- a) Nedostatek soukromí
- b) Příliš časté zastoupení rodičů ve výchově dětí
- c) Špatná komunikace s ostatními členy rodiny
- d) Rozdílné názory na rodinné výdaje
- e) Jiné (uvedte jaké):

29) Pokud vám vaše děti a vnoučata nedopřávají dostatek klidu a soukromí, odpovězte prosím proč?

- a) Protože se neustále někde setkáváme
- b) Protože jsou rodiče hodně zaměstnaní a my je v určitém směru nahrazujeme – rozvážíme vnoučata do škol, do kroužků, učíme se s nimi
- c) Protože po nás děti neustále něco vyžadují
- d) Protože jim nedokážeme říci ne
- e) Jiné (napište prosím):

30) Do jaké míry se s vašimi dětmi shodujete ve výchově vnoučat?

- a) Většinou se shodneme
- b) Většinou se neshodneme
- c) Vůbec se neshodneme

31) Sdílíte s vašimi dětmi svoje radosti a problémy?

- a) Ano, sdílím
- b) Ne, nesdílím
- c) Sdílíme své radosti, ale problémy ne
- d) Sdílíme své problémy, ale radosti ne

32) Uvedte největší důvod, proč spolu bydlíte pod jednou střechou

- a) Protože si rozumíme a vzájemně se podporujeme
- b) Protože máme velký dům
- c) Protože naše děti nemají peníze, na to, aby se osamostatnily
- d) Jiný důvod (uvedte jaký)

**Velice Vám děkuji za čas strávený vyplněním tohoto dotazníku.
Ludmila Geržová**